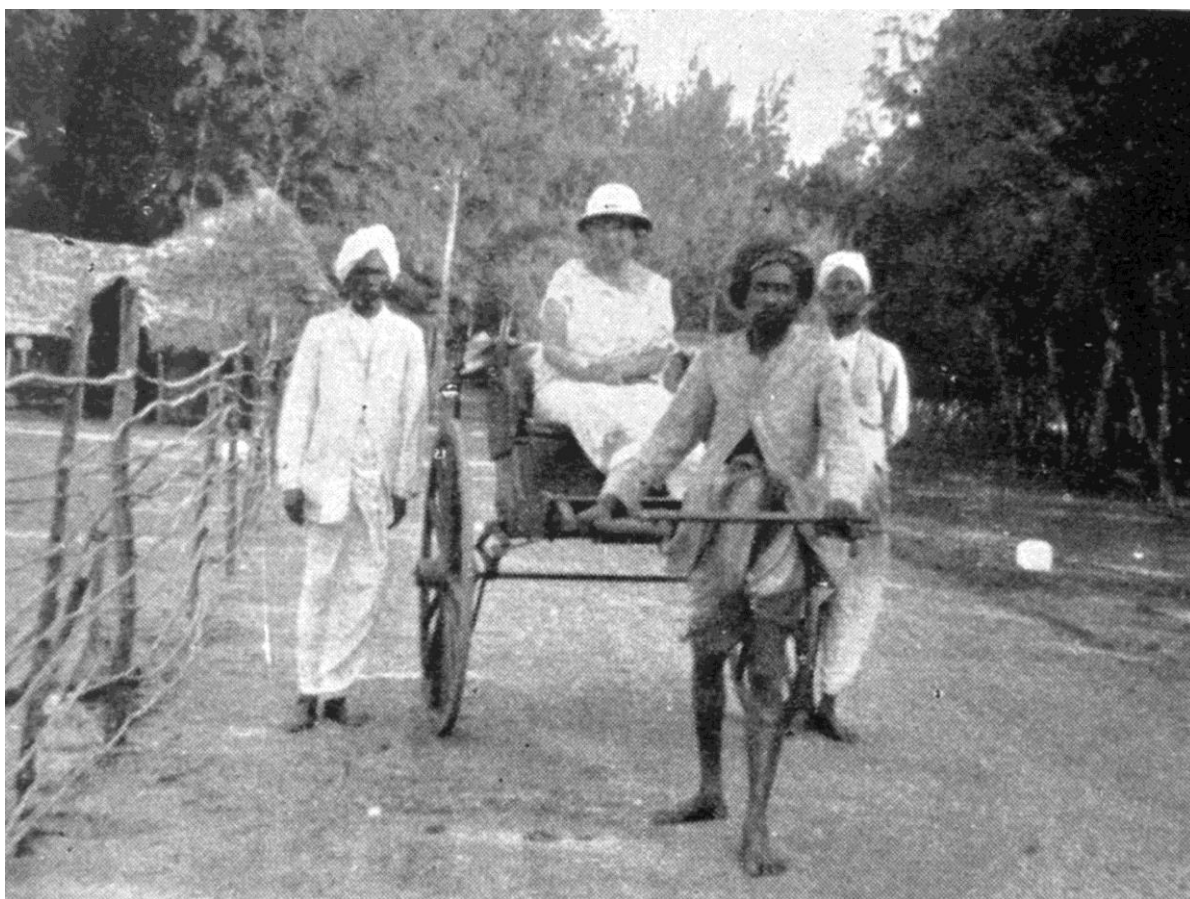

INDIAI UTAMRÓL.

GÖMÖRY OLIVÉRNÉ – MARÓTHY MARGIT.

Adyarban a szerző.

KIADJA

A RIMASZOMBATI POLGÁRI OLVASÓKÖR IRODALMI TÁRSASÁGA.

Rimaszombat, Rábely Károly könyvnyomdája, 1927.

Előszó.

Gömöry Olivérné Maróthy Margit 1925 decemberében indult el indiai útjára. Utazásának célja az volt, hogy résztvegyen azon a kongresszuson, amelyet a világ teozófusai India ösföldjén tartottak meg. A gyönyörű út benyomásait feljegyezte és ennek alapján keletkezett útleírását a Rimaszombati Polgári Olvasókör Irodalmi Társaságának támogatásával most könyv alakban a magyar olvasóközönség rendelkezésére bocsájtja. Irodalmi társaságunk a szlovenszkói magyar kultúrának az útleírás kiadása által szolgálatot tesz.

A kiváló író írásbeli előadása magában véve is eléggé megokolja azt, hogy művészetével közönségünk megismerkedjék. A hosszú út tarka jelenetei, a lépten-nyomon feltűnő természeti képek, főleg etnográfiai mozzanatok, mély nyomokat hagytak az író lelkében, és az életre kelt gondolatokat és érzelmeket művészi tollal örökítette meg. Irodalmi Társaságunk, amelynek főcélja egyfelől a magyar kultúra művészi hagyományainak megbecsülése és fenntartása, másfelől a jelen válságos idők viharából kibontakozó művészi alkotások propagálása, sietett megragadni az alkalmat arra, hogy Gömöry Olivérnének e művészi színvonalon álló alkotásával a mai idők meglehetősen sivár kultúrmezőit gazdagítsa és felékesítse. Az útleírason azonban átleng az a mély teozófiai bölcselettel telített lélek, amely mindenben mindenütt az örökkévaló Isten lényét keresi, és ennek problémáját a saját világfelfogásában megoldja. Ázsia, ez az ősföldrész, amely nemcsak az ősi szervi élet keletkezési helye, hanem az emberi elme által létrehozott világfelfogásnak is szülőanyja, ösztönözte az európai kontinens teozófusait arra, hogy megismerkedjenek azzal a földdel, és azokkal az ősi népekkel, amelyek évezredek lefolyása alatt benépesítették az egész világot, és őstalajból fakadó felfogásukkal irányt adtak a fejlődő emberiségnek. Ezen a földön, ebben a légkörben gyúltak fel azok a lámpások, amelyek a fejlődő emberiségnek évezredek előtt már megvilágították azokat az utakat, amelyeken a még eljövendő évezredek során át haladniuk kell a tökéletesedés végcélja felé. Ezen a földön születtek meg Zoroaster, Konfucius, Buddha, Mózes, Jézus Krisztus, Mohamed tanai, és az általuk hirdetett igazságok, amelyek évezredek kritikai rostáján átszűrődve a jelenkor magas fejlődésű elméinek alkalmat adtak arra, hogy kiválasszák és megállapítsák azokat a megdönthetetlen igazságokat, amelyek hivatva vannak arra, hogy mint örök igazságok ragyogjanak a lépésről lépésre magasabb színvonalon emelkedő ember szeméi előtt. Ennek a földrésznek nyugati csücskén születtek meg azok a gyönyörű mithoszok, amelyek Krisztus előtt ezer esztendővel átlengtek a Márvány-tengeren, hogy a mesék országából kibontakozva, az európai műveltség fundamentumává legyenek.

Mi nagyon is megértjük azt, hogy az a finom lélek, amely ezeken a perifériákon átvonul, megfürdik a különböző világnézetek gondolatainak tengerében, hogy a mindennapi élet forgatagában reátapadt iszaptól megtisztulva, hite szerint keresi és megtalálja az örök fényt, az örök igazságot, az örökkévaló Istent. A mi meggyőződésünk szerint azok a benyomások, amelyek a Gömörnyé könyvében kifejezésre jutnak, egy, az eszmék világában elmélyedő lélek tapasztalatai és a művelt és emelkedett szellemű olvasónak alkalmat adnak arra, hogy a saját lelki világában is megtalálja azokat a gondolatokat, amelyek őt a létért való küzdelem hullámaiból kiemelik, és a megnyugvás kikötőjében új küzdelemre serkentik.

Gömörnyé könyvét azzal a meggyőződéssel adjuk a művelt olvasó kezébe, hogy általa az emberszerető szív még szeretőbbé, a gondolkozó lélek tartalmasabbá, a saját felfogása szerint vallásos ember még vallásosabbá lesz, és az igazságot kereső lélek az igazság rajongójává válik.

Ha e meggyőződésünk megvalósul, Irodalmi Társaságunk igen hasznos szolgálatot tesz a szlovenszkói kultúrának.

Rimaszombat, 1027 augusztus havában.

Dr VERESS SAMU
az Irodalmi Társaság elnöke.

Indiai utamról.

I.

Két öreg barátommal, öreg kocsisommal, két öreg szürkémmelel novemberben, ragyogó napfényben kocsizunk az állomásra. Két öregem napok, hetek óta aggódva gondol utamra. Meg vannak illetődve, de nevetve beszélgetünk, hogy ne jusson idő érzékenykedésre... Meleg ölelés... jókívánatok... „Vigyázz magadra!”... „Vigyázzatok magatokra!”... Fülkémbe szállok... rövid fütty... a vonat mozdul, búcsúintés, indulunk.

A tölgyerdők és cserjék sárga levelei még nem hullottak le; arany-barna színű hegyek rohannak vissza ablakom előtt. Füleken várunk... a mozdonyok szürke gőzt lihegnek, fekete füstoszlop fátyolszerű lilás foltot rajzol rozsdaszín hegyekre.

Pesten szerettemmel örömteljes találkozás után, ismét csak szomorú búcsúzás... egy-egy ölelés... kézszorítás... sok virág... könnyes mosoly... Hálófülkénk a tengelyen van, annyira himbál, hogy aludni nem lehet. A perron villanylámpáitól sápadtra világított szeretetteljes aggódó kedves arcok, akik kikísértek, előttem vannak... tovább kísérek, mint virágjuk illata... Megállunk... soká állunk. Vonatunk végre rándul, zökken, siklik... indul... lassan csúszik a fagyos, havas síneken. Ez a mozgás altató... Kalapálják kocsink kerekeit, tompa világosság szűrődik be az ablakon. Az Alpesebben vagyunk. Előttünk gyönyörű téli kép. Súlyos hó terhe alatt a fenyők ágai mélyen lehajolnak. Hajnali rózsaszínű napsugárban zuzmara csillog minden ágon. A bokrok, mint gnómok húzódnak meg hókunyhóikban; fehér törzsű nyírfák lehajló ágai mint zuzmarából és napsugárból szőtt finom fátyolok függönyzik el a fenyők ezer színben csillogó, mégis fehérre összeolvadó gótikus csipke íveit. A sínek mellett, a part mentén odasímul a hóeke nyoma; rubin, szafir, briliánsok halmazán játszik a napsugár. Fekete varjú sétál fehér havon. Furcsa nyomok a hóban, egyik gyöngyfüzérhez hasonló, másik hieroglif-szerű ákom-bákom; és nagyobb puha talpak nyoma kuszán szövődik össze-vissza. Az erdő szélén két vadász mély hóba süppedve lassan lépked; két kutya vidáman ugrál nyomukba. Lent a völgyben kis falu templomtornya kék árnyékot vet a fehér hóra. Kissé távolabb már a tenger kékje terül el előttünk... Triesztbe érünk.

A Teozófiai Társaság trieszti elnöke már vár bennünket. A legszeretetteljesebben gondoskodik rólunk. Ebédelünk a Bona Viában, teázunk Tirelnél, beszerezzük az útra szükséges apróságokat... este hat órakor a Lloyd Triestinó gőzösére, a Pilsnára szállunk.

Indiába, Adyarba induló teozófusokat találunk ott, a bolgár, a jugoszláv, a román Teozófus társaságok elnökét; az elegáns P. kapitányt Angliából, hollandusokat; Romániából a kedves finom Fanny Sekulicit, aki Carmen Sylvának volt udvarhölgye, és maga is nagy műveltségű, jó tollú író, akinek az a nagy vágya, hogy Indiába, Adyarba eljusson, teljesült; azonban nem tért onnan többé vissza, a hajón hazatérőben lázt kapott, Portsaidban partra tették, kórházba vitték, honnan pár nap alatt eltávozott, – meghalt, ős Egyiptom miszticizmussal telt földjében nyugszik.

Esik az eső. Tarajos hullámok emelkednek. A hajó utat hasít a tenger testében; a sűrű kék Adria mintha olvasztott lápiszlazuli volna. Bundákba burkolódzva, fázósan járkálnak az utasok a fedélzeten. A hajó belsejében a szalonok, írószobák csendes sarkai megtelnek teozófusokkal; írásokkal, könyvekkel telt asztalok körül jóságos, mosolygós arcú, emberszerető, munkakedvelő teozófusok dolgoznak. Lelkes, rajongó, az emberiség javáért dolgozó kis társaság ez.

Nyugodt, csendes éjszaka után Velencében ébredünk. Az olasz ég derűjében ragyogóan színes város most szokatlanul színtelen. Nem illik hozzá a szürke őszi köd. Hiányzik a tarka vitorlákra vetődő arany-sárga napsugár. A Dogana tetején gömbön álló Fortuna zászlóját decemberi szél lengeti. A San Giorgio Maggiore gömbölyű kupolája fekete sűrű ködként rajzoló-

dik a zöldes hideg égre. Velence melankóliája, amely a napsugárban ragyogó színei alatt is érezhető, a téli ködben fokozódik. A lagúnákban halkán sikló fekete fedeles gondolák, a gondolások vontatott mélabús kiáltása stílszerűen illik a téli bús Velencébe. A Márkus-téren etetjük a galambokat, fejünkre, vállunkra, kezünkre szállanak. Bemegyünk a Márkus templomba, amelynek Bizáncból került mozaikjai tele vannak kelet miszticizmusával; a nap, a hold a pláneták különböző színű sugarai, kabalisztikus jelvények környezik az „embert”. Okkult, primitíven rajzolt képeinek letompult színei a keleti antik szőnyeg puha színharmoníájával hatnak. A Doge palota földalatti börtönében áhítattal állunk meg Giordano Brúnó zárkájánál, amelynek penészes, nedves kövén patkányok futkosnak; dohos, fojtott levegője fullasztó. Sok időnk nincs. Elmegyünk a Rialtóra, ahol embertömeg hemzseg, hosszúrojtos fekete kendős, boglyas olasz leányok kötött meleg jumpert, olcsó boát vásárolnak. Meglátogatjuk Palma Vecchio szent Borbáláját a Sancta Maria de la Formosában és a Sancta Zacchariában Bellini szép kezű Madonnáját. Majd üveggyöngyökkel, kalárisokkal, ékszerekkel ragyogó kirakatok közt visszabolyongunk a Márkus-térre. Hollandus és angol barátainkkal megteázunk Flóriánánál, azután gondolánk végig visz a Canale Grandén, ahol gyönyörködünk a Ca Doro kőcsipkéiben, és megyünk „haza” – a Pilsnára. Megismerkedünk Velencében felszállt teozófus társainkkal. Jöttek finnek, svédok, franciák, angolok és ismét hollandusok; ez utóbbiak között báró P., aki 10 000 holdas birtokot ajándékozott a Teozófus Társaságnak Hollandiában, Ommenben.

A báró P. által ajándékozott Ommen Hollandia egyik legbájosabb részén fekszik. Százados erdők közepén, tiszta vizű tóval körülvett ősi úri kastéllyal. Ommen a Keleti Csillagrend európai központja. A T.T.-nak azon tagjai, akik a Csillagrendhez is tartoznak, minden évben itt szokták megtartani internacionális kongresszusukat. Ilyenkor 1800-2000 vendége is van Ommennek. Fiatalos fenyőerdők közepette sátrakban lagnak a vendégek. Akik voltak Ommenben, azok számára az ott töltött idő felejthetetlen. Az esti tábortűz mellett, nagyszerű szellemi légkörben jobbá, nemesebbé, éntelenebbé lenni könnyűnek tetszik. A Keleti Csillagrend nem kizárólag teozófusokból áll, nem szükséges, hogy teozófus legyen, aki a Csillagrend tagja. A Csillagrend célja az eljövendő Világtanító útját előkészíteni, szolgálni őt, ha itt lesz, folytatni munkáját, ha távozik, hűséges csoportot képezni körülötte a Csillag szellemében; hasznos munkát végezni a társadalomban, a szegények, nyomorultak és szenvedők között, az emberek, állatok, növények, a természet minden birodalmában levő teremtmények jóvoltáért dolgozni. A Keleti Csillagrend feje Krishnaji, akinek egyénisége maga a nobilitás, nobilitás gondolkodásban, érzésben és tettben. Krishnaji közvetlen, egyszerű és igaz. Szpirituális, átszellemült finom lény a legtökéletesebb eszköz a Világtanító élő tanainak hirdetésére. Aki csak egyszer is hallotta őt a mélységes, örök Igazságot hirdetni, ellenállhatatlanul érzi a lényéből kiáradó súlyos, hatalmas erőt. A Keleti Csillagrend nem egyház, nem felekezet, tanai nincsenek dogmák közé szorítva. A nagy igazságot, a mindennel és mindenkivel való egységet nem egy, ehhez vagy ahhoz az egyházhhoz tartozó csoportnak hirdeti, de az egész világ minden emberéhez szól. Szeretete felöleli a végtelen Teremtő minden alkotását. Célja megmutatni a boldogság útját. Szeretettel jön felénk, szeretni tanít bennünket. A mindennapi élet szennyes áradata hömpölyög előttünk: csalás, lopás, gyilkosság, az emberek elállatiasodása, öngyilkosság, szenvedések szüntelen sorozatát látjuk. Szólítjuk, hívjuk az emberek javát: Jöjjetek a szeretet láncszemeiből kordont vonni, amely meggátolja az emberiséget a lezuhanástól a materializmus, önzés, tudatlanság mélységes örvényeibe. – Meg kell értenetek, hogy erre szükség van. Minden jó érzésű, értelmes ember kötelessége a védő falba lépni, nem szabad elveszni hagyni a tévedések hínárjában vergődő embertársainkat. Ne legyetek süketek, ne legyetek vakok, jöjjetek és segítsetek! Mi a Keleti Csillagrend tagjai ezt érezzük, ezt hirdetjük. A Krishnaji egyéniségén át megnyilvánuló Világtanító (szanszkrit nyelven Jagat Guru) nemcsak a keresztények, buddhisták, zsidók vagy mohamedánok tanítója, de a minden vallás mélyén rejlő ugyanazon Igazság hirdetője. Hollandia levegőjében jó talaja van a Keleti Csillagrendnek és a teozófia tanainak. Adyar felé velünk utazik Mrs. és Miss van E. is, akik édes-

anyja ajándékozta a Teozófus Társaságnak Hollandia egy másik kedves helyét, Huisent. Ezen a szép helyen van temploma a Liberal Catholic Churchnek.

Érdekes és kedves társaságban hajónkon kellemesen telnek a napok. A hajó vezetősége igen figyelmes hozzánk. Rendelkezésünkre bocsátja tisztí ebédlőjét, ahol kiváló teozófusaink naponkint előadást tartanak számunkra.

Velünk utazik Rev. Köllerström, akinek elragadó egyénisége, nagy tudása, vonzó kedvesége mindenkit lebilincsel. Gyönyörűen tanít bennünket: hogy keressük magunkban az istenit, de sohase szűnjünk meg embernek lenni. Kövessük Krisztus példáját, aki nem csak azért volt nagy, mert Isten volt, de mert ember volt, a többiekkel élő, a többiekkel szenvedő ember volt. Kerülnünk kell minden gögőt és hidegséget, a szeretet hatalmával át kell hidalnunk a távolságot Isten és ember között. Ilyen és ehhez hasonló előadásokat kapunk nap-nap mellett. Mindenki tehetsége szerint igyekszik magát fogékonyra tenni e gyönyörű eszmékre.

A tenger végtelenségében mindig ugyanaz, és mégis percről-percre változik. A távolban hatalmas hullámok hátán felvetődő fehér tarajos habok elérik hajónkat, megringatják, kétemeles magasságú fedélzetünkre felcsap a víz. Mindenki menekül a hajó belsejébe.

Gazdag plafon-világításban ragyog a fehér faburkolat; villamos legyezők ezüstös szárnyai repkedve forognak fehér asztalok felett. Szekfűk, rózsák, margittek, piros, fehér, zöld, sárga tarkasága közt ezüst csillog, estélyi toaettek, kápráztató ékszerek ragyognak, és mindennek nyugodt háttérrel ad az urak fekete szmokingja.

A teozófusok 70 tagból álló társasága az étterem egyik oldalát egészen elfoglalja. Külön étrendet kapunk, miután vegetáriánusok vagyunk. Elhalmoznak bennünket legalább ötven fogással a négy étkezésre, talán kissé részvéből is, afeletti sajnálkozásukban, hogy nem eszünk húst. Érthetetlennek látszik előttük, hogy ez nekünk így jó. Érthetetlennek látszik előttük, hogy szeretetünk átöleli az egész teremtett világot és hogy a természetben hozzánk legközelebb álló lények pusztítása ellenkezik felfogásunkkal. Miután materiális testünknek szüksége van materiális táplálékra, legalább, az általános fejlődés alacsonyabb fokán álló növényvilágból vesszük azt, amely sokkal tisztább, egészségesebb testet épít fel számunkra. Vannak talán, akik azt hiszik, azért nem eszünk húst, mert az állatok teste esetleg emberi lelket zárt magába; akik ezt hiszik, azok nincsenek tisztában a reinkarnáció, az újraszületés fogalmával, amely alapja, és kiinduló pontja a teozófus tanoknak.

A reinkarnáció annyit tesz, mint ismét testet öltetni, ismét hús burokból élni. Re – ismét, in – ba, karna – hús. Feltételezi relatív folytatóságát valaminek, ami egy relatív mulandó valamibe ismét és ismét visszatér. Az ember egy szpirituális értelmiség anyagi testekbe burkolva. Ezen értelmiségnek ki kell fejlesztenie minden benne rejlő hatalmát és isteni képességét. Ennek módja a materiális testbe való ismételt visszatérés és eltávozás, az így szerzett tapasztalatok eredményével. A reinkarnáció nagy tana az evolúció, a fejlődés nagy tana. Ez a rövid élet egy rövid nap életünkben, aludni megyünk és ismét felébredünk.

Gyakran kérdezik tőlünk, hogy mi a teozófia? A teozófia sokat foglal magába: keresését az Igaznak; tanulmányozását a nagy világ vallásoknak; tanulmányozását az emberben rejlő látni erőknek; kutatását a természet még fel nem ismert törvényeinek, a kérdésnek: miért vagyunk itt? mi célja az életnek? A teozófia vallás, tudomány és filozófia összefoglalása. – A teozófia a lélek tudománya, a tudományok emberét kézen fogja és a gondolatok új útjára vezet. A teozófia a vallás és életbölcselet alapja. Szociális kérdésekben nagy eltérések vannak előttünk: szegénység és gazdagság, kétségbeesés nyomorúság, megdöbbentő hanyatlás, karöltve haladással tudományban és művészetben. A teozófia megmagyarázza alap-okát a rossznak és megmutatja biztos útját a szabadulásnak. Tanítja a reinkarnációt, a karma törvényét és a mindenben rejlő élet egységét.

A karma szó értelmét leginkább megközelíti a tett szó; de a karma többet jelent a pusztán cselekvésnél. A szanszkrit karma három aspektust foglal magába: a gondolatot, a tettet és annak következményét. A tettet gondolat előzi meg és hatás követi; a cselekmény tehát

materiálizált gondolat. A szenvedést rossz tettek eredményének, a boldogságot jótettek következményének tudjuk. Így amint látható, a karma nem büntetés vagy jutalom, de kikerülhetetlen következménye a természet törvényének. Látható eredménye annak, ami a tettben szunynyad. Ezen törvénnyel összhangban van a reinkarnáció. A hindu, buddhista, egyiptomi, görög, római vallások alapja a reinkarnáció, és megtaláljuk azt sok helyen a keresztény biblia lapjain is. Például Keresztelő János a kérdésre „Éliás vagy-e” azt feleli „nem”; de Jézus azt mondja: „ez Éliás”; kétszer állítja ezt a Krisztus. János nem emlékszik előbbi életeire, de a mindent látó Krisztus ismeri azt. Továbbá: Jeremiás könyvében: „Minekelőtte a te anyádnak méhében megformálnalak, ismertelek tégedet; minekelőtte születnél, megszenteltelek tégedet, prófétának rendeltelek téged a pogányok között”. És ismét Salamon könyvében: „Eszes gyermek voltam és jó szellem; igen, miután jó voltam, makulátlan testben jöttem világra” és így tovább. A reinkarnáció fényes bizonyítéka a hajón levő társaságunk családszerű csoportja. Hasonló gondolkodás, hasonló ízlés; a közös cél ezer apró fonala fűz össze bennünket. Érezzük a viszontlátás örömét, mint rég nem látott testvéreinkkel szemben. Megértjük egymást, pedig nem egy most az anyanyelvünk. Egymásra ismerünk, pedig csak pár nap óta ismerjük egymást. Kitaláljuk a másik gondolatát, megérezzük a másiknak szavakba nem foglalt érzését. Ismerjük ízlését, szokását; és ez életben először e hajó fedélzetén találkoztunk.

Délután a tenger egyre fehérebb lesz, a hullámok egyre mélyebbek. Himbálódzik a hajó; eleinte szinte kellemes, de később megvan a szomorú következménye. Senki sem áll biztos lábon a hintázó hajón, a fedélzetről lassan elfogynak az emberek; ebédnél is sok hely üresen marad. Másnap reggel már szép idő van; mozdulatlan siklik a hajó nyugodt tengeren. A fedélzeten élénk a forgalom, mindenki örömmel élvezi a tavaszi napsugárt, és a tengeri betegségtől való szabadulást.

Társaságunkban mindenki elégedett, mindenki jókedvű. Az esték is szépek. Ebédutáni bridge partnereim egy kedves, elegáns ausztráliai dáma Sydneyből; egy szellemes hölgy Kaliforniából és egy Párisban élő lengyel gróf. E kis internacionális társaság őszinte megértéssel és rokonszenvvel játszik együtt estéről estére. – A szalonból Mrs. F. v. C. Wagner énekesnő gyönyörű alt hangja, mint orgona bűgása hallik hozzánk. Zongorán kíséri Mrs. Puskin, a nagy költő unokahúga, aki művészi készséggel játszik; mindketten teozófus társaink. Később a fedélzet táncteremmé alakul. A tenger nyugodt, ezer csillag himbálózva játszik apró fodrain. Tarka lampionok szelíd fényében, ragyogó villanylámpák pazar világításában olyan a hajó, mint egy úszó tündérpalota, amelyben kerengenek, lengenek tarka színes selymes hölgyek, fekete szmokingos urak. Táncol a fiatalság. A tündérpalotában mindenki fiatal. Szőke, barna fejek közt fehérhajú urak, rövidrenyírt fehérhajú hölgyek kerengenek rythmikusan szépen, mosolygó arccal, az örök fiatalság örök szépség e világában, élvezik a tündéri életet.

Számunkra a délelőttönként tartott gyönyörű előadások még tündériesebbé, még szebbé teszi a hajón töltött életet. Az előadások érdekes témái közt az elemekről szóló nagyon aktuális; az első nagy elemet, a földet elhagytuk és a többi három nagy elem, a tűz, a víz és levegő hatását az óceánon a vihar erejében, a tűző napsugárban felváltva és együttesen is érezzük. Az emberben rejlő erők kutatása és a még fel nem ismert természeti törvényekben való bűvárkodás a teozófia egyik legérdekesebb feladata.

Gyönyörű reggelünk van. A nap ragyog, a tenger síma, a hajó oly nyugodtan megy, mintha egy helyben állana. Sirályok csapatostól repkednek hajónk körül; amint le-lecsapnak, az apró, fehér fodrozódó hullámok összeolvadnak a sirályok fehér szárnyával. Mennyi harmónia, a természet legnagyobb és legkisebb alkotásában!

Egyiptomnál vagyunk; az ős Khemy-Egyiptom partjainál. Az ős Khemy-Egyiptom Nyugat vallásainak forrása, a görög és római filozófia bölcsője, a tudományok eredetének hazája. Az asztrológia, asztronómia, arithmetika és a kémia tudományai innen származnak, és ez utóbbi innen is nyerte nevét. Pithagorász 22 éven át tanult Egyiptom óriás templomaiban. Templom volt itt számtalan és óriás méretű. Mint C.W. Leadbeater írja: A népviselet fehér, de a vallásos

körmenetekben színgazdag ruhákban arannyal, ékkövekkel ékesítve vett részt a tömeg. Osiris, a megölt istent gyászolták, zokogva siratták, hívták, visszakönyörögték. Tehuti vagy Toth hozta Egyiptomba a belső „Világosság” nagy tanát, a papok és a fáraó, a főpap részére. Tehuti szerint Isten – Világosság. E Világosság mindenki szívében benne van. „Én vagyok a Világosság – a Világosság Én vagyok”. A Világosság mindenben, minden sziklában, minden kavicsban benne rejlik. Amun-Ra, amelyből minden származik, és amelybe minden visszatér. „De íme Osiris, az isteni szellem és Isis, az örök anya, életet adnak Horusnak, aki ember. Horus elmerül Osirisben. És Isis, aki anyag volt, általa az élet és bölcsesség királynője lett. És Osiris, Isis és Horus mind a Világosság szülöttei.” Horus születése kettős, Isistől született, az örök anyától, és az anyagtól vett testet, az örök szüztől; Isten született az embereknek. Így tanította Tehuti.

Állítólag ő írta a nagy bibliát, amelynek egyes részeit a Holtak Könyve tartalmazza. A „Holtak Könyve” ma is kézikönyve az emberiség fejlődésére szolgáló occult tanoknak. Állítólag Tehutitól származnak a szent hieroglifák is, amelyek azért szentek, mert tőle származnak.

Egyiptom történetében megtaláljuk a teozófia tanait, Teozófia néven. A Ptolemeusok idejének elején, Dyogenes Laertius szerint e szó egy egyiptomi paptól származik, bár a teozófia tanai és etikája, ha nem is ugyanezen néven, egyidős az emberiséggel. A teozófia szó állítólag a Kr.e. harmadik századból való. Később híveit neo-platonikusoknak nevezték. Alexandriában Ammonius Saccus és tanítványaitól indul ki ismét.

Portsaidhoz közeledünk. Halászbárka csapatokat látunk; holddal, arany-sárga nappal, nagy piros foltokkal díszített vitorláikon, a bárkák ringásával rithmikusán táncol a napsugár. Kis piszkos gőzösön már jönnek a portsaidi vámőrök. Alighogy kikötünk, kulik tódulnak hajónkra. Toprongyos, rosszképű, fekete alakok, piszkos rongyokból csavart turbánnal fejükön. A legtöbb néger típus, szétnyomott csontos arccal, lapos orral, duzzadt ajkakkal, temérdek fehér foggal. Lent már tágas bárka vár reánk. Az arabs negyed lapos tetejű, erkélyekkel körülvett házaival, növénytelen, fátlan, kietlen, poros forró város Portsaid. A Fő-utca üzletei tele vannak Kelet kézműiparának gyönyörű áruival. Kínai hímzések; művészi faragványok elefántcsontból, ébenfából; porcelán figurák: virágzó cseresznyefa gályákkal, krizantémekkel hímzett japán kimonók; arannyal, ezüsttel szövött damaszkuszi nehéz selymek; tarka muzulmán köpenyek; indiai sálak; arannyal, ezüsttel hímzett papucsok ragyognak vásárlásra csábító kirakatokban. – Az utcán a kínálgató kiabálástól nem halljuk saját szavunkat. Megrohannak levelezőlapokkal, édességgel, cigarettel, dohánnyal, borostyánnal, Tutánkámen láncokkal. Jövendőmondók, kézjósok, asztrológusok, önkéntes vezetők, mint legyek tömege zsonganak körül. Ibolyát, friss rózsát kínálnak nyári napsugárban, és baksist koldulnak karácsonyi ajándéokra. Pénzváltók ülnek minden utcasarkon. Topikkal-kalapokkal felszerelve, virágbokrétáinkkal menekülünk e süketítő zsidvásárból. De hajónk körül megismétlődik a kínálgatási támadás. Hímzések, szőnyegek, selymek halmaza van a hajó körül hemzseggő csolnakokban. A két emelet magasságban levő fedélzeten álldogáló utasoknak vörös fezes kereskedők kiabálva kínálják áruikat. „Egyiptomi fehér fátysál, gazdag ezüst hímzéssel 5 font!” Hajónk mozdul, „4 font!” Fentről lentre: „15 silling!” lentről fentre: „3 font!”... „Tizenöt silling!”... Hajónk már felszedte minden lépcsőjét, és tovább siklik a vizen. A kis tarka csolnakok raja sietve evez mellette. „Két font!”... „15 silling!”... Már alig győzik követni a gőzöst... „Egy font!”... A vevő igent int. Lent piszkos szatyorba dobják a gazdag ezüst hímzést, amely kötélen gyorsan felszáll a magasba, ahonnan az egy font ugyanazon úton jut le a selymes hajócskába. Az utolsó szatyor utolsó kötele is lehull és mi megyünk tovább gyönyörű alkonyatba.

A Szezi csatorna sivár partját a lemenő nap megaranyozza. Nagy gőzösök sora megy előttünk, és utánunk. Kis sziget mellett haladunk, amelynek túlsó partját tenger mossa. Aranyban úszik az égalja. Cédrusok és datolyapálmák tollas levelének már csak szilhuettjét látjuk, amely dagerotip gyanánt, feketén rajzolódik az arany égboltra.

A teozófusokkal tanúsított kedvesség, érdeklődés és figyelem viszonzásául a hajón utazó teozófus társaság teára hívja meg a hajó vezetőségét és nem teozófus útitársait. A kedves, kedélyes délutánon, három egyént kivéve, mindenki eljön teánkra. Asztalomnál a nagyon kedves, művelt, szellemes indiai maharadza, sir Raga Gopala Char, továbbá egy indiai parsi nejével, Mr. és Mrs. Dalai, valamint egy olasz és egy angol úr teázik. Mr. Dalai Zoroaszter vallású; Edison az ideálja. Mint mondja, vallása nem elégíti ki, keres-kutat valami más után, érdekli a teozófia.

Rózsaszín reggelre ébredünk. Suez vámházának piros cserepes fedele, távolabb a város lapos tetejű házai beleolvadnak a sárgásszürkés, sivár vidékbe. Sehol semmi növényzet. Két barátunk tegnap kiszállt Portsaidban, a Szfinxnél töltötték a gyönyörű teliholdas éjszakát; 100 angol mértföldnyi autótúra után elérik hajónkat, felvesszük őket és elhagyjuk Suez.

Biblikus tájakra jutottunk; fehér, szürke, kopár hegyek közé, ahol semmi nyoma az életnek, pedig a nap oly éltetőn ragyog. Legmagasabb pontja Sion hegye, csodálatos piros színben ég. Talán most is a szent csipkebokor lángja festi pirosra. Füstgomolyok – finom fehér felhők hömpölyögnek felette és eloszlanak a kékes, sárgás-lilás égboltozaton. – A Vörös tenger feketének látszik, de fehér habjai rózsaszínné váltak. Delfin-csapat játékosan ugrál hajónk körül. Meleg van. Kabinomban állandóan forognak a villanylegyezők, az ablakban nagy bádoggal tölcser fogja fel és fújja be a hajó mozgása által frissített levegőt, egész szélvihar van idebenn és mégis 38-40 C fok hőség uralkodik. A Vörös tengeren az utasok egy része a felső fedélzeten tölti az éjszakát. De itt sem tökéletes a pihenés; a gép zakatolása itt hangosabb, a hajó ringása érezhetőbb és reggel 5 órakor jönnek a matrózok, akik felloccsolják az alvó társaságot. Mindennap felmossák az összes fedélzeteket. A hőség elöl csak az uszodába lehet menekülni, amelybe állandóan ömlik be a tenger friss vize, igaz hogy ez sem hűvösebb 26-28 foknál, úszásra szokatlanul meleg, de kissé mégis felüdít. Itt most is férfiak, nők vidám lubickolása, nevetése hallik. A felső fedélzeten deck-tennis, deck-quittset játszanak; mindenütt derű, mosoly és jó kedély. A hajó közönsége különböző nemzetekből verődött össze, de a harmónia mégis megvan benne. Miért nem lehetnek a különböző nemzetek embercsoportjai éppen ilyen harmóniában, mint itt az egyesek?!

Egyik kiváló hollandi teozófusunk az internacionalizmusról beszél. Az emberiséget, mint egységet, az emberi testhez hasonlítja. Amint az emberi test minden részének megvan a maga idegközpontja, amely annak mozgását, működését szabályozza, éppen úgy az emberiség testének is megvannak a maga különböző idegcentrumai, amelyek a különböző szervek működését szabályozzák. Az emberiség testében ezek a különböző szervek a különböző nemzetek. Szellemi vezetése és irányítása, e szerveknek ideg és erő központja. Minden test csak úgy lehet egészséges, ha az egész szervezet kifogástalan összhangban működik. Arra kell tehát minden egyes nemzetnek törekednie, hogy abszolút harmóniában működjék a többivel. – Csak így jöhet létre tökéletes, egységes, egészséges emberiség. A szárazföldtől elszakított e hajó fedélzetén, e kis csoport emberiség megvalósítja, megmutatja a tétel igaz voltát, hogy kölcsönös megértésből öröm és egészséges vidámság származik.

Az emberiség e kis csoportjában felébredt az érdeklődés a teozófia iránt. Nyilvános felolvasást kérnek.

A pálmákkal díszített zeneterem zsúfolva van hallgatósággal. A padló legkisebb helyén is érdeklődők ülnek, hallgatják a teozófia tantételeit, amely szerint nem tudjuk Istent, mint különálló lényt, elképzelni. A mi felfogásunk szerint Isten a mindent magába rejtő, mindent magába foglaló Erő. Lényegében Hármas Egy. E hármas aspektus által megnyilvánuló Isten mindenben és mindenkinben benne van. Ennek következtében mindennel és mindenkivel egy vagyunk. És így vallás, osztály, szín, faj különbözőségére való tekintet nélkül mindennel és mindenkivel hirdetjük a testvériséget. De mert e szóval gyakran visszaéltek az emberek, félreértések elkerülése végett hozzá kell tennünk, hogy a teozófusnak a lehető legtökéletesebben kell teljesíteni kötelességét családjával, hivatásával, hazájával és az emberiséggel szemben. –

Hiszünk a Mesterben, aki új tanítást hoz, mert erre szüksége van az emberiségnek. – A mi legfelsőbb Énünk, a bennünk rejlő isteni szikra időről-időre visszahúzódik a durvább anyagból, de a fejlődés útján ismét és ismét visszatér. A teremtő erőnek e bennünk rejlő részecskéje halhatatlan. A Blavatsky Helena Petrovna ssszony által leírt „Titkos Tanok”-ban olvassuk az ő Rig-Véda következő verseit:

Sem van, sem nincs nem voltak, sem derús egek,
Sem messze nyúló teres égi boltozat.
Mi az mi mindent eltakart? mi volt a rejtő?
A víz fenéktelen mélysége volt-e az?
Nem volt halál és mégsem volt semmi halhatatlan.
Nem volt határ éj és nap között, csak az
Egyetlenegy lélegzett lélegzettelen.
És addig nem volt más rajta kívül.
Sötétség volt és mindent sűrű ködbe burkolt
A mély homály, a fény nélküli óceán.
A rejtő mélyben rejlő csíra, egy egész
Természet megpepsdült a forrongó melegben.

Ki a titok tudója? ki itt a hirdetője?
Honnan, honnan való e nagyszerű teremtés?
Maguk az Istenek később születtek –
Ki tudja, honnan jött e millió létező?
Azt, hogy honnan jött e nagyszerű teremtés,
Akár maga akarata, vagy ha néma volt is,
A legfőbb Látnok, Ő, aki a magasba trónol,
Ő tudja azt csupán, vagy tán még Ő se tudja.

Öröklét távolába nézve,
Mikor a földnek nem volt még alapja sem,

Voltál. és ha majd a földalatti láng
Szétzúzza börtönét és a formát elnyeli,
Te mégis úgy leszel, mint voltál azelőtt,
S nem ismersz változást, ha megszűnt az idő.
Végtelen gondolat! Ó isteni öröklét.

Az óceán mélységesen nyugodt, feketére festi az éjszaka, de a Mars és Sirius és a tündöklő csillagtábor végigsuhan rajta.

*

Ebéd után Adenbe érkezünk. Egy motor-csolnak szmókingos tulajdonosa csolnakába invitál, szívességből kivisz bennünket a partra. Sötétség van mindenütt, csak a csolnakok lámpája világít meg árnyékszerű, hústalan, sovány lábszárú, hosszú fekete alakokat. Rövid, szoknya-szerű tarka ruhájuk, piros-fehér csíkos turbánjuk világít a gyér világításban, fekete éjszakában. A doganán átmegyünk; nevünket a vámőrnél bejegyezzük, magas kietlen mór-stílusú épület egyetlen nyitott csarnokának magas íves bolthajtásáról hosszú kötélén függő, gyéren világító olajlámpása alatt. Az oszlopok árnyékában árnyékszerű, fekete alakok lézengenek. A város öt kilométernyire fekszik a kikötőtől. Itt, a külváros teljes sötétségében, csak kis boltok világítása vetődik az út porára. Ahol üzlet nincs, ott mélységes az éjszaka. A mélységes éjszakában cseppet sem bizalmatlakeltők a ténfergő fekete alakok. – Minden tíz lépésre rendőrrel találkozunk, aki úgy hessegeti el az árnyékfigurákat, mint a legyeket. A hajó utasai megostromolják az üzleteket, mindenkinek van beszerezni valója a jelmezbálra; holnap jelmezbál lesz a hajón.

Selymet veszünk, ötven rúpiát kér érte a kereskedő és végre kilencért ideadja. Bevásárolt holmijával mindenki igyekszik minél előbb a hajóra.

A fedélzeten hemzsegetés, tolongás, mint egy méhkasban, olyan zsibongás van. Itt is cigarettét, dohányt, édességet árulnak, de fő árucikk a strucctoll. Gyönyörű, méterhosszuságú, hófehér strucctoll. Társammal magyarul beszélgetek; meghallja ezt egy szemfüles kereskedő, rőt szakála alatt szélesre húzott nyájas arccal magyarul kínálja strucctollait. Érdeklődik Budapest után és hogy „milyenek ott most az üzleti viszonyok?” Sietve felelem, hogy „rosszak, nagyon rosszak”. Miután nem dicsérjük a helyzetet és már tollat is vettünk, kedvetlenül távozik.

Másnap viharos reggelre ébredünk; esik az eső, zúg a tenger, fúj a szél, inog a hajó. Fehér tarajok emelkednek és buknak alá hullámok mélyibe. Szürke az ég, szürke az óceán. A matrózok leengedik a vízhatlan ponyvát; nekivágódik, kopog az eső. Egy negyedóra múlva rongyos felhők szélén aranszegély látszik; ragyogóan színes szivárvány emelkedik a végnélküli sötétkék tenger világoskék horizontján, kettészeli az eget és ismét lehajlik a végtelen óceánba... Szűnik a szél, laposabbak a hullámok, a tenger zúgása alább hagy, már nem inog a hajó; élénkebb az élet a fedélzeten. Jövés-menés, titokzatos készülődés a ma esti jelmezbálra. De meg is van a kívánt eredmény; sok szellemes ötlet, sok gyönyörű jelmez, drága hímzések, keleti selymek tarkasága, gyöngyök, tollak, ékszerek ragyogása versenyez a majdnem semmiből összeállított, szellemes ötletektől gazdag jelmezekkel. Mozifelvétel készül a tarka felvonulásról; díjakat kapnak a legsikerültebb jelmezek; az első díjat a hold-ember, a mi kedves teozófus társunk nyeri el. Mindenki mulat, mindenki táncol és élvezi a jól sikerült kedves estét.

Másnap délelőtt a hajón ismét nyilvános előadás van. A velünk utazó Rev. M.H. atya és Rev. K. atya római katolikus és anglikánus lelkészek előadást tartanak a teozófiáról. Mi is hivatalosak vagyunk a bennünket érdeklő előadásra. A hindu király, sir Raga Gopala Char ül az elnöki székben. Jellegzetes sötétbőrű arca, szép fehér foga, kissé nehézkes járása, erősen zömök alakja van. Nagyon kedvesen, szellemesen nyitja meg az előadást és később szellemes, finom humorával az előadók minden türelmetlenebb érvelésének élet veszi. Az előadók érdekes fejtegetéséből kiviláglik, hogy a teozófiát vallási vita tárgyává tenni nem lehet. A dogmák által határolt vallás csak saját útját ismeri el célhoz vezetőnek, míg a teozófia alapját képező hindu filozófia szerint az Úr így szól Ardzsunához, az emberhez: „Amiként az emberek hozzám közelednek, úgy fogadom őket én, mert az ösvény, amelyen jönnek, minden irányban az enyém”. (Bhagavad-Gita IV-ik párbeszéd, 11-ik vers.) Így természetesen csak az foghatja fel a teozófia sokat magába foglaló tanítását, akiben határtalan a megértési képesség, a tolerancia. A dogmatikus vallások követői és a teozófia hívei között az ellentét csak egyoldalú, t.i. a dogmák szűk határai összeütközési pontot találnak mindenben, ami a dogmák határán kívül esik és a teozófia határtalan tolerancia. A teozófus tanok egyik alapvető része a nagy világvallások, bölcseszettek és tudományok összehasonlító tanulmányozása. Amint a napsugár, ha különböző színű üvegen át nézzük, különböző színűnek látszik, úgy a különböző jellegű egyének a nagy tanításnak gyakran csak különböző részeit fogják fel és adják vissza. Azaz mindegyik csak azt fogja fel és vezeti tovább a minden szint magába foglaló sugárból, amelyre lényének milyensége, összetétele képessé teszi. Csak a tiszta, szintelen, átlátszó üveg engedi át a nap világosságát egész valójában. Mindenkinek magának kell megtalálnia a fejlődésére vezető saját útját, amelynek végcélja, hogy olyanná legyen, mint a ragyogó kristály, hogy egész tökéletességében vehesse át a minden-tudás napjának sugarát. Ennek útja a tolerancia, a szeretet, az egység érzése. Meg kell értenünk, hogy a mindenség minden alakulata mögött ott van az, amely változatlan. A látható sokféleség mögött van a láthatatlan Egység, amely minden létezőt magába foglal, láthatót és láthatatlant egyaránt, minden teremtettet és meg nem teremtettet. Egy univerzális életóceán Az, amely mindennél hatalmasabb, amely Istennek és a legkisebb féregnek lelket ad. – Ez a Végtelen, Felfoghatatlan, Legfelsőbb: Parabrahman.

Repül az időnk, repülnek a napok ... nyugodt óceánon siklik a hajónk ...

II.

Bombayban vagyunk.

A nagyváros közelsége már a reggeli fürdővízen kellemetlenül tapasztalható, amely oly szürke és sűrű, hogy fürdésre egy csöppet sem kecsegtető. Reggel 9 órakor érkezünk a kikötőbe. Amint leeresztik a lépcsőket, tarka embertömeg zúdul a hajónkra, európaiak minden nemzetségből, indiaiak, mahrattok, parszik, zsidók, arabok, perzsák, tarka turbános négerek, fehérruhás, sötétbarna bőrű hinduk. Indiába való útitársainkat, akik hazaérkeztek, szeretneik sárga virágkoszorúkkal fogadják, amelyeket a hazaérkezők nyakába akasztják. Tolongás, kiabálás, pénzbeváltás, passzus bélyegzés, kabinba le és felszaladgálás, általános sietés... végre kint vagyunk. Az utóbbi napokban a tengeren nem volt semmi bajunk és most a föld inog lábaink alatt. A tengeri betegség testvére, a földi betegség, amely méltó vetélytársa az előbbinek, vagy talán még annál is rosszabb, hosszabb hajóút után előveszi és elkínnozza a szegény utazót. Átvergődünk a zagyva tömegben; taxit veszünk, amely elvisz a Louvre-szerű nagy áruházakhoz, ahol felhalmozott Liberty-selymeket, Attkinson illatszereit, Redfern toalettjeit, gyönyörű angol árukat látunk, mintha csak a Regent Streeten járnánk. Szűnyoghálót és egyéb szükséges apróságokat vásárolunk. A tengerből félkörében fekvő egymillió lakosú európai stílusú nagyvárosban Indiát csak a Bazarban – a bennszülött negyedben találjuk meg; ahol a portugál ízlés befolyására emlékeztető, tarka, recés, rácsos, faragott díszítésű több emeletes házacsok földszinti része egészen nyitott: műhelyek és egyszersmind üzlethelységek sorozata. Ékszer, ezüst, arany, bronz, réz, elefántcsont, ébenfa, szandalfa, békateknő, vésve, berakva, emailrozva, ezüst-hímzés, aranyhímzés, lárma, pizok, búz, nyomorúság, nyüzsgő élet, hihetetlen tarka-barkaság. – A Vásárcsarnokban hagyma, zöldség, tojás-gyümölcs, narancs, banán, kókuszdió halmazok. Karácsonyi dísznek kivágott tarka papír-rózsák, füzérek, láncok, legyezők. Az utca porából piros paprika hegyek emelkednek, mellettük a kofák rongyosan, piszkosan a földön kuporognak, de kezük, lábuk, nyakuk, fülük tele ékszerekkel. E szegényebb osztálybeli nők egész hozományukat magukon viselik, Egy csinos arcú kofa bal orrcimpájában aranykarika függ lelógó gyöngyökkel, jobb cimpájába briliáns van beásva és egész fülkagylója körül aggatva függőkkel; kezén gyűrűk, karján, vállától kezdve számtalan karperec csörög és kötél vastagságú aranypercek a bokáin. – Homloka közepére festett piros pont jelzi, hogy e kitűnő parti már férjnél van. E piros pont a homlok közepén gyakran egész kicsi gyermek-leányoknál is látható. Ez ékszer-gazdag nők szárijukat kócos fejükre húzzák, vagy egymás fejét tisztogatják. Pedig arányos finom alakjuk, ringó járásuk, királynői tartásukkal piros, sárga, lila, vagy zöld szárijukban, mint eleven bronzszobrocskák, festőien szépek. A férfiak többnyire fehérben járnak. Tarka, színes kelméből csavart turbánjuk scarpjának vége vállukra omlik. Az előkelő születésű férfiak kontyba csavart hosszú haját viselnek. Indiában éppen úgy, mint Párisban az előttünk haladókról nehéz kitalálni, hogy melyik a férfi és melyik a nő? Itt mindkettő puha kelmékbe csavarva, hosszú hajjal, konyttal ékes; ott mindkettő angol szabású férfi-felöltőben etonfrizurát visel. A páriák és kulik koponyáját az út szélén ülő fodrász kopaszra beretválja, csak fejük búbján marad egy kis frizura. Szent tehének kószálnak az utcákon, boldog az a kofa, akinek zöldségét megeszik, ráadásul örömmel nyújtja oda a tehének még a virágait is. Így a tehének természetesen kövérek, nyugodtak, csak a fehér embert nem nagyon szeretik. Mind ez a tarka-barkaság szokatlanul érdekes, de amint kierünk e város negyedéből és kocsink a tengerpartján a szép Queensroadon, angol villák gondozott pálmás kertjei mellett halad, megkönnyebbülve lélegzünk fel a tiszta levegőben. Négyen vagyunk autónkban, egy angol hölgy, kedves régi ismerősöm, aki a világ legszebb helyén, Taurminában a Teatro Grecco tövében lakik, ezer virággal telt kert közepén, angol kényelemmel berendezett villájában. Nem egyszer voltunk együtt a Teatro Grecco, Pythagorás iskolájának halhatatlan szellemével telített kövei között. Ott tanultam meg szeretni a köveket. Az élettelennek látszó, temérdek emléket, gondolatot ébresztő, a múlt eseményeit visszaidéző, ember által épületbe

faragott, az idő által lerombolt köveket. – Másik két társunk egy brüsszeli egyetemi tanár és az angol T.T. elnöke.

A Malabar Hillen tropikus éghajlat buja növényzete közt szebbnél szebb bangalók bújnak meg. A Szent Szűz templomától pompás kilátás nyílik az egész városra. Buddhista templom emelkedik a közelben, gyárkémények rajzolódnak a kopár hegyekre. December 10-ike van és itt minden virít; Melingtóniak, Antigonumok, Maharadsa of Missurok gyönyörű példányait látjuk; színes levelű növények, piros, lila, kék, arany-sárga tarkasága virító bokrok színpompáját adja. Itt végre locsolnak is, lent az út porában alig lehet lélegzeni; itt éltető a hegyi és tengeri tiszta levegő. Gondozott kertek közepette van a Hallgatás Tornya. A bejáratnál, az őrháznál barna képű, értelmes, barátságos tekintetű vezetőt kapunk. Hegyoldalba vágott széles sziklalépcsőkön megyünk fel, kőfalak között, amelyeken kúszó virágok rózsaszín, lila fürtjei függenek. Az első tornyot, a legnagyobbat már látjuk. Karvaly-sereg tanyázik tetején. Vijdjog-nak és a jóllakottság, megelégedettség kifejezésével lengetik szárnyukat. Ez a parszi temető. A nyitott toronyban elhelyezett hullát 25-30 perc alatt szétszedik a karvalyok. A megmaradt csontokat két-három óra alatt hamuvá égeti a tűző napsugár. A megmaradt hamu és nedvek lefutnak a gömbölyű torony közepén hagyott üregbe, ahol magába szívja azt az anyaföld. Lassan kanyarodik a domboldalon egy temetési menet; a karvalyok sóvár éberséggel örülnek a friss lakomának. Az érdekes, napos, komor hely kijáratánál illatos szandálfát kapunk emlékül.

Körülbelül százezer parszi lakik Indiában. Sými faj. E százezer parszi kezében van a töke és sajtó. Zoroaszter vallásúak. – Egy parszi feljegyzése szerint ez ősz vallás eredetének ideje a keleti tudósok között vita tárgyát képezi. A görögök Kr.e. 6000-re teszik Zarathustra születését. Doghduynak, Zarathustra anyjának jós álma volt. Álmában sötét felhő borult házára, amelyből a föld és levegő veszedelmes ragadozó teremtményei jöttek elő. A legvakmerőbb Doghduy anyaméhéből kiragadta, és a többi vadállat közt, karmai közt tartotta Doghduy gyermekét. Doghduy kiáltani akart, de gyermeke, Zarathustra szólt: „Az igazságos Isten oltalmaz engem, ne félj!” Ekkor fényes hegy szállott alá, eloszlott a sötét felhő, a vadállatok elszéledtek. A közeledő hegyről ragyogó ifjú lépett elő, egyik kezében világító fáklyát, és a másikban az igazságos Isten által küldött könyvet hozott. A bestiák felé dobta e könyvet, amelytől egy farkas, egy oroszlán és egy tigris kivételével minden vadállat elmenekült. A világító fáklyával az oroszlán, a tigris és a farkas felé sújtott az ifjú, azokat felemésztette a tűz. A gyermeket anyja méhébe visszahelyezte és szólt: „Ne félj, ne aggódj! Isten maga gyermeked őre. E becses gyermek Isten prófétája lesz”... Irán prófétája nevetve jött a világra és a próféta születésének az egész természet örült. Daran Suran király megparancsolta, hogy vegyék ki a bölcsőből a gyermeket és kardjához kapva, le akarta vágni annak fejét, de abban a percben elszáradt a király keze. Majd mágus fából, naftából és kénből máglyát rakott, meggyújtotta és Zarathustrát a lángokba dobta; de Isten kegyelme Zarathustrát megmentette. Akkor kitették egy szűk sikátorba, ahol ökrök jártak át; de egy hatalmas tehén jött elől, amely a gyermeket felemelte és így Isten kegyelme megmentette. Majd még szűkebb szorosba helyezték, ahol lovak nyargaltak át, de egy kanca jött elől és a gyermek fejénél őrt állt és így Isten kegyelme megmentette. Majd kiéhezett farkasok közé dobták, de a farkasok nem tudták kinyitni szájukat, hogy felfalják a gyermeket; így Isten kegyelme megmentette.... Egy akkor élő szent, Barsin Karoos, elkérte atyjától, Purshasptól és gondozásba vette a gyermeket... Zarathustra 15 éves korában a szent inggel és övvel felruháztatott. Harminc éves koráig egy hegység belsejébe vonult a külvilág elől, ahol idejét imádkozással és elmélyedt elmélkedéssel töltötte. Elvonultságában kapta a kinyilatkoztatást az isteni követ Sarosh által, aki bölcsességet lehelt fülébe. E sugalmazást 21 kaskba írta le, amely most már hiányos.

A zoroaszter-vallás szerint ez magába foglalta minden tudomány, művészet, filozófia és végül Isten ismeretét. Vaho Mano segítségével végre Ahura elé jutott. Tíz év alatt hét ízben beszélt Ahura-Mazdával. Aztán Iránnak vette útját és több-kevesebb eredménnyel tanított. Ezen idő alatt ugyanolyan kísértéseknek volt kitéve, mint Krisztus és Buddha. Eltávozását

különbözően írták le; állítólag mennyei tűzben lelte halálát. A zoroaszterek tűzimádók, temetkezési módjuk is a tűzimádás jelképe. Csontjaikat az isteni tűz, a nap hamvasztja el. A szent tűz táplálására szolgáló szandálfát megköszönjük, elhagyjuk a parszi temetőt.

Masszív, jellegzetes tornyú buddhista templom és szép tiszta tó mellett megyünk, bolyhos levelű pálmafák, kertek váltják fel egymást; lóversenyterhez érünk. Ma van a téli versenyek első napja, Fahrenheit szerint 90 fokos hőségben. Az út mentén kókuszpalmák árnyékában sötét bőrű tarka társaságok ülnek, érdeklődéssel figyelik a verseny esélyeit; a lóverseny ingyenes közönsége ez. Távolabb fekete és fehér bőrű sűrű tömegek hemzsegnek a tribünökön.

Leginkább gót és román európai stílusban épített nagyszerű középületek mellett haladunk el. Mikorára hotelünkbe érünk, enyhül a nap heve. Jól szellőztetett, plafonra függesztett óriás vászonlegyezős étteremben szívesen fogyasztjuk el ebédünket. Ebéd után, a csendes kikötőben szép az est; lila árnyék borul a rózsaszín és kékes gyöngyház gyanánt vibráló tengerre; egy nagy fehér hajó lassú nyugalommal vonul tovább. Lent lámpák, fent csillagok ragyognak, a tenger tükrében találkoznak; a csillagok és lámpák fénye a víz mélyében élnek ingó-ringó csodás, látszatszerű életet. Autó rohan el mellettünk, reflektora élesen hasít csendes est puha sötétjébe. Kőfalak árnyékában fekete, toprongyos alakok ténferegnek.

A gót stílusban épített nagyszerű Viktória pályaudvar perronján különvonat vár bennünket, a Teozófiai Társaság 50 éves jubileumára Adyarba utazó társaságot. Kényelmes pamlagokkal, villanyos legyezőkkel felszerelt, négy személyre szolgáló, 10 négyszögletes nagyságú fürkékbe szállunk. Fürkénk mellett kényelmes fürdőszoba zuhannyal. Ágyneműt mindenki podgyászában visz magával. Bombaytól Madraszig 56 óráig tart az út, két éjszaka és egy nap. Indiai méretek szerint ez nem nagy út és ily kényelmesen utazva nem is fárasztó. Víziánytól terméketlen földek mellett haladunk. Pedig a földek jók, ahol csak egy kis nedvesség van, kukorica és cukornád bőven megterem. Thana, egy nagy ország régi fővárosa, Marco-Polo idejében India kapuja volt; majd Neral, Khandala, Puna és a többi állomások sorozata következik. Mindenütt szegény, tarka, toprongyos tömegek ácsorognak. Viskóik sárból épített dűledező falakból állanak, kertjük imitt-amott egy-egy poros pálmafa. Madraszhoz közeledve már több kultúra látható. Apró púpos zebu ökrök primitív ekével túrják a talajt. Itt már szabályos csatornázás árasztja el vízzel a rizsföldeket. A növényzet is dúsabb, pálmaligetek, bokrok, kaktuszok láthatók... Reggel Madraszba érkezünk. Vékony, sovány, hosszúlábú fekete kulik szorgoskodnak körülöttünk, cipelik podgyászainkat, mezítlábos sofförünk készséggel segédkeznek nekik.

Ős India és a modern Európa zagyva vegyülékét látjuk mindenütt. Minden, ami India: szármalasan szegény, minden, ami Európa: fürdik az aranyban. Bombayra emlékeztető európai stílusú nagy középületek mellett haladunk el itt is és a bennszülött negyeden, a bazáron át. Itt verik sárgarézből a tipikus formájú vízfordó vedreket, amelyeket bambuszrúd két végére kötve, vállukon hordanak. Itt varrják színes szíjkból a különböző formájú szandálokat, muzulmán papucsokat. Itt fűzik a nagyszemű tarka üveggyöngyöket ékességül a pirosra, zöldre festett szarvú zebu ökrök homlokára, tevék hosszú nyakára. Madrasz hét faluból lett nagyvárossá összevonva; Triplikán, Pudijak, Parsibakam, Perambur, Black-Town, Rayapuram és Mylapur alkotják részeit, amelyek gondozott parkokkal vannak egymással összekötve. Kétkerekű, sátoros ökrös szekerek, tarka-barka cifra ernyőjű lovas talyigák, amelyekben bémész, gyönyörű szemű gyermekek, ékszeres asszonyok kuporognak, fiakkerek, autók tömegén vergődünk keresztül; megint nagyszerű középületek mellett és kilométerekre nyúló pompás parkok útján és ismét viskó csoporton át, az Adyar folyó hídjára érünk, innen már látható a Teozófus Társaság főtelepe. A Headquarter impozáns szép épülete, a park és imitt-amott egy-egy ízléses bangaló.

III.

Adyarban vagyunk. Áthaladunk az ezredéves hindu kapun, amelyet sárkány kariátidek tartanak nyakukon; bekanyarodunk a kertbe. Az út mentén tarka szárikban, fehér dzsupákban, európai könnyű ruhákban, szandálban, mezítláb, gyalog, autón, vagy riksában emberek tömege hömpölyög. Minden egyes arc nyájas mosollyal fogad bennünket, az autó-sorozaton érkező, a világ minden részéből összeseregülő teozófusokat. Körülöttünk élénkség, változatosság, mozgás és mind emellett meglepő csend és nyugalom; hangos szó nem hallható, legfeljebb a podgyászt szállító szekerek elé fogott zebu ökrök biztatása. Árkádos folyosókkal körülvett, kétemeletes, lapos tetejű nagy épülethez érünk; a Leadbeater Chamberekhez, amely kellemszerű berendezett vendégszobákat foglal magába, azon teozófusok részére, akik egy-két évet, szóval hosszabb időt töltenek itt teozófiai tanulmányok folytatása céljából. A 2980 vendég számára pálmalevelekből épített sátrak a Leadbeater Chamberek körül vannak elhelyezve és a fenyőerdőig terjednek. Megérkezésekor mindenki azonnal megkapja lakása számát. Minden a legnagyobb rendben történik és dacára, hogy csak 1500 vendégre számítottak és ehelyett 2980 érkezett, nincs semmi zavar, semmi fennakadás.

India mai jellegzetességét itt is megtaláljuk. A pálmaszönyegekkel készült sátrak, amelyek primitíven átyukasztott ajtaját és az ajtófélfát képező oszlopot üggyel-bajjal egy lánccal fűzzük át és úgy tesszük rá az egyszerű lakatot, miután a fekete szolgák eléggé hosszú ujjúak; e primitív, ideiglenesen épített sátrak kifogástalan villanyvilágítással, fürdőszobával, vízvezetékekkel vannak felszerelve. Egyik oldalon az Adyar folyó, másikon tenger határolja a négy négyzet kilométernyi, gyönyörű pálmaerdős, fenyőligetes kertet. Sátramból látom az Adyart, hallom a tenger zúgását, tarajos fehér hullámai fel-feltűnnek szorbuszszerű barna törzsű fenyők között.

A nap keltével kezdődik napunk. Reggel 6 órakor fiatal orvosnő, teozófus társunk végigjárja a sátrakat, mindenütt bekérdez, számontartja mindenki egészségi állapotát; ha valaki nem egészen jól érzi magát, kissé lázas vagy fáradt, ágyban marad és külön beteg-ellátást kap. E gondos előrelátás nem volt ok nélkül való, sokan kaptak tropikus lázt közülünk. Hét órakor van a kotta-hazri, a reggeli; a tiffin, a villás reggeli egynegyed 12-kor; tea három és négy óra között; így a nap forró óráit étkezés és pihenéssel töltjük el. Kitűnő ellátásban van részünk; a nagy étkező sátorban mindenki megtalálja helyét; ízletes és sok, amit kapunk. Élvezzük a finom füge, apró barack kompótot, friss banánt, mandarint; a kókuszdió kemény, zöld héját meglékelik és üdítő italt iszunk belőle; gyakran nem is tudjuk, mit eszünk. A gyümölcsös kert nagy gonddal van kezelve. Gazdag termést hoz a citrom, fehér, piros és zöld banán, szapota, batáviai narancs, csekko, mango gyümölcs, alma és pompás ananász-telepeivel.

Antigonum finom indái iszalag gyanánt befutják a nagy kaktusz bokrokat, bambuszok magas sásas koronájára, virító fák barna törzseire kúsznak és finom fehér, rózsaszín virágfürtökkel árasztják el a kert minden zugát. Óriás dracéna bokrok, aloék, virító hibiszkuszok; Shiva szent fájának, a Nagalingámnak egyetlen szirmú cseresznyeszínű nagy virág-kelyhe, a templomfa hófehér, tubarózsa illatú virága elborítja a nagy fák koronáját; lassan hull puha a zöld fűre; ismét szent fa, amely alatt Buddha bölcsője ringott és amely alatt Buddha Gayaban ült, mikor megtalálta megvilágosodását; a bó fa ez; gömbölyű levelei hegyes, törzszerű formában végződnek; Kurompita, Lantana, virító Erythrina váltják fel egymást; virágillat kíséri mindenütt. Nagy, gömbölyű márvány vízmedencéből a déli órák tűző hevében piros száris nők, fekete kertész legények bambusz rúdral erősített nagy gömbölyű cserépvadrekben vizet hordanak a nap hevétől lankadó növényekre. Tarka rabatok, virágpártiak közepén barátságos, terraszkokkal körülvett épülethez, a Blavatsky bangalóhoz érünk; előtte áll az óriás Banyán fa, egész Indiában a második legnagyobb, amelyet boltíves koronája, földbeeresztett hatalmas légyökerei oszlopcsarnokos, kupolás templommá formáltak. A természet e nagy templomában az 50 éves jubileumi konvenció alatt négy-ötezer ember hallgat naponként magasan szár-

nyaló előadásokat. Ágaira hangtölcsérek vannak felszerelve, amelyek a halk beszédet is hangossá teszik és így a fa árnyékában távolabb ülők is tisztán hallanak minden előadást. Friss, zöld pálmalevelekből épített, sárga virágfüzérékkel ékes karácsonyi díszben áll az előadók emelvénye. A hallgatóság nagy tömege, sötét bőrű hinduk, jávaiak, japánok és a világ minden részéről összesereglett fehérek az emelvény előtt leterített pálmaszőnyegek, keleti szokás szerint keresztbe tett lábaikon, mezítláb ülnek vagy a távolabb álló székeken. A fa lombján imitt-amott átszűrődik a napsugár. Mélységes csendben, mély megilleíődéssel hallgatjuk szeretett alelnökünket Mr. C. Jinarajadasat, akinek minden szavából, egész lényéből jóság, emberszeretet és bölcsesség sugárzik. Tanít minket a nagy világvallások alapigazságának keresésére, tanít minket mindarra, ami ő benne oly nagy mértékben megvan: szeretetre, bölcsességre, jóságra. Egyszerű, világos, közvetlen előadása, mélységes hindu lelkének megnyilvánulása, hallgatóságát leköti; minden szavával világosabbá és érthetőbbé teszi az ezer szálból összeszőtt teozófiai tantételeket. Majd nagy elnökünk, dr. Annie Besant beszél a vallások rokonságáról. Mélyen szántó, nagyszerű gondolatokkal teljes, pompás előadásának ereje lelkünkbe vág; a belőle kisugárzó szeretet áthat mindnyájunkat és mint mélységes tisztelet és gyermeki szeretet száll vissza szívünkbe hozzánk, e kiválóan nagyszerű lényhez. Mindenki arcából meghatottság, hála és öröm sugárzik.

A Headquarter rózsaszínű falán fehér elefánt fejek, különös jelleget adnak az épületnek. A fehér elefánt a szpiritualitás, az erő és isteni bölcsesség jelképe. A Headquarter előcsarnokának belső falát az összes nagy vallások szimbólumai díszítik. Krisztus, Buddha, Mózes, Zarathustra, Shri Krishna a hindu; izlam vallásának szimbóluma a mohamedán félhold és csillag; a shintó; a sikh vallás alapítója Guru Nanak; az ősz Egyiptomnak, Tehuti vallásának, a totemizmusnak jelvényei; Lao-Tse, aki a taoizmust alapította: a janaizmus jelvényei... Jaina tana, a janaizmus a világ egyik régi vallása. Jaina unokatestvére volt Shri-Krishná-nak, aki a Védákat tanította, aki a Mahabharatát írta. Jaina tana szintén a Védákon épült. Tanítja a világ kezdet és végnélküli Örökkévalóságát, tanítja a karmát, a mokshát, a léleknek minden anyagtól való tökéletes felszabadulását. A felszabadulás három útja: helyes hit, helyes tudás és helyes viselkedés. A janaizmusban használatos prakriti nyelven ez a Tray-Ratna – a három ékszer. Minden kétféle szempontból szemlélhető, a valóság szempontjából és gyakorlati szempontból, e két szempont prakriti nyelven: Nichaya és Vyavaharanayas. A két princípium ismerete, a helyes ismeret. A karmától való megszabadulás utáni vágy a moksha.

Tirthakaras tanait a janaizmus szerint 24 nagy tanító hozta időről-időre az embereknek, ezek közt a legkésőbbi Mahavira volt 2500 évvel ezelőtt. Az Adyari Headquarter a legkülönbözőbb vallások találkozó helye, legtökéletesebb templom azok között, amelyet emberek építettek. Reggelenként az összes vallások papjai e helyen mondanak imát, mindenki saját nyelvén és ritusa szerint.

Az ősz *hindu* vallás Purushához, az ezerfejű, ezerszemű, ezerlábú, ezerkarúhoz fordul, aki körülveszi az egész mindenséget; az EGY-hez, akinek ezer alakja van; ennek áldását kéri az emberre, az ember gyermekére.

Zarathusztra hívei Mazdához könyörögnek:

„Imádunk Téged, oh Mazda. Könyörögve nyújtjuk kezünket jóságos szellemed áldásáért. Esdeklünk hozzád, hogy mindent, mindenkivel szemben az igazságosság szellemében tehesünk. Alázattal emlékezünk meg a szent Ahunavad Ghátáról, aki a legfőbb tisztaság. Alázattal emlékezünk meg imádságunkban Ahunavad Ghátáról” stb.

A *jainák* így imádkoznak:

„Imádat, tisztelet az Úrnak, az ellenségek elpusztítójának, a legfelsőbb Uralkodónak! Azok Királyának, akik győzelemhez értek. Üdvözlégy tökéletes Isten! telve irgalommal. Mélységes tisztelettel, fejemmel érintem lábadat. Összetett kezekkel köszöntelek minden időben. Üdvözöllek Téged, Adeptus, aki felébresztettél, Isten vagy az emberek között az egész világon, Te

Fénylő! oh minden szemnek Öröme! Üdvözlégy Te, oltalmazója a védtelennek. Minden lekötöttségtől mentes, Határtalan, forma nélküli, Világnak Ura!” stb.

A héber:

„Legyen meg a Te akaratod, Uram! Istenünk és Istene atyáinknak! Indíts bennünket arra, hogy kövessük a Te törvényedet és ragaszkodjunk parancsaidhoz... Áldott vagy Te, oh Uram! aki kegyelmes adományban részesítetted a Te népedet, Izráelt. Amen!”

Buddhista:

Dicséret az Úrnak, a Szentnek, a Bölcsességben Tökéletesnek!

Dicséret az Úrnak, a Szentnek, a Bölcsességben Tökéletesnek!

Dicséret az Úrnak, a Szentnek, a Bölcsességben Tökéletesnek !

Buddhában keresem menedéket.

A Törvényben keresem menedéket,

A Nemesek Testvériségében keresem menedéket,

Másodszor is Buddhában keresem menedéket,

Másodszor is Buddhában keresem menedéket,

Másodszor is Buddhában keresem menedéket,

Ígérem, hogy életét semmi élő teremtménynek el nem veszem.

Ígérem, hogy senki tulajdonát tolvajlási szándékkal el nem veszem.

Ígérem, hogy a test káros szenvedélyeinek ellentálok, annak engedni nem fogok.

Ígérem, hogy mámort okozó itallal, vagy bódító szerrel nem élek.

Keresztények imája:

Mindenható Isten, Aki előtt minden szív nyitva van, Aki minden vágyat ismersz, Aki előtt nincs rejtett titok! A Szent-Lélek sugalata által, Jézus Krisztus által engedd, hogy tökéletesen szerethessünk Téged és méltóan dicsérjük a Te Szent Nevedet. Ámen stb.

Muzulmán:

„Az Úr nevében! A Kegyelmesnek, az Irgalmasnak!

Dicsőség az Istennek, minden világok Urának!

A Kegyelmesnek! Az Irgalmasnak!

Oh, Hit napjának Királya ! Te, aki Bölcs vagy, aki Hatalmas vagy!

Vezess bennünket az Igazság Útján!

Azok ösvényén, akik örömeiket lelik Benned.

Nem azokén, akik nem tudnak Rólad és igaztalanok. Amen”.

A sikh vallás imája:

„Az EGY, Legfelsőbb Létező, akinek neve: Örök Igazság, a Teremtő, a Szellem, haragtól és félelemtől mentes, halhatatlan, nem született, önmagában létező, Megvilágosító, Kegyelem Osztogatója. E Tiszta EGY volt mindennek kezdetén, minden időknek előtte. E Tiszta EGY létezik most és Nanak mondja: létezni fog örökké.

A teozófusok közös imája:

Oh Rejtett Élet! minden atomban rezegsz;

Oh Rejtett Világosság! minden teremtményben ragyogsz;

Oh Rejtett Szeretet! egységben mindent átölelsz,

Ki egynek érzi magát Veled, mindaz

Tudja meg, hogy minden mással ő is egy.”

Majd közös áldás zárja be a közös áhítatosságot. és mi, akik ott állunk, érezzük, hogy az Isten kereső utak lényegében az eltérés szemünk láttára, fülünk hallatára elenyészik. A cél egy, az Isten EGY. Az örökkévalóság beláthatatlan távolában fakadt a hit, bölcsesség, szeretet kiapadhatatlan forrása, amelyből a Világ-Tanítók, Jagat Guruk időről-időre, újból és újból meri-

tenek. Az ember fejlődésének megfelelően mindenkor megjelenik egy-egy Nagy Tanító, a Nagy Igazság örök forrásából merít az emberiség fejlettségének megfelelő hitet, bölcsességet és kínálva hozza azt a szomjazóknak. Boldog az, aki ily korban él és még boldogabb, aki megismeri és szemtől-szembe láthatja a Nagy Tanítót, a Jagat Gurut. A különböző típusú, különböző temperamentumú, a fejlődés különböző fokán álló embereknek különböző vallás adatott. Ami megfelel az egyiknek, az nem felel meg a másiknak.

Az egyszerű, primitív ember, akinek lelke még fiatal, aki, mint ember még nem reinkarnálódott számtalanszor, aki számtalan élet tapasztalatát még nem szerezte meg, aki emberi mivoltának fejlődési iskolájában még csak a legalacsonyabb osztály kezdetén van, akinek életigénye nem megy túl a táplálék megszerzésnél, akit kielégít az evés, ivás, az ily egyszerű, fiatal léleknek kielégítő a vallás egyszerű formája. – Az ilyenek elég, ha tudja, hogy Isten van, hogy Isten jó, hogy neki is jónak kell lennie, hogy Isten tetszését kiérdemelje; így lesz boldog halála után, ellenkező esetben Isten megbünteti és halála után szenvedni fog...

De az öregebb lélek, a fejlettebb ember, aki már sokszor reinkarnálódott, sok földi életen ment át, annak erkölcsi és szellemi fejlettsége magasabb fokon áll és így magasabb rendű, fejlettebb, szpirituálisabb vallást keres. Értelme erősebb, látköre tágabb, szeretete mélyebb és nagyobb térben mozog, úgy, hogy ezáltal többet ért meg a Nagy Igazságból, mint fiatalabb lelkű ősei. Őseink legjava például nem idegenkedett a vára alatt elhaladó kereskedő karavánt csatlósáival kiraboltnak, vagy kaszabörtönbe dobni szolgáját, mert az rossz hírt hozott. Mindez nem volt erkölcstelen, mindez nem volt becsületbe ütköző. Ha összehasonlítjuk régmúlt időkbeli, különböző társadalmi osztályok erkölcsi felfogását a mai korbéli ugyanazon osztályok erkölcsi felfogásával, megértjük, hogy az, ami a szellemi és erkölcsi igényeknek 2000 év előtt megfelelt, nem lehet kielégítő ma, amikor az értelem fejlettebb, az erkölcsi felfogás emelkedettebb.

A Nagy Igazság számtalan különböző formában talál kifejezést, de egész mivoltában kifejezhetetlen. Az Igazság határtalan, a vallások határoltak. Így a legtágabb körű vallásban sem lehet kifejezni a teljes igazságot. A különböző vallások különböző jellegzetes vonásokkal bírnak, bár lényegük ugyanaz, mindig csak egy. Minden új vallás haladás, határkő az emberiség fejlődésében. A kereszténység iránya az egyén fejlesztése; ennek érdekében ejtették el a reinkarnáció tanát, amely Krisztus tanaiban még bennfoglaltatik. Az egyén sietve iparkodik fejlődni, miután csak egy életet tud maga előtt. Az individualitás a kereszténység ideje alatt erősen kifejlődött, sőt az énség, az önzés túlzásaiba csapott. A mohamedánizmus önmegadás, Isten akaratában való megnyugvás; a mohamedán szerint ezen egyetlen út vezet Istenhez. A zsidó vallás alapszíne az igazságosság „Szemet szemért, fogat fogért” a zsidók Istene, a kegyetlen, igazságos, bosszúálló Isten. A parsik zoroaszter vallásának jellege a tisztaság. Alapja a gondolat, a tett, és szó tisztasága. A Tűz tanát tanítja; a Tűz előttük Isten symboluma; a Tűz a nagy Tisztító. A görögök Nagy Tanítója Orpheus, iránya a szépség. A görög nép életében a szépség a vezető fonal. A szépség a bűnt is tisztára mossa, szépségéért felmentik a bűnös nőt. Egyiptomban Tehuti a tudós, a bölcs vezet. Vallási szellemének iránya a tudomány, a „Világosság”.

A teozófia nem vallás, nincsenek szertartásai, de a minden vallás mélyén rejlő Igazságot keresi; jelszava; „Nincs magasabb vallás az Igaznál”.

A Headquarter halljának emelvényén Blavatsky Helena Petrovna asszony és Olcott ezredes emlékszobrai állanak, akik ezelőtt 50 évvel alapították a Teozófiai Társaságot. Fennkölt szellemük képezi alapját most is a teozófus irányzatnak.

A Headquarter előcsarnokának északi részén van az olvasó szoba. Itt van elhelyezve a könyvtár azon kisebbik része, amely a teozófus munkásnak kézi könyvekben napi szükséglete. Giordano Bruno bronz szobra komoly dísz e teremnek. Az „ős Bölcsességet” tanította ő is, a maga idejében ő hozta a nyugatnak a teozófia tanait. Mert a Világosságot hirdette, kerékbe törték, 8 hosszú évre tenger alatti sötét börtönbe vetették, de az inquisitoroknak ez még

mindig nem volt elég, mint ebek a nemes vadat, halálba kergették. Róma piacán állt a máglya, csúfondáros öltönyben vezették a tömegben keresztül; felcsapott a láng és a nagy szellem a máglya lobogó lángjai közt hagyta el fizikai testét, visszatért valódi otthonába, azok közé, akik mártír-halált szenvedtek az emberiség javáért, akik mártír-életet éltek e földön, akik a bennük rejlő isteni erővel az örök Igazért küzdve, eldobtak maguktól minden földi jót, mint ő. Mélyre néző tekintete, ajkának gúnyos mosolya sokat mond a kérdezőnek. és itt mindig vannak kérdezők; különösen jóságos, nyugodt, elmélyedő hindu társaink közül mindig találunk itt néhányat.

A könyvtár nagyobbik része az épület keleti oldalát foglalja el. Művészi faragású nehéz ajtó reggeltől estig nyitva vannak minden teozófus és mindenki számára. E csodálatosan szép, hangulatos, fóliánsoktól illatos hely a központja évezredek lelki kultúrájának. Ezt is Blavatsky Helena Petrovna asszony és Olcott ezredes alapították. Olcott ezredes gyűjteményei teszik változatossá a termeket. Itt vannak a fegyverei, kínai templomi csoportja, az elemek jelképei, görög ízlés befolyása alatt készült Buddha-szobor, amely a Gandare periódusból, száz évvel Kr. előttről származik, Sivát völgyéből való, mestere Pasavar. És körül és középen a polcokon könyvek és könyvek és éles acél-tollal pálmalevekre metszett kéziratok, beláthatatlan időkből való fóliánsok, eredetiek és kópiák. – Ötvenezer kötet nyomtatott könyv, tizenötezer kézirat, körülbelül ugyanannyi mappa, fotográfia, diagramma van itt felhalmazva. A nyomtatott könyvek nagy része nyugati nyelveken, a kéziratok és fóliánsok, az Upanishádok, mint a Védák, Darma-Sutra, Purana, Gita, Yogha-Samkhya, Panta-Sastra, Mantra-Sastra stb. különböző karakterekben vannak írva, mint szanszkrit, prakrit, bengáli, taytira, brahmana, kanarése stb. Úgy azok, mint ezek Kelet ősi filozófiáját, miszticizmusát, vallását, ezek napjainkig előforduló variációit tartalmazzák, temérdek ismerettel, temérdek alakban. A Védák 4000 éves pálmalevekre karcolt példányát adja kezembe fehér szakállas, sötét bőrű teozófus társam. A könyvtár csendes, hűvös termeiben, e csodálatosan gazdag szellemi világban úgy érezzük, mintha reánk szállana, reánk ömlene e felsőbb régiók élő ereje. Úgy érezzük, ez az a csendes laguna, amelyen lelkünk, szellemi énkünk, észrevétlenül fejlődik, kinyílik, mint nyugodt tó tükrén a lótosz virága.

A könyvtár mellett van a múzeum. Itt láthatók a Mesterek ajándékai, a Mesterek levelei. Blavatsky asszony életnagyságú olajportréja, bájos, szellemes, fiatalkori szépségében; az általa leírt „Titkos Tanok” (Secret Doctrine) első kötetének kézírata. Teozófiával, miszticizmus-sal, occultizmussal foglalkozó tanulónak rendkívül érdekes és nagy értékű e múzeum.

A Headquarter első emeletén lakik dr. Annie Besant, a mi nagy elnökünk. Ajtaja előtt pálmákkal, virágokkal díszített teraszon éppen egy számos tagból álló hindu küldöttség hódolata és szeretete kifejezéséül nagy gömbölyű vert vörös réz tálcákon gyönyörű gyümölcsöt nyújt át dr. Annie Besantnak, aki a gyümölcsöt elfogadja és az értékes tálcákat visszaadja. A teraszra nyíló helységben titkárja dolgozik. Innen nyílik dr. Besant dolgozószobája. Keleti szőnyegek-től puha szobájának összes bútorzata könyvespolc és könyvespolc, pár cserép virító virág és nagy, egyszerű komoly munkára szolgáló íróasztala. Mellette széles kerevet. A kereveten és a padló puha szőnyegén körben ül egy kis társaság. A szellemi életet élő Teozófiai Társaság legnagyobbjai és mi négyen, magyarok. A békének és erőnek felénk áradó vibrációit fejlethetetlenül érezzük. A munkavágy, tetterő annyira felébred bennünk, hogy amint lejöttünk a munka és alkotás e nagy műhelyéből, majdnem összekülönbözünk a mi kis munkáink elosztásán... mindenki mindent akar. Dr. Annie Besant 78 éves és dolgozik napkeltétől éjszakáig. Munkájának eredménye Indiában is mindenütt látható; iskolák, kollégiumok, egyetemek, amelyeket ő alapított, ő épített, ő tart fenn. Nevét úgy említi egész India, mint egyik legnagyobb jótevőjét. India politikai életében részt vesz és nagyban hozzájárult a nemzeti öntudat felébresztéséhez. Háromszáz milliós lakosság között, különböző nyelveket beszélő, tulajdonképpen különböző fajtájú népcsoportok egész országokat alkotnak. Politikai pártjuk természetesen sok van. A Nemzeti Párt elnöke dr. Annie Besant.

A Headquarter épületében lakik még Mr. C. Jinarajadasa, a T.T. nagytudású, nagy munkaképességű, mindenki által szeretett alelnöke. Mint egy jó apa a gyermekeiről, úgy gondoskodik rólunk mindenben a konvenció alatt, úgy szellemileg, mint testileg, még arra is kiterjed a figyelme, hogy topit-kalapot viseljünk a nap hevében, hogy hogyan étkezzünk, hogyan és mikor fürödünk a tengerben, hogy az ártalmára ne legyen egészségünknek. A délelőtti órákban emelkedett szellemű előadásaival gyarapítja lelki kincsünket, este tudományosan szórakoztató előadásokról gondoskodik számunkra. Mindnyájan tisztelettel és szeretettel vesszük őt körül, a kiválóak között is egyik legkiválóbbat. Felesége Mrs. Jinarajadasa, nagyon szép angol nő, aki bájos hindu asszonnyá lett hindu férje mellett, az arannyal, ezüsttel átszótt szép szárit utolérhetetlen gráciával viseli. A Headquarter harmadik lakója Krishnaji, lelkünk eszményképe, a tökéletes ember. Tudása, bölcsessége, szelídsége, szépsége, átszellemült lény, nobilis egyénisége mindnyájunk közös kincse. Erő sugárzik lényéből, közvetlenség és egyszerűség, amellyel lelki életünk minden mozzanatát ki tudja fejezni, amellyel kitarja lelkünknek saját magunk előtt titkolt, legrejtettebb gondolatát, amellyel rámutat hibáinkra, gyengeségeinkre. E mélységes isteni meglátás hallatára visszafojtott lélegzettel hallgatjuk szavát és az ő szemén át tisztábban látjuk az élet bonyolult útját; e nagy erő és közvetlenség hatása alatt világosan érezzük az élet komplikált felfogásának téves voltát; hiszen az Igazság oly egyszerű, oly világító, oly istenien szép, mint Krishnaji maga. Tanítója, Útmutatója Ő egy újabb korszellemnek, amely az Ő tanítása nyomán megtalálja a mindent átölelő szeretet útján a boldogságot.

A T.T. fennállásának ötven éves jubileumi konvencióján december 21-től 29-ig ünnepélyes előadások sorozatát kapjuk. A Blavatsky kertben, a Blavatsky bangaló előtt áll a sok száz éves Banyán Fa, nagy betűvel írom nevét, mert az alatta elhangzott sok magasröptű Igazság erejétől vibráló előadás beszívódott a templomszerű óriás növény gyökereibe, törzsébe, nagy területet beárnyékoló hatalmas ágaiba, örökzöld lombjába; a Banyán Fa fogalommá vált. Az előadások az ágakra erősített hangtölcsérek segítségével negyven-ötven méterre hallhatók és a jelenlevő néhány ezer ember szíve, szelleme újabb hanghordozó tölcsekké alakul, amelyen át az egész föld minden országában meghallják azokat, sok szívben visszhangra találnak, sokan megértik az itt elmondott örök Igazságokat. Az előadás sorozat „The Three World Movement” – A „Három Világmozgalom” ismertetésével kezdődik. Ennek első része: a „Világvallások alapigazsága”, minden vallás testvérisége. Hófehér, szellemi erőt sugárzó, ősz elnökünk, dr. Annie Besant és sötét bőrű, sötét szemű, jóságos, nagyszerű hindu alelnökünk Mr. C. Jinarajadasa az előadók. Másnap folytatása a „Három Világmozgalomnak”; második rész: „A Világ Egyetemessége”. Előadónk Krishnaji, akinek szelíd lény, gyönyörű egyénisége, nyugalma hihetetlen erőt, tudást és temperamentumot takar. Minden szava, mint a szeretet tengeréből merített vízcsepp hull a szívekre, amelyekben helyet és magának, helyet és a mindent átölelő emberszeretetnek. Előadását Rev. G.S. Arundale, a pompás, szellemes, kiváló előadó zárja be. A harmadik napon, harmadik része következik a „Három Világmozgalomnak”: „A Misztériumok Felelevenítése”. Az erre leghivatottabb, a ma élő occultisták közt a legnagyobb Rt. Rev. C.W. Leadbeater az előadó, aki a T.T. ausztráliai otthonában, Sydneyben lakik, temérdeket dolgozik, nagyszerű munkatársa és kortársa nagy elnökünknek. Irodalmi munkássága számos kötetet tesz ki. Occultizmus terén tanításának eredménye utolérhetetlen; legkiválóbbjaink az ő vezetése mellett nőttek naggyá. Szellemének átható ereje egész Ausztráliában érezteti hatását; a teozófia Ausztrália minden részébe eljutott. Utána Rt. Rev. J.I. Wedgwood a szónok, akinek kiválósága, munkaereje, gyönyörű előadása minden szavának súlyt ad. Minden mondatával ad valamit nekünk abból a gazdag lélekből, amely az ő tulajdon. A negyedik napon, elnökünk, dr. Annie Besant zárja be a Három Világmozgalom sorozatos előadását. Ahol megjelenik szeretet, jóságot, hihetetlen erőt sugárzó egyénisége, mindenki boldog és örül.

A Headquarter halljában vagy a Banyán Fa alatt a convenció napjaiban négy-ötezer ember hallgatja a magasan szárnyaló előadásokat. dr. Annie Besant nagy intellektualitásának ereje sugárzó. Krishnaji, Világtanítónak (Jagat Guruvá) átszellemült, megvilágosodott egyénisége magával ragadja, viszi, szinte lehetetlen magasságokba emeli hallgatóságát. E megnyilatkozásra ajkunk néma marad, arcunk halavány,... jóval később oszlik szét a hallgatóság lassan... halkán... szótlanul ...

Naponkint ott ülünk 41 nemzet 41 nyelvet beszélő, különböző fajtájú, különböző vallású, különböző színű küldöttei, negyvenegy nemzet háromezer képviselője, akikhez, csatlakoznak még a közelebbi környék teozófusai. Fehér hajú öregek, gyermekarcú ifjak, ott ülünk, hallgatjuk az előadásokat, tanulunk és szívjuk magunkba mindazt a nemes, fennkölt, isteni oktatást, amely világgossá teszi előttünk az utat, az emberiség fejlődésének útját. Ezt tanítják itt nekünk minden alakban, minden órában. Ezt az oktatást találjuk meg a különböző vallások templomaiban; erre az eredményre jutunk a tudományok előadásai alatt; erről olvasunk az ódon írásoktól illatos könyvtár súlyos kötetekben. Ebben az eszmében látjuk találkozását filozófiának, tudománynak és vallásnak. Útmutatónk a bölcsesség és szeretet, amely inspirálja az akaratot... Erő, Bölcsesség és Szeretet a Logosz hármasszéklete. Szeretet, amely mindent átölel, amely által egynek érezzük magunkat mindennel és mindenkivel. Ez az a magaslat, amelyre törekszünk.

*

A convenció első napján avatták fel a Bharata-Samaja hindu templomot. A Bharata-Samaja hindu templomban reggelenként Krishnaji végzi a szertartást; a hindu vallás e szertartása az ő egyéniségén átszűrődve méltóságos, mélyes és egyszerűvé válik. A tudatlan nép babonáságából évezredek át hozzátapadt, gyermekesen naiv félszégeitől Krishnaji megtisztította a gyönyörű vallás szimboliztikus szertartásait.

Mr. Jinarajadasa, a mi szeretett Radjank, így ír a hinduizmusról: „A hinduizmusnak két alakja van, egyik az, amelyben az istentisztelet nagy szertartással megy végbe; másik a filozófiai alakja. Az előbbiben, ha igaz miszticizmus hatja át a szertartásokat és így minden egyes szertartás Isten egy-egy nagy ténykedésének szimbóluma, akkor ezen időre a hívő halandó énjé átformálódik az Istenség másává. Az áldozásban való elmélyedés, a mély koncentráció, amelybe beleéli magát, adják a szertartásokhoz ragaszkodó embernek a Valóságnak azt a csodálatos érzését, mintha e pillanatban felülemelkednék halálon és változandóságon. Így a hívő láthatatlan építővé válik, aki hajlékot épít a Jelenlévő Valóság számára és a Valóság leírhatatlan érzését éli át oly pillanatokban, amikor tudja, hogy ő maga ez a Jelenlévő. Ezt az Igazságot, ezt a Valóságot találták meg a hinduizmusban. Minden más szertartás, legyen az zoroaszter, hindu, katolikus szintén megtalálja ezt a Valóságot. A papok tudatlansága és az idők folyamán felhalmozódott babonáság ellenére a hindu szertartás még mindig inspirálja az embereket, még mindig a Valóság útja. De a Valóság eddig legnagyobb felfedezéseit a hindu filozófiában találjuk meg. A hindu filozófus bátran beismeri minden dolog értéktelen voltát, de ez nem szomorítja el, nem sújtja le. Nem tételezi azonban fel azt, hogy az ember csak hullám az idő árában. Állítja, hogy van Valóság és az ember megtalálhatja azt. Hogy az nem feltételes valami, ami lehet is, nem is, hanem az tényleg megvan. Indrának, Mitrának, Várunának és Agninak hívják őt és ő a hatalmas szárnyú Gárutmán. Minden létező csak egy; a bölcsék különféleképpen nevezik... Agni, Jana és Matarisván. – A hindu filozófia a Valóság keresésének legkiválóbb eredménye. Két utat mutat, mert az ember tudatában a Valóság két formában nyilvánul meg, úgymint érzékelhető és érzékelhetetlen formában. Érzékelhető minden, amit érzékeinkkel észrevehetünk; az érzékelhető tárgyak a Valóság teremtményei. A Valóság ezüst fonalhoz hasonló, amelyre a természet minden birodalmában levő valamennyi forma lényege van felfűzve. A valóságot az érzékelhetőn keresztül kereső ember számára ez az ezüst fonál: Élet, Személy, Megváltó, az Úr, Ő az egy Isten, ő, a sok Isten.

Ő a politeizmus és panteizmus érzékelhető köntöse, ő az adományok osztogatója, éppen úgy, mint a hindu panteon harmincháromszor tízmillió Istene. „Az egész teremtés az Úré, én az övé vagyok, Érte élek”, így szól az érzékelhető tisztelőjének hitvallása, minden vallás Bhaktájának hitvallása. Tisztelet és csodálat az Úr teremtése iránt; égő odaadás az egy Istennek; feláldozása mindennek az ő nevében... ez az ő hármas yogája. Keveset törődik az immansens rejtélyeinek megfejtésével, megértésével, megnyilvánulásának módjai, vagyis a természet törvényei nem vonzzák értelmét. Csak egyet kíván: érezni Istenét. „Imával, zsolttárral, tánccal és énekkel, szoborral és templommal, napközben minden cselekvésével Urát dicsőíti”. „A Te nevedben és Értetted!” a Bhakta életének, fényének és dicsőségének egyetlen forrása.

Az érzékelhetetlenhez vezető út más. Utasa a muni, a hallgató. Az érzékelhető nem nyújt neki segítséget, nem érdeklődik Istenségek iránt, Isten személyisége nem szól hozzá. Merészen állítja Annak létezését, aki formában fel nem fogható. „Én vagyok Az, az Az, nem ez a teremtmény, amelyet láttok; Én nem vagyok a változások folyamata”, így szól a Muni; hitvallása, yogája abban áll, hogy minden képességével élesen analizál mindent, hogy megismerje az illúziót, „Neti-Neti, nem ez vagyok, nem ez vagyok”, ismétli gondolata a behatások észlelésekor. A manifesztációk iránt csak azért érdeklődik, hogy fokról-fokra felismerhesse csalárd voltukat és így felszabadítsa önmagát a nagy illúziótól. Nem kíván semmit, mert kívánni anynyi, mint beismerni a körülvevő illúziókban a valóságot. Miként a gondolkozó különválk valamennyi testétől, fizikai, asztrális, mentális, sőt még kauzális testétől is, úgy vonja vissza tevékenysége központját a személyiségből az Egóba, az Egóból a Monádba, a Monádból... Abba, Brahmat akarja elérni, nem Isvarat; Avyaktamot, a nem manifesztáltat és nem egy Avatarat, egy inkarnációt. Nem imádkozik, de akar; nem kérdez, de állít. Fegyvere: a tudás, amellyel utat tör magának a Valósághoz, mert a mindentudás megérteti vele, hogy a Valóság nem a megismerhető. Amikor teljes mértékben tudja, hogy: „nem ez vagyok, nem ez vagyok”, akkor azt is tudja, hogy ő mindig a Valóság volt, mert az Énjének gyökere „Az, Én vagyok”.

*

Ma esküvőre hívtak meg néhányat közülünk. Kiranyévi Sutaram és Sovbahagyvati Janakiamma esküvőjére. Mindketten a legelőkelőbb kaszt gyermekei, brahmanok. A Bharata Samaja hindu templom kökerítéssel van körülveve. Úgy reggel 7-kor a puggán, a reggeli szertartáson, mint most délelőtt 10 órakor az esküvőn pontosan kell megjelenni, mert a kökerítés kapui pontosan záródnak. A kerítésen kívül férfi és női szandálok sorakoznak, e szent helyre lépni csak meztelen lábbal szabad. Sima, sárga homok takarja az utat, a kapu melletti kőkútnál leöblítjük lábainkról az út porát, úgy lépünk a pálmásátor pálmaszőnyegére vagy a templom tornácára.

A Bharata-Samaja templom indiai stílusú új épület. Minden márvány-oszlopán más és más jelenet látható a Védákból, a Mahabharata történetéből; homlokzatán Shri Krishna tanít, hallgatósa, tanítványai veszik körül. – Idők időtlen messzeségéből maradt az indiai arya fajokra minden vallások ős anyja, a Védák. Vyasa, a bölcs, „a Védák elosztója”, a hinduizmusnak, a hinduizmus legtisztább formájának megalkotója. A Bölcsesség, amit tanított, Örökkévaló és ezért a hinduizmusban „Örök Védának” hívják. Vyasa sok ezer évvel Kr.e. négy részre osztotta a Védákat, amelyek már akkor beláthatatlan idők óta léteztek. A Mahabharata, amely eredetileg huszonnégyezer versből állt, sok helyen tárgyalja Vyasa történetét. Majd a másik nagy Tanító Shri Krishna adja a hinduizmust, a Mahabharatát, a Bhagavad Gitát, az isteni Ének gyönyörű tanát, amely felemeli a küzdő harcost, az embert, tiszta, szellemi magaslatokba.

A templom oltárán ég a szent tűz. Csipkeszerű kőfalán beszűrődik a ragyogó napsugár. Színes, nehéz selyem száriban a menyasszony, hófehérben a vőlegény, a templom teraszán, rokonaik körében ülnek, imádkoznak, meditálnak. Lilás-szürke füst lassan száll a közöttük égő házassági tűzből. A vedanta rithus ódon nyelvezete érthetetlen lenne azoknak, akik nem jártasok a Védák symbolizmusában, hogy megérthessük és figyelemmel kísérhessük az emel-

kedett eszmék simbolisztikus rithusait, magyarázatot kapunk hozzájuk. Öt részre van osztva a házassági szpirituális szent tűz, ez jelzi az öt központot: a vágy, gondolat, beszéd, értelem és szeretet központját. A vedanta házasságot négy-öt éves gyermekek közt kötik meg először; akkor gyűjtják meg a szpirituális szent tüzet és ápolják éveken keresztül, a házasság szellemi oktatásának ideje alatt, amely megelőzi a második házasságkötést.

Itt az esküvőn újból meggyújtják; tisztított vaját öntenek a tűzre, jelzik ezzel, hogy tiszta elmével és szívvel emelkednek Istenhez. Ezután a tüzet minden reggel, minden este meg kell gyújtani. Az ajtó márvány keretében Krishnaji átszellemült, finom alakja áll; összetett kézzel szanszkrit nyelven mond imát; sárga virágokból font koszorút helyez a vőlegény és menyasszony nyakára. Tisztított vaját önt a házassági tűzre, a megtisztult szív és elme jelképeként. Ariánához, a szerelem Urához, Varunához, a bölcsesség és szpirituálitás Urához és Pushanihoz, az életerő Urához könyörög: áldásukat kéri az új párra. Ez alatt a vőlegény, menyasszonyának, Isten által rendelt élettársának, háza úrnőjének megfogja kezét és együtt háromszor megkerülik a házassági szent tüzet. Jobb oldalukkal fordulnak a tűz felé, a Védák magyarázata szerint azon fogadalmuk kifejezése ez, hogy követik a nap útját, azaz fogadalmat tesznek e szimbólummal arra, hogy követik az isteni akaratot, hogy a fejlődés felé vezető isteni akarat munkatársai lesznek; felajánlják életük minden körülménye között szerelmüket, tudásukat, életerejüket az Úr szolgálatára. Főzött rizst szórnak a tűzbe, jeléül annak, hogy mint családfők, életük munkájának célja Prajatihoz vagy Manuhoz hasonlókká lenni. Kezükből öntött szent vizet fejükre hintik; házastársakká lettek. Gyümölcssel vendégszolgálnak meg minden jelenlevőt és a jelenlevők jókívánságaik gyanánt, üdvözlésük kifejezéséül főzött rizst szórnak az új párra. Az új párnak e szertartást még egy hétig reggel-este folytatnia kell. A fejükre hintett szent vízzel jelzik, hogy mint házuk vezetői, teljesen elmerülnek a szpirituális életben. A Védák szerint minél tovább él egymás mellett testvéri szeretetben az új házaspár, minél tovább tart az önmegtartóztatás, annál tökéletesebb és szpirituálisabb lesz a házastársak élete. Két élet harmonikus egyesítése ez, amelyet mi inkább a barátság klasszikus formájának neveznénk.

De kell is, hogy itt a házasság ideális alapon köttessék; válás a brahminoknál nincs. Ha a feleség gyermektelen vagy beteg, felajánlja férjének, hogy vegyen második feleséget a házába... De azért itt is előfordul, hogy a meg nem értés, különböző karakterek feloldhatatlan összekötöttsége szomorú árnyékot vet a szép, jóságos sötét szemekre.

A küzdelem nekik is kijut. A küzdelem, amely a mindnyájunkban rejlő isteni és alacsonyabb énjeink között folyik. De siker koronázza minden küzdelmünket, ha megtaláljuk az utat, amely a legmagasabbhoz vezet. és ha körülnézünk, segítséget kapunk erre mindenütt: tudományban, vallásban, filozófiában, munkában, művészetben. Itt Adyarban minden utat megmutatnak nekünk.

*

A Headquarter halljában indiai zeneeste van. Az indiai muzsika, a vina hangja különös rezgésbe hozza lelkünket. Mélabús akkordja évezredek emlékeit ébreszt régmúlt időkben.

A vina alakja olyan, mint egy igen nagy mandolin. Rózsafából készült. A Mahabharatából vett képekkel díszített nagy gömbje a földön fekszik. Hosszú nyakán nagy ezüst kulcsok díszlenek és egy művész-kéz készítette kobra, annak emlékére, hogy művésznünk muzsikájára az erdő kobrái előjöttek, a nyugodt melódiát élvezve vinájára ültek. Nagy művésznünk érdekes, öreg feje, finoman hajlott sas-orral, befont varkocsaival olyan, mintha a magyar történelem régi lapjáról szállott volna le egy régi regős. Fehér selyem turbánjának aranyos szegélye vállára omlik, keleti méltóság, nyugalom ül arcán, tartásán... Megpendül a húr... halkabban peregnek a hangok... szállnak a teremben... hallgatjuk... összenézünk... megdobbann szívünk... hiszen ezek Rákóczy kuruc nótái!... ha nem is ugyanazok, de abból a színből, abból a

hangból, abból a vérből valók; csakhogy nagyon halkak, nagyon finomak, álmatag visszhangjai azoknak a régmúlt időknek, amikor még mi is Ázsia szívében éltünk.

Kurucfejű nagy művészünket még egyszer viszontlátom. Mr. W. hívott meg egy nála rendezett zeneestére. Mr. W. bangalója szép kert közepén áll, terasz veszi körül, innen nyílik a fogadó szoba, amelynek bútorzata: néhány indiai és japán aquarell, indiai obje d'artsok és sok szép keleti szőnyeg. A néhány európai vendég tiszteletére székeket is hoztak be a mai estére, bár itt mindig mindenki előszeretettel hindu módon a földön ül. Kurucfejű, csak kevéssé barna arcú öreg nagy művészünk kis unokáját is elhozta e művészetére. Először ő maga játszik csodálatosan finom művészettel; méh zsongásához hasonló halk muzsikájával elringatja, fel-emeli lelkünket magasabb szférákba, amelybe minden igaz művész magával viszi hallgatóját. – Majd kis unokája, szép, erős gyermek-hangon énekel. – Az indiai muzsikához nagy zenei érzékkel kell bírni az előadónak. Az öreg művész néhány hangot pendít meg vináján és a hét éves gyermek variációkat énekel az adott hangnemben, variációkat, amelyeket a gyermek maga komponál, amelyek spontán jönnek, amelyeknek ismétlése nincs. Bájos melódiákat rögtönöz, komponál, cifráz a gyermek; elragadtatva hallgatjuk. A magyar motívumok, a magyar ritmus ismét és ismét hallhatók. Mellettem ül Mr. Subarow, akinek édesatyja nagynevű író volt és ő maga is nagytudású európai műveltségű hindu, meglepetve közlöm vele e felfedezésemet a magyar és hindu zene karakterének hasonlóságáról; egész természetesnek találja e hasonlatot, mert mint mondja, a hunok hosszú ideig voltak felső Indiában, így valószínűleg onnan hozták, onnan ered e hasonlóság a népművészetben, zenében és a festészet népies motívumaiban. A tulipánt, szekfüt éppen úgy megtaláljuk az indiai népies ornamentikában, mint a stilizált lótusz-levelét és stilizált pávát a magyar népművészetben. Tamil nyelven Magyarországot Hunakerinek nevezik, ami annyit jelent: Hunok hazája, Huna-Keria. Még egyszer meghallgatjuk a Kambodit, az Ananda Bhairvát, a Varalit; megköszönjük az igazán művészi élvezetet a művésznek, kedves házigazdánk szíves látását és apró villanylámpáinkkal, amelyet este magunkkal szoktunk hozni az utakon heverő kígyók elriasztására, egy kedves, tanulságos esttel gazdagabban térünk sátrainkba.

*

Két angol hölgy teozófos társammal meghívót kapunk Madrasba, a Nőegyletben, a Ladies Unionban tartandó hangversenyre. Mrs. Apparao madraszi kedves hindu hölgy-ismerősünk autójával jön értünk. A Ladies Union szép gondozott kertben európai kényelemmel van berendezve, kellemes nagy teraszokkal körülvéve. Tagjai az itt élő angol és hindu hölgyek. Az első emeleten nagy négyszegletes teraszról nyílik a díszes emelvényel ellátott zeneterem. A szőnyegekkel, déli növényekkel díszített emelvényen ezúttal hindu ének, vina és vokál számok műsorát kapjuk. A Mrs. Sastry, Mrs. Subramania Yier szelíd nyugtató, kedves női hangja, a vokál egyhangú kísérete mellett Kelet mélabúját érezzük az álmatag muzsikában. A vokálnak nevezett kis doboz billentyűi fiszharmóniuméhoz hasonló hangokat adnak. Ezekből azonban, egy dalhoz kíséret és vezető motívum gyanánt, csak egyetlen hangot ütnek állandóan, amelyhez aztán variációkat énekelnek. A program szereplői kizárólag hindu hölgyek és így kizárólag hindu muzsikát kapunk. Úgy az előadók, mint a hallgatóság szebbnél-szebb, arannyal, ezüsttel átszőtt színes selyem szarikat viselnek. Rubin, safír, topáz, gyémántoktól, smaragdoktól ragyogó, nagy, gömbölyű arany ékszer van fejükön, gazdag, egyszerűen hátrafésült kontyba csavart hajukon.

Fülükben sorozata a ragyogó függőknek, orrukban nagy beásott briliánsok, nyakukon drágakövekkel ékes láncok, gyöngyök, medálionok, felső karjukon, csuklóikon nehéz arany, csillogó kövekkel kirakott karkötők, tenyérszíri széles aranyöv a derekukon, amelynek nagy csattja elől ékkövektől vakítóan ragyog; bokáikon vastag arany lábperecek, lábujjaikon briliánsoktól ragyogó gyűrűk. E finom ezüstös, aranyos, selymes, gazdag ékszerektől ragyogó hölgyek

természetesen mezítláb vannak; a hangverseny végeztével pompás autókba mezítlábos inasok segítik... Európa és Ázsia csodálatos keveréke meglepően áll ismét előttünk.

*

Ma ebédre vagyunk meghíva, azaz tiffinre, lunchre, hindu házigazdák vendégei vagyunk. Görög stílusú épületre emlékeztető, négyszögben épített ház oszlopos tornácán nagy víztartály áll, mellette merítő edény, amely arra szolgál, hogy ezzel lábainkra vizet öntve, leöblítsük magunkról az út porát; szandáljaink természetesen itt is kívül maradnak. Megmossuk kezünket, lábunkat, úgy lépünk a ház belsejébe. A naptól védett, simára csiszolt, nagy kőkockákkal kikövezett négyszögletes udvart mind a négy oldalán széles oszlopcsarnok veszi körül. Ez oszlopcsarnokból minden oldalra nyílik egy-egy szoba. A sok vendég részére minden helyiségben terítve van. Négyszögletes kis pálmaszőnyeg az ülés és előtte friss, zöld pálmalevél darab, amelynek mérete ugyanaz, mint a mellette ülésre szolgáló szőnyegé. E zöld pálmalevél darab és egy pohár minden vendég előtt; ebből áll a teríték, evőeszköz nincs, de mi fehérek mégis hoztunk egy-egy kanalat, bár azzal enni nem illik, de nem bízunk jobb kezünk három ujjának ügyességében; bal kézzel az eledelhez nyúlni nem szabad. Vendéglátó házigazdáink nem ülnek le hozzánk, nem étkeznek velünk. Hindunak fehér emberrel együtt étkezni nem szabad; nagyon lenéznek minket, tisztátalan lényeknek tartanak; ha véletlenül kezet fognak egy fehér emberrel, azonnal kezet kell mosniok, bár ez ritkán fordul elő, miután Indiában nem szokásos köszöntési mód a kézfogás; szíves látás jeléül azonban házi gazdáink ebéd alatt háttunk mögött állanak és szívélyesen kínálnak.

Félig meztelen, fekete, ragyogó bőrű, fehér turbános szolgák nagy edényekben hordanak körül temérdek fogást. Kapunk papput levest, Annamot, Sambart-borsót, körít, appalamot, pakkodát, shayrt, paysamot, ez édes ital, saramot, ez borsos víz, saratdiót stb., borsot mindenbe tesznek, még az édes tésztába is. Bors és köri fogyasztása – mint mondják – a forró égöv alatt egészségileg szükséges. Ezt a sok mindent egyenkint, egymásután hozzák. Egy-két kanállal mindenből tesznek tányérunkra, pálmalevelünkre. Végre megtelik a pálmalevél különböző ízű, különböző színű ételekkel. Addig nem szabad hozzányúlni, ameddig mindent körül nem hordtak, mindenből elénk nem tettek. Utolsónak szárított pálmalevélből ügyesen készített csészékben írószerű italt hoznak és poharainkba vizet öntenek. Most már szabad az étkezés. Figyeljük azokat, akik már régebben itt laknak és ismerik a szokásokat. Nézzük, hogyan esznek, de nem tudjuk követni példájukat. Ugyanis az egész ebéd menűjét jobb kezük öt ujjával, macska ügyességgel egy masszává keverik össze és ezt a földön ülve úgy eszik meg, hogy egy foltocskát sem ejtenek szájjukon. Mi kanalainkkal ügyetlenkedünk és így is viszünk haza ruháinkon egy-két foltot.

Vendéglátó házigazdáink igen kedvesek és hihetetlen igénytelenségük mellett meglepő műveltséget és finom modort árulnak el. Megköszönjük a szíves látást, búcsúzzunk, miközben fehér szakállas házigazdánk finom művű, karcsú ezüst kancsóból megöntözi ruhánkat, hajunkat rózsavízzel. Az oszlopos tornácon mindenki ismét megmossa kezét, felhúzzuk szandáljainkat és távozzunk.

*

Adyarban esténként érdekes, ismertető előadásokat kapunk A Banyán Fa alatt jávai wayang-táncosok több mint tánc-művészetét élvezzük. Jávai férfiakból álló zenekar tagjai, különböző nagyságú harangok, gongok, fa-hangszerek és tilinkón játszanak; ez a muzsika eleinte kissé egyhangúnak tetszik, de később megtaláljuk finom változatait; jávai férfiak táncolnak a zene mellett. Táncuk alig nevezhető táncnak, inkább rithmikus mozgásban kifejezett költemény az. Minden egyes tánc-művész kisujjának hegyétől feje tetejéig és lábujja hegyéig minden egyes izma önálló, külön-külön öntudattal működik. A lábfej egy mozdulata, a térd parányi hajlása, a derék sima fordulása, a karok, kézcsuklók, ujjak majdnem mozdulatlan mozgása költeményeket mond el. Csak a kígyóktól lehetett ellesni e mozgást, a vinát vagy

tilinkót hallgató kobrától, amely, ha meghallja a muzsikát, méltósággal emeli fel derekát, fejét és szép, nagy, széles fülkagylóit kitárja és ringatja testét a halk muzsika ritmusára. A kobrát vagy a forró égővi nagy virágok halk nyílását leste meg a művész és ember-testének minden izmát átalakította művészetében, észrevétlenül kivirító fekete óriás írisszé vagy hófehér daturává. A jávai táncosok igaz művészetet nyújtottak.

*

Indiában a páriák utolsó rendű kasztja, amely már nem is kaszt, de kaszton kívüli, (outcast) az, amelyből bűvészek, kígyótáncoltatók kerülnek ki. Mint minálunk a cigányok, úgy kóborolnak e kaszton kívüli páriák. Ügyességük kápráztató. Egyik az út szélén összeszedett kis porcsomóba előttünk helyezi el a mango gyümölcs magvát, e közben a szemünk előtt fekvő kiszáradt kobra-bőr gyönyörű, eleven kígyóvá változik és mialatt e kobrát tilinkó-szó mellett táncoltatja, kinő a mangó magból a mangó fa, amelynek leveléből, ágából emlékül ad, sőt a kihajtott magot is odaadja a fácskával együtt annak, aki hajlandó rúpiákat szórni elébe. Előveszi tilinkóját, hívja, csalja a pénzt a nézők zsebéből, tilinkója egyre azt énekli: „rupi-rupirupia”. A kis sárgás-barna szőrű mangusz nagy ellensége a kobrának, és mint mondják, párviadalban rendszeren megöli azt. A zsebekből nagyobb mennyiségben kikerült rúpiáért ezt is produkálja a bűvész, de miután mi teozófusok ellenzünk minden háborút és ölést, így e mutatványt természetesen nem engedjük meg. Megelégszünk azzal, hogy kosárba bújtt feleségét hegyes, éles, hosszú törrel keresztül-kasul szurkálja. Nagy megnyugvásunkra, néhány perc múlva az asszony éppen bújik ki a kosárból.

*

Ma reggel a buddhista kápolna felavatására sietünk. Gyönyörűen ragyogó reggeli napban, pálmaerdő kanyargó útjainak sárga, puha homokján indiai, európai könnyű ruhákban, tarka egymásutánban jönnek az emberek, feketék, fehérek, gyalog, autón vagy kuli által húzott rikában.

Lótusz-virágos tó partján, karcsú törzsű, bolyhos levelű kókusz pálmafák árnyékában, pálmalevelekkel fedett, nyitott sátor áll. Ez a Brahma Vidia Ashrama – az isteni Tudományok Iskolája; hol naponkint kiváló erők, hivatásos emberek, egyetemi tanárok érdekes, tudományos előadásait hallgatjuk. Ezen előadások magukba foglalják a tudományok legkülönbözőbb ágait. Ásványok, növények, állatok fejlődésének tanait; a szociológia keretébe tartozó emberi fejlődés és társadalmi kérdéseket; különböző vallások összehasonlító és azoknak eredeti forrásukhoz való visszavezetését, kutatását; a világ diplomáciai, politikai nehéz problémáit; a pénz- és valutaértékek, az emberi társadalomra nézve legkedvezőbb elhelyezésének kérdését. E pompás iskolában mindenki megtalálja munkakörének és érdeklődésének megfelelő tárgyát. A Brahma Vidia Ashramával szemben, pálmaerdő szélén, a tó másik oldalán buddhista templom áll. Márvány lépcsője, gömbölyű kupolája a tó tükrében virító lótoszok között találkozik a Brahma Vidia Ashramával. Piros, lila, kék szarvak, férfiak fehér dzsupái, sárga virágfüzér, díszes templom, zöld pálmalevelek, márványlépcsők tükröződnek vissza virító lótoszok között.

Jivanamsa, buddhista pap, arany-sárga lepelbe burkolva, mezítláb, illatos szandálfából készült nagy legyezővel kezében, keresztbe tett lábain ül alacsony emelvényén. Szandálfá, nagy, gömbölyű legyezőjét maga előtt tartja, mélyre néző, nyugalmat és megértést sugárzó szemeit lecsukja és páli nyelven morzsolja:

„Namo, Tassa Bhagavafo Arahato Sammamsambuddhassa”, (Dicsértessék az Úr, a Szent, a Bölcsességben Tökéletes.)

Az egész gyülekezet ismétli:

„Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammamsambudassa” és harmadszor is

„Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammamsambuddassa” ...

- „Buddham Saranam gachchhami”,
(Buddhában keresem menedékem).
- „Dhammam Saranam gachchhami”,
(A Törvényben keresem menedékem).
- „Sangham Saranam gachchhami”,
(A Testvériségben keresem menedékem).
- „Dutiyampy Buddhám Saranam gachchhami”,
(Másodszor Buddhában keresem menedékem).
- „Dutiyampy Dhammam Saranam gachchhami”,
(Másodszor a Törvényben keresem menedékem).
- „Dutiyampy Sangham Saranam gachchhami”,
(Másodszor a Testvériségben keresem menedékem).
- „Tatīyampy Buddhám Saranam gachchhami”,
(Harmadszor Buddhában keresem menedékem).
- „Tatīyampy Dhammam Saranam gachchhami”,
(Harmadszor a Törvényben keresem menedékem).
- „Tatīyampy Sangham Saranam gachchhami”,
(Harmadszor a Testvériségben keresem menedékem).

Az öt Rendelet:

1. „Panatipata veramani sikkhapadam eamadiyami”,
(Ígérem, hogy semmi élő teremtmény életét el nem veszem).
2. „Adinnadana veramani sikkhapadam sama diyami”,
(Ígérem, hogy tolvaj szándékkal semmit el nem veszek).
3. „Kamesu michchhachara veramani sikkhapadam samadiyami”,
(A test szenvedélyeiben önmegtartóztatást ígérek).
4. „Musavada veramani sikkhapadam sama diyami”,
(Ígérem, hogy tartózkodni fogok a hamisságtól).
5. „Sra-meraya-majja-pama-datthana veramani sikkhapadam samadiyami”,
(Ígérem, hogy tartózkodom minden részegítő folyadéktól és növénytől).

Aztán a „Mah Mangala Suttá”: Buddha tanítása a legnagyobb áldásról.

A gyülekezetből egy fiatal nő olvassa:

„Nem a bolondot szolgálni,
De a bölcsét szolgálni,
Megbecsülése annak, aki méltó a becsülésre”.

A gyülekezet együtt:

„Ez a legnagyobb áldás”.

Ismét olvas:

„Kellemes hazában lakni,
Jó cselekedetek egy előbbi életben;
A szívben helyes kívánságok”.

A gyülekezet együtt:

„Ez a legnagyobb áldás”.

Ismét olvas:

„Sok megértés és tanultság;
Önfegyelem és kellemes beszéd;
És minden szó helyes alkalmazása”.

A gyülekezet együtt:

„Ez a legnagyobb áldás”.

Olvas:

„Atyát, anyát támogatni,
Nőt és gyermeket oltalmazni;
Követni egy béketeljes hivatást”.

Gyülekezet együtt:

„Ez a legnagyobb áldás”.

És így tovább.

Az öt Rendelet Pancha-Sila az Úrnak, Buddhának szavait tartalmazza. A buddhista ceremóniában csak a Három Menedéket és az Öt Törvényt kell páli nyelven mondani, a többi minden nép saját nyelvén mondja, pld. Kínában Japánban kínai és japán nyelven. Mindezek dicséretnek és nem imák. Dicsérete Buddhának, a Törvénynek és a Testvériségnek.

Ennek végeztével a pap az ott álló nagy kosár sárga virágból két kezébe merít és a kápolna egyszerű oltárán lótusz trónusán ülő márványba faragott Buddhának ajánlja. A lótusz kelyhének gömbölyű vonala az Örökkévalóból kiáradó és ismét visszatérő életet jelképezi. A benne ülő Buddha az Örökkévaló maga. Földre borul előtte a pap és a hozott virágot hála jeléül, köszönet gyanánt az oltárra hinti... A Buddha előtt égő gyertya sárga lángja puha arany színt ad a sok apró sárga virágnak, amit a jelenlevők, a szerzetes példáját követve, e mélységesen komoly, egyszerű oltáron Buddhának nyújtanak.

Sietve halad a temérdek ember, egy részük még a kápolnánál Buddhának ajánlja virágáldozatát és a menet eleje már elérte a park túlsó szélén a tengerpartot.

Temetés van itt. Két fiatal hindu tegnap fürdés közben a tengerbe fúlt. Az óceán hullámozása itt állandóan oly erős, hogy aki úszni próbál, vagy meggondolatlanul hancúrozik a vízben, a percenkint nagy morajjal, óriás fehér tarajokkal érkező, emelet magasságú hullámok azt könnyen maguk alá temetik. Így történt e két szelíd tekintetű, gyermekes kedéllyel játszadozó fiatal hinduval is. Egyik nyomtalanul végleg elveszett, nem adták vissza a hullámok, a másikat megtalálták a part közelében.

E fiatal hindut temetik. Kész a máglya. Pálmalevelek, friss virágok között nyugszik a halott. Néhány búcsúszó után még több virággal hintik be a jelenlevők. Ismét pálmalevelekkel, majd nehéz fahasábokkal betetőzik. Olvasztott vajjal leöntik, fáklyát gyújtanak, felcsap a láng... majd lassan hamvad a máglya. Az egyszerű búcsúzásnak vége. A közönség eloszlik. Szürke füstgomolyok szállnak fel még órák múlva is. A tenger moraja zúg fiatal áldozata felett halotti éneket. Forrón tűz a napsugár. A máglya közelében, ritkás fenyőerdőben fekete suhancok füttyörészve legeltetik sovány kecskéiket.

Itt nem fáj úgy a halál. Tudják, hogy az ember örökkévaló, hogy a halál csak elhagyása egy elhasznált testburoknak. A halhatatlanság végtelen, örök. Ami az idő keretében születik, annak az idő keretében meg kell halnia. Ez a hindu vallás alapja: a Brahma-Vidia.

A teozófia nem vallás, de az az igazság, amely minden vallás rejtett gyökere. Isten mindenben benne van. Ő az EGY, az Egyetlen Örök Élet. Így a teozófia lényege is az a tény, hogy miután az ember osztályosa az isteni Életnek, ő maga is isteni, halhatatlan, örök... Miután minden létezőben ugyanaz az Élet, ugyanaz a tudat rejlik, minden élet az egységes Élet-hez tartozik. Ebből következő a megdönthetetlen igazság: minden élő, az egész emberiség egysége.

A reinkarnáció és karma törvényét a ma élő emberiség nagy része elfogadja. A hinduk és buddhisták száma Indiában és Kínában 500 millió. Mint Max Müller mondja: „Nagyon igaz, hogy az emberiség legnagyobb elméi elfogadták a reinkarnációt. Pythagorás tanította; megtaláljuk Plátó filozófiájában; a neo-platonikusok iskolája elfogadta; a gnosztikusok hittek benne; ugyanezt a gondolatot megtaláljuk Schopenhauernél, Lessing, Herder, Bulvernél; Goethe örömmel várta visszatérését egy újabb életbe; Woerthworth, Browning mind a reinkarnáció

nagy tanának alapján állottak.” És a mi nagy Madáchunk gyönyörű „Ember Tragédiája” egyik legfényesebb tanítása a reinkarnációnak.

A reinkarnáció alapján tudjuk és hirdetjük egy Nagy Tanító visszatérését; aki megnyilatkozásra eszközül használja azt az egyént, aki gyermekkorától jelét adta erre való hivatottságának! Nagy egyszerűségben jelenik meg köztünk, közvetlenül szól hozzánk, mint ember az emberhez, mint barát a baráthoz. Eszményképe a gondolat nemessége, nemes érzés és nemes tett. Szeretettel jön felénk és szeretni tanít minket. Nekünk, akik hiszünk e Mesterünkben, életcélunk az ő nyomába lépni, eszményképünket a gondolat tisztaságában, énség nélküli önzetlen szeretetben, nobilis tettekben követni.

Sokan nem barátai a teozófiának, sőt sok ellensége van. Ennek egyik oka, hogy míg részben könnyűek és világosak e tanok, azok mélységeibe elmerülni nem kis munka. A másik oka az, hogy a teozófia etikája: az önzetlenség. Így csak azok óhajtanak teozófusokká lenni, akik keresik az egyszerű, tiszta, önzetlen életet. Akik arra törekszenek, hogy lelkükben a külön éhség fogalma megszűnjék; akik arra törekszenek, hogy örömet találjanak a mások örömében; akik értéket találnak a szenvedésben, az élet nehéz küzdelmeiben, mert ez elősegíti fejlődésüket; akik arra törekszenek, hogy boldogságot találjanak mindig, mindenütt. és ez nem könnyű: „Az önzésnek sok alakja van, és mikor már azt hiszed, hogy legyőzted, egyszerre új alakban jelentkezik”.

*

Néhány nappal a buddhista templom felavatása után, hajnali napsugárban az Adyar partján, ahol fehér és rózsaszín Antigónumok finom virágfürtjei iszalag gyanánt lepik el az óriás dracéna és kaktusz bokrokat, ahol virító fák, virító hybiskuszok Titánia tündér kertjévé varázsolják a helyet, halkán beszélgető kis csoport áll. Egy ausztráliai, egy délafrikai angol úr, egy francia tábornok özvegye és Jivanamsa, a buddhista szerzetes. Amint mellettük elhaladok, hozzám fordul Jivanamsa buddhista szerzetes és mint aki olvassa a másik gondolatát, határozottan állítja, hogy én is érdeklődöm a buddhizmus iránt. Ezt egész határozottan eltalálta. Felajánlotta, hogy szívesen fogadna néhány tanítványa közé. Örömmel ragadtam meg az alkalmat, hogy a gyönyörű buddhizmus tanait hivatásos buddhista szerzetes tanításában kapjam. Jivanamsa szerzetes és tanítványai naponkint délután négykor, a fenyőerdő közepén találkozunk. Kilencen vagyunk: két angol, egy amerikai, egy ausztráliai, három jávai, egy francia és én. Egy fiatal pap kíséretében, aki fehér leplet hoz karján, jön Jivanamsa szerzetes. A fehér leplet a fiatal pap a földre teríti, erre ül a szerzetes. Sárga leplében, nagy szandálfa legyezővel kezében, beretvált barna fejével, amint keresztbetett lábain ül, bronz Buddha szoborhoz hasonló. Körülte a földön ülünk tanítványai. Okos, jóságos szeme mélységes nyugalommal, megértéssel tekint ránk. A buddhizmus nagyszerűen puritán. Temploma egyszerű; valódi temploma az erdő, amelynek oszlopai magasbatörő barna törzsű fák; boltozata a mélyen kék ég határtalansága.

Jóságos barátunk szent páli nyelven tanít dicsérni Buddhát, a Világosság Urát. Az éneklő, vontatott hangon pergetett páli szavakhoz a természet nagy kórusa, körülünk ugráló mókusok füttye, madarak dala, fenyők suhogása, a tenger halk moraja ad kíséretet. A sárga ruhán, a leterített fehér leplen, zöld gallyak között átszűrődő napsugár vidáman játszik, meg-megvillan a francia hölgy briliántjain. E nyugodt, vidám és mégis komoly, szépséges környezetben Buddha gyönyörű tanainak befogadására megnyílik lelkünk. Érezzük az Örök Igazságot, beleolvadunk a nagy mindenségbe, látjuk és megértjük azt, hogy e teremtett világban mindennel és mindenkivel egy vagyunk.

Kr.e. 532-ben Észak-Indiában született Sudhodana király és Mayadevi királyné gyermeke, Gautama Siddharta herceg. Egy ós bhikshu elbeszélése szerint Sudhodana királynak fia születésekor azt jósolták, hogy Gautama Siddharta herceg vagy viláгурalkodó lesz, vagy eléri a legtökéletesebb bölcsességet. Királyi atyja nagy gonddal nevelte a gyermeket; minden vágya

az volt, hogy nagy hódító uralkodó legyen a hercegből. Fényűző élettel, multságokkal, nagy-szerű tornajátékokkal vette körül, majd egy szép leányt választott hitvesül számára. Mint egy gyönyörű álom, olyan volt Siddharta herceg élete. Az élet minden baja, minden küzdelme, minden szenvedése rejtve volt előtte. De egy napon, amint kikocsizott, az útfélen egy koldus alamizsnáért esengett hozzá; a herceg nem értette, mit akar a koldus, kocsisától kért a koldus szavaira magyarázatot; a kocsis elmondta, hogy e koldus élelemért könyörög, mert éhes, nincs mivel csillapítsa éhségét... Kissé távolabb egy leprás beteget látott, akire nézni is szörnyű volt; borzadva látta a herceg, hogy milyen ronccsá lehet a szép emberi test. Majd ismét egy tá-molygó gyenge öreg ember jött szembe velük; és kissé távolabb egy holttestet látott. Így a herceg meglátta a világ szenvedését, megismerte a szegénységet, betegséget, öregséget és halált. Amint azon tűnődött, hogyan lehetséges ez egy oly világban, amely számára eddig csak a gyönyörűség kertje volt, hogyan lehetségesek ezen borzadalmak?... Egy ember jött az úton, akinek arca békét hirdetett, akinek tekintete erőt, állhatatosságot, jószágot sugárzott. Ez az ember lemondott a világról, hogy megtalálja Énjét.

Ekkor Siddharta herceg szívében felébredt egy régi, eddig előtte ismeretlen emlék, amely arra buzdította, hogy menjen előre bátran, iparkodjék a világ súlyos sorsán segíteni. Amint ezen elmélkedett, hírnök szaladt elébe; „Oh Uram! oh Herceg, fiad született!” Siddharta herceg fájdalommal telten emelte fel szemeit és mormogta; „Ismét egy új bilincs, amelyet szét kell törnöm.”

A gyermek neve Rahula lett – Bilincs. A herceg még ugyanazon éjszakán megcsókolta al-vó nejét és gyermekét és szívében kínzó fájdalommal, de vas akarattal elhagyta hercegi ottho-nát, Kantaka nevű lován, húséges kocsisával, Channaval... Majd leszállt fehér lováról, szemei közt megcsókolta annak homlokát; eldobta fejedelmi ruháit, kardjával levágta hullámos haját, mezítláb, az aszkéták sárga ruháját öltötte magára; búcsút intett húséges társának és eltűnt az erdők sűrűjébe. Így hagyta el nejét, gyermekét, hajlékát, koronáját, gazdagságát, fényűzését. A Világ-Szolgalatáért megtette a „Nagy Lemondást”.

Hat évig küzdött böjtöléssel, önsanyargatással, szívében feleségéért égő fájdalommal; gyengévé, tehetetlenné sorvasztotta testét. Akkor belátta, hogy nem ez a helyes útja a Böl-csesség keresésének. Akkor önmagába, saját énjébe, a lét mélységeibe merült. Buddha-Gayaban az árnyas bó fa alatt ült... elmélkedett... és megtalálta a „Megvilágosodást”. Megta-lálta a belső béke útját. Megtalálta Az Isteni bölcsességet „Nirvánának”, életnek ne-vezte azt, ami nem élet. A Valóság megtalálásához első lépés a vágyak kiölése. Ki kell szárí-tanunk a Raga, Dósa, Moha, a kék, a harag és kapzsiság folyamainak forrását, akkor kihál a vágy, akkor meghal Trishna, az érzéki hatások utáni szomjúság; akkor meghal az élni-akarás. A második fokozat: „Mint anya, aki saját élete kockáztatásával megvédi fiát, egyetlen fiát, úgy gyakoroljon az ember határtalan szeretetet minden lény iránt; az egész világ iránt, fölötte, alatta, körülötte, olyan szeretetteljes szívvel, amelybe megkülönböztetés, vagy ellenséges ér-dek nem vegyül. Ilyen magatartást tanúsítson, akár alszik, akár ébren van, akár álljon, járjon, üljön, vagy feküdjék. A szívnek ez az állapota legjobb a világon”. „Amikor a fenséges Budd-ha üzenetet hozott a világnak, sem személyes, sem személytelen Istenről nem beszélt; ez ter-mészetes, mert a Buddhák útja az érzékelhetetlen, a transcendentális. A buddhizmus nem te-kinti a teremtést személyes akarat megtestesülésének. A kozmosz lett, mert természetében rejlik az, hogy legyen. Létének törvénye a Dhama. Ezen törvény köti össze az atomokat, úgy hogy azok ritmikusan, rendben mozogva világot építenek fel. Ugyanezen törvény mozgatja a napot és az égitesteket. Dhama az ember szívében, mint a szeretet törvénye működik. Az em-ber szívében van az Örökkévaló, nem személyes Istenben, nem a mennyországban.

Tartózkodj a rossztól
Tégy mindig jót,
Tisztítsd lelkedet.
Ez a Buddhák útja.

A francia hölgy nyolc éves kis fiát felajánlja Buddhának és odaadja buddhista kolostorba, ahol szerzetest nevelnek belőle. Jivanamsa szerzetes papnövendékké avatja a gyermeket. Az ennek megfelelő szertartás szerint a gyermek szép szőke hajából kivág egy fürtöt; a templom egyszerű felszerelését, a tűztartó kelyhet, a gyümölcsös tálat, a papi sárga leplet kezébe adja, majd Buddhának ajánlja a gyermeket, aki vele mondja a dicséretet. A szent kellékeket a gyermek háromszor körülviszi a kis körben, aztán a szerzetes előtt leborul és az reá adja áldását. Ezután Jivanamsa szerzetes a fiatal papjával fehér vásznat hozat, sárga lepelbe burkolja a fiucskát, aki most már, mint a Rend növendéke, elfoglalja helyét a leterített fehér vászontakarón. Másnap folytatódik az avatási szertartás; a gyermek hajából ismét kivág a pap; néhány nap múlva a szép szőke fürtös fej egészen rövidre van nyírva; a részletes nyírás következtében eléggé grádicsosan. Bangalórében van a kolostor, ahová a gyermek megy; ahová minket is invitál Jivanamsa szerzetes.

A mindennapi oktatás hajnali órában Buddha csendes templomában és délután ismét az erdőben folytatódik alkonyatig... Lemenőben van az indiai meleg, téli nap; az erdő sudár fái közt fekete kuli vizes korsót visz, derekát fedő piros leplén, piros turbánján arany napfolt játszik. Ebédhez hív a gong szava. és mi e szép tanítások nyomán mintha jobba, nemesebbé letünk volna, könnyű szívvel, boldogan megyünk sátrainkba és onnan nemsokára ebédelni.

* *
*

Forró délután van. Az Adyar partján fenyőliget árnyékában heverészek; haza gondolok; levelem érkezett. Azt írják, 27 fok hideg van otthon; itt az árnyas folyó parton legalább 38-40 fok meleg, pedig a tenger felől üdítő szellő lengedez. Hosszúlábú íbiszek halat keresgélnek az apály homokjában; mellettem kéktollú madarak, lehullott fenyőtűk között rovarokat szedegetnek. Itt a varjúk is oly szelídek, mint máshol a galambok. Előadások alatt a Banyán Fán vígan ugrálnak és az előadásokba madárnyelven beleszólnak. Fehér, szürke, csíkos mókusok ugrálnak a fenyőgalyakon fejem felett; e mókusok nagyon kedvesek, mindenütt ott vannak, ahol embert látnak. Étkező helységünkben az asztalok felett a gerendákon, oszlopokon futkosnak, madárszerű hangon füttyölnek; sátrainkban osztoznak kekszeinken; a Headquarter áttört csipkeszerű falainak réseiben velünk hallgatják az előadásokat. E forró déli órákban nagy csendesség van az egész telepen.

Kissé később, ma Zoroaszter-istentiszteletre megyünk. Az út mentén, a convencióra összesereglett idegenek kényelmére üzlethelyiségeket építettek. – Madraszi, kalkuttai, benáreszi kereskedők szebbnél-szebb selymeket, hindu sálakat, száríkat, kínai hímzett öltönyöket, japán kimonókat, indiai bronz árukat, festett, hímzett takarókat, kitömött manguszokat, kígyóbőröket, perzsaszőnyeget hoztak. Az üzletekben eléggé élénk a forgalom. A pálmaerdőben most szedik a kókuszdiót. Nagy halmazokba gyűjtik, majd zebu-ökrösszekerekre rakják, óriás friss, tollas pálmalevelekkel betakarják és így szállítják tovább.

A Zoroaszter-istentiszteleten virágok között álló magas urnában ég a szent Tűz. A Tűz megtisztít a rossztól; a Tűz a bűn kiengesztelője; Isten harcosa a misztikus szent Tűzbe lép és az isteni Tűztől erőt nyer a küzdelemre. Az illatos szandálfából rakott tűz lobogó lángjai felett, a tűz állandó élesztése közben imádkozik a pap. „Szelleme hozták mennyből az írást, Üdvözlégy szent írás! Dicsőség Neked!” stb. Imádság végeztével földre borulnak a hívek, áldását adja reájuk a pap. Majd a szent Tűz mellett mindenki elhalad és a pap mindenkinek nyújt a tüzet élesztő gyantából vagy az illatos szandálfából, amelyet szép sorban egymásután, mindenki a Tűzre tesz. Kókuszdió forgácsból készült tálkákban felvágott banánt, alma, narancsszeleteket, nagy gömbölyű templomi bronztálcákon hoznak és kínálnak körül a hívők között. A vallás etikája nobilitás és igaz élet. Bibliájuk Zarathusztra nagy éneke, emelkedett eszmékben, költői szépségekben gazdag.

*

Időnk gyorsan múlik. A vendégek nagy része már eltávozott. Fokozott csend és nyugalom még szebbé, még csodálatosabbá teszi Adyart. Akik ott maradtunk, szorgalmasan járunk a Brahma-Vidia-Ashramába; tanulunk, dolgozunk. A nap rózsaszín alkonyatán, fehér habos tenger hullámaiban hűtjük le a nap hevétől forró tagjainkat.

Telihold hetében, bűbajos indiai éjszakán, egy pár angol hölgy, egy délafrikai angol úr, egy bécsi úr és én madraszi kedves hindu ismerőseinkkel hajón kirándulunk a „Hét Pagodához”. Becsomagolt ágyneművel, élelmiszerekkel, autókön meggyünk az Adyartól pár kilométernyire fekvő csatorna kikötőjéhez. Halászbárkák, személy- és teherszállító bárkák kikötője ez. A parton pálmalevéllel fedett viskók, a vízben vitorlások sorakoznak. A személyszállító bárkák fedettek; pálmalevélből készült oldalfalak és deszkázott tető oltalmazza az utast a nap hevétől vagy esőtől. – Két ily fedett bárka áll rendelkezésünkre; egyiket elfoglalják az urak és a magunkkal hozott szolgálak, mi nők a másikat. Szolgáink felpakolják podgyászainkat, élelmiszereinket, mi felkapaszkodunk vitorlásunk tetejére, leterítjük plaidjeinket, a tető gerincén ülve, heverészve elhelyezkedünk; járkálás nem nagyon ajánlatos, a domború tetőről könnyen le lehet gurulni a vízbe. Amint elengedik, négy-négy ember tolja, húzza, kormányozza bárkáinkat, végre elindulunk, bárkánk mozdulatlan siklik a sekély vízben. Szellő kerekedik, hajósaink kifeszítik a vitorlákat. A hold majdnem nappali világossággal ragyog a sötétkék ég zenitjén; a parton az éjszaka kissé hűsebb lehétől felüdülve boglyas pálmafák sorakoznak, mintha néznék a fehér holdvilágtól ezüst vízben fekete tükörképüket. Kifeszített vitorlákkal a bárka most már gyorsabban halad. A parton olykor-olykor fekete karcú ember, árnyék gyanánt surran el. Egyik oldalon síkság terül el előttünk, a nap hevétől kiszáradt fűvet, a vízzel elárasztott rizsföldeket ezüst fátyollal vonja be a holdsugár. – A másik oldalon fenyővel vegyes, a fehér éjszakában fekete árnyékos pálmaligetben madár rikolt... és újra csend. – Öt világrészből összeverődött kis társaság, kedves, jóbaráti, testvéri meghittségben beszélget halkán, csendesen; az ezüst-sugáros, csillagos, enyhe, bűbajos indiai éjszakában megnyílnak a lelkek és rokon vonások, rokonézés, rokon gondolkodás még világosabban látható, érezhető, mint a nappali éles világításban, amikor az anyag körvonala mindig körülünk van, bármennyire igyekezzünk is azt nem látni, azon felülemelkedni. Most az anyag alszik, pihen a nappal hajszolt fáradtságát, mintha mindennek csak lelke lenne ébren; vízzel borított földek, határtalanul látszó kiszáradt legelők elvesztik kopárságukat, a nappali világítás minden élességét, puhán folynak össze és felettük a holdvilágos éjszaka fehér-ezüst fátyola egybeolvad a csillagos éggel. A természet alszik, de a mindenség lelke él, a szívünkben érezzük annak lüktetését, ilyenkor könnyű elérni a léleknek azt a magaslatát, hogy egynek érezzük magunkat mindennel és mindenkivel. A beszélgetés egyre halkabb, egyre csendesebb, többet hallgatunk, mint szólunk és ez a hallgatás bizonyosága a kis társaság lelki harmóniájának. Későre jár és holnap sok néznivalónk lesz, bolyonganunk kell a sziklatemplomok között. Az éjszaka is kezd kissé hűvösebb lenni; a társaság egy része lekívánczik a bárka belsejébe. Bordákból és a bordák között deszkadarabokból van összeróva e primitív alkotmány, felállani benne nem lehet, meghajolva érzük el a hajó fenekén elhelyezett ágyaikat; és bár fekvőhelyünk kemény, jól esik e pár órai pihenés. A hajnal már ismét a fedélen talál bennünket. Rózsaszínű hajnali világításban sivár homokterületek, imitt-amott ismét vízzel elárasztott rizsföldek mellett halkán siklik hajónk. Távolabbi tengerparton világtótorony lámpáját látjuk felvillanni. – Közeledünk célunkhoz. Amint a nap egész fényében fent ragyog, kikötünk. Ágyneműinket, élelmiszereinket szolgálaink elszállítják a közeli pihenő menházba.

Balipatam Mahabalipur történelmi nevezetességű hely, egész irodalma van. A homokos síkságból egyszerre különös alakzatú gránitsziklák emelkednek, amelyek nem csúcsosak, nem szakadékosak, nem összefüggők, de külön-különálló, az ősidők tengerétől gömbölyűre, simára csiszolt óriás kavicsok. Ezek testébe, ezek testéből vannak faragva a templomok. Barlangtemplomokká formálta az ember az ő-sziklák testeit. Arjuna, Bhima, Draupadi, Dharma-Padja, Durga templomai ezek. Felhasználjuk a hűvös, kellemes reggelt, hogy végigjárjuk a

templomokat. A Hét Pagoda előtt óriás elefánt és oroszlán szobor áll, amelyek a bölcsesség és erő jelképei. A pagoda oldalai és teteje gazdag faragványokkal, magas domborművekkel díszítettek. Kissé távolabb egész sorozata áll a templomoknak. A Bhima-Ratham nyitott csarnokának oszlopait stilizált oroszlánok tartják a fejükön; az oszlopfejek lótuszvirág kelyhének puha hajlásában végződnek. A csarnokok belsejében újból és újból megtaláljuk Brahma, Shiva, Vishnu, az örökkévalóság jelképeit, a stilizált lótusz és kígyó reliefjeit. Szobrokban, alacsony és magas domborművekben Ardjuna, Bhima, Draupadi történetéből a Mahabharata részleteit, a beláthatatlan idők történelmébe visszanyúló Védák verselnek, szimboliztikájának sziklába metszett képeit látjuk. Durga templomához érünk. A templom belsejében oroszlán hátán ülve viaskodik Durga és legyőzi Mahishassurt, a démont. – Ugyanis az óriás Mahishassur Brahma jóvoltából oly mértékben végezte penitenciáit, oly hatalmas lett, hogy a magasabbrendű isteneket kezdte túlszárnyalni és kiszorítani hatalmi körükből. Az istenek Shívához folyamodtak segítségért, aki megparancsolta Parbátinak, hogy ölje meg Mahishassurt. Több különböző kísérlet után, végre sikerült fogadalmában megzavarni őt egy szép nő, Kalarati által. Kalarátit minden hatalmával, katonáival támadta meg az óriás, azonban a szép nő, Kalarati, forró lehével hamuvá égette azokat. És miután Kalarati visszament Parbatihoz, a démon Mahishassur száz millió harci szekérrel, százhusz millió elefánttal, tíz millió lóval és temérdek katonával közeledett. Hosszú, heves küzdelem folyt a Vindhya hegyén. Parbati ezer kart alkotott magának és saját testéből temérdek teremtményt hozott létre, amelyek szétverték a Démon seregét. A Démon önkaratából elefánttá változott; az elefántot Parbati körmei tépték szét. Mahishassur akkor bivallyá változott; Parbati tridenjével leszúrta a bivalyt. Mahishassur most már ismét eredeti óriás formáját vette fel, Parbati felemelte őt a levegőbe, földhöz vágta és nyílveesszőjével átszúrta az óriás szívét. Az isteni erő legyőzi a démont, az állati szellemet. Parbati e nagy győzelem emlékére felvette a Durga nevet. Durga minden rossz legyőzője, minden kívánság teljesítője.

A Durga templom melletti nagy sziklafalba vésték Ardzsuna penitenciájának történetét. Csataér van előttünk egymással küzdő harcosokkal, amely jelképezi az ember örök küzdelmét ellenségeivel, alsóbbrendű énjének tulajdonságaival. E kolosszális relief alsó részét két óriási elefánt és borjaik foglalják el; ezen épül fel az egész küzdőtér; jeléül annak, hogy az embernek önmaga, saját énjének alacsonyabb tulajdonságai elleni küzdelme bölcsességen alapul; az elefánt az örök bölcsesség, hatalom és erő jelképe. Bölcsesség, hatalom és akaratérő nélkül nem jön létre az emberben a küzdőtér, ezek segítségével az ember nem ismerheti meg felsőbb Énjét, az istenit, aki, hogy teljes mivoltában megnyilatkozhassék, le kell győznie az alsóbbat.

A Maharasvami Mandapadamban látjuk a legrégebbi építményeket. A farkába harapó kígyó az Örökkévalóság jelképe, amely körülöleli az egész mindenséget. A nap, a teremtő erő, Shiva jelképe; a lótusz puha vonala magába foglalja a mindenség és az ember fogalmát. Ezek körül ismét a Védákból vett illusztrációkat látunk, a természet és az ember fejlődését, amelyet körülvesz a kígyó erő – Kundalini. Keleti motívumú rajzok takarják az oszlopokat.

A tengerparton Shiva és Vishnu temploma, faragványos folyosóival jótékony hűvös árnyat ad. Legtitkosabb bensejében, egész sötét kápolnájában gyűrűkbe húzódott óriás kígyón Vishnu fekszik. Nyitott oltárhelye áll a templom óceánra néző oldalán, ahol a határtalan kék ég távlatba egyé válik a zúgó, hullámzó fehér tarajos tengerrel.

Tíz óra van, forrón süt a napsugár; mielőtt még tűrhetlenné válna a hőség, a menházba igyekszünk. Utunkon szelíd tarka madarakkal, mókusokkal, majmokkal találkozunk. A menházban szolgálók friss fürdőt készítettek számunkra és már terített asztallal várnak. A fürdő után jó étvágygal költjük el a magunkkal hozott üdítő eledelket: sajtot, paradicsomot, uborkát, gyümölcsöt, vaját és kitűnő, finom illatos teát. Löncs végeztével jól esik a pihenés, alvás, az éjszakai úton töltött majdnem álmatlan éjszaka után. Amint enyhül a nap heve, ismét Balipatam kikötőjébe költözünk. De most szembe fúj a szél, a vitorlákat kifeszíteni nem lehet.

Megint kint heverészünk a hajó fedelén, élvezzük a naplementét. A távolban lassan szürke felhők húzódnak össze... sötét fellegbe bukik a lemenő nap. A szél erősödik, egy-egy esőcsepp csapódik arcunkba. A szél egyre hűvösebb, az eső egyre sűrűbb lesz, kénytelenek vagyunk lemenni a hajó belsejébe. Forró párolgó kávé és tea mellett, kellemes, nyájas hangulat uralkodik a bárkában. A fedélen és a pálmalevélből font oldalfalakon kopog az eső; a rozoga bárka minden részét csikorgatja a szél. Négy-négy hajós a bárkákat hosszú kötelekre köti, a parton gyalogolva e kötelekkel húzzák, vonszolják óraszámra a szegény páriák. E mozdulatlan, lassú mozgástól elnyom az álom, elalszunk kemény fekhelyünkön... Arra ébredünk fel, hogy bárkánk egy helyben áll. Kulijaink, mint vizes verebek összebújva, reszketve, dideregve, fáradtan hajónk orrában kuporognak. Sajnáljuk őket, de hiába, mégis csak folytatnunk kell utunkat. A szegény páriák 33 angol mértföldnyire húzzák, vonszolják bárkáinkat, mialatt forró naphoz szokott fekete bőrüket veri az eső; fújja a hűvös szél, amely nekik nagy hideg. E lassú vonszolással végre másnap délben ismét az adyari kikötőbe érkezünk. Az urak, kiránduló társaink, már otthon kipihenve fogadnak bennünket; nekik nem volt türelmük végig várni a kulik lassú sétáját, kiszálltak bárkájukból és gyalog jóval előbb értek haza.

*

Lassan, kisebb csoportokban, vagy egyenkint búcsúzunk Adyartól. De van olyan is közöttünk, aki hosszú időre itt marad. Egy idősebb teozófus társunk, hollandus kapitány, karosszékekben ülve, szépen, nyugodtan, hosszú-hosszú időre elszenderül. Ő itt marad, ő nem jön velünk vissza abba az anyagi, aranyborjút imádó, kultúrájára gögös Európába; nem száll le velünk, ebből a tisztább, emelkedettebb, lelki kultúrában magasan Európa felett álló légkörből, nem száll már velünk még a hajódeszkára sem, amely az önösséggel, kapzsisággal, anyagiasággal telt Európa partjáról jön értünk, ő itt marad. Tiszta lángok változtatják hamuvá fizikai testét; élő virágok, élő tűz között hamvad el a máglyán. Elkísérjük utolsó útjára, Wedgwood püspök néhány meleg szóval elbúcsúztatja, dr. Annie Besant áldását adja szellemének pihenésére. Fehér és rózsaszín virágfürtök között a kapitány sápadt arca tökéletes békét és nyugalmat fejez ki. Dr. Annie Besant égő fáklyával meggyújtja a máglyát, ropog a száraz fa, magasra csap a jótékonyan, gyorsan emésztő tiszta láng, pár óra alatt megsemmisíti a fizikai testet, átadja alkatrészeit a mindenségnek, amelyből származott. Szelleme könnyen megtalálja a Világosságot, amelyet e földön keresett.

E mélabús akkorddal lelkünkben búcsúzunk Adyartól, ahol arra tanítottak bennünket, hogy az ember halhatatlan szellem, akinek fejlődési hatalma határtalan. Az életet adó princípium mindent tudó. Minden ember ura saját sorsának; boldogságát megszerezheti azáltal, hogy összhangba helyezkedik az Örökkévaló Törvénnyel. Arra tanítanak, hogy a teozófusnak lehető legtökéletesebben kell teljesítenie kötelességét családjával, hivatásával, hazájával és az emberiséggel szemben. Adyarban minden csupa harmónia, erő és tudás, amelyből mindenki tetszése szerint meríthet; gazdag ajándékot hozunk onnan szívünkben.

Utolsó este még egyszer; utoljára kimegyünk a tengerpartra. A mindig zenithen álló hold teljes fényében ragyog, a csillagok oly közel vannak, mintha könnyen elérhetnénk azokat. A mélyen süppedő puha homokban ezer parányi kagyló gyöngyszemként ragyog az ezüst holdfényben, nagy, masszív, ezüst hullámok egymás hátán zúgva, morogva szünetlenül jönnek; hallgatjuk az óceán zúgását, lelkünkbe zárjuk a felejthetetlenül szép holdvilágos, csillagos eget. – Szó nem hagyja el ajkunkat; a szó, a beszéd oly kisszerű, amikor a természet ily nagyszerűen felséges végtelenségébe olvad a lélek... soká ülünk így szótlanul .. talán már éjfél is van... lassan, nehezen szakad el szívünk e bűbajos hely szépségeitől... amint szótlanul sátraink felé ballagunk, a fenyves erdő szélén, a tisztáson apró fény jelenik meg előttünk; imbolyog, hol ide, hol oda hajlik, magasabbra, majd ismét a föld színére száll. Tűnődve megállunk, mi lehet e lámpafény? Lassan egészen közelébe érünk: egy fekete bőrű, fekete hajú, fekete szemű

ember az éj sötétjében fekete bokorról nagy fehér virágot szed. Úgy tartják, ha azt teljes holdtöltekor, éjfélkor szedik, gyógyító erőket rejt magában.

Másnap csomagolunk, indulunk. Csendes alkonyatban halk siklással hagyja el vonatunk Madraszt-Adyart. – Egyre messzebb, egyre távolabb, egyre mélyebben a sötét éjszakába... Sápadt égen apró csipkeszerű felhők úsznak... rózsaszínben játszik a felhő, csipkéje meleg narancs színűvé lesz... vékony tűzvonala jelenik meg az ég alján, égni kezd a csipkefelhő... tűzgolyó emelkedik... vörös korongja lángba borítja az egész eget... egyre fentebb... egyre fényesebben színarannyá válik... egyre ragyogóbban, fehérebben jelenik meg a reggel.

IV.

Robog a vonatunk Kalkutta felé. Kényelmes fülkénkben, kényelmes ágyainkon alusszuk át az éjszakát. Reggelre ébredve, síkságon vagyunk; de imitt-amott szabályos sziklák állanak, talán egykor, ősidőkben óriás gyermekek játszottak itt és az út mellé külön-különálló homokbuckákat öntögettek, amelyek formája még ma is megközelíti a szabályosságot, ez óriás játékbuckákat itt felejtette az idő, sok ezer év alatt sziklává szilárdultak... Szabályos tavak szaladnak el mellettünk, amelyek partján olykor kisebb, olykor óriás sziklából kivésve Shiva jelképe és rendszeren a közelben emelkedik a templom is. Elhagyjuk a kopár sziklatömböket, termékenyebb vidékre érünk; cukornádtelepek, rizsföldek és a bódító ópium fehér mákvirágaival borított területek mellett haladunk. Gémeskút van előttünk, amelyen kölönc helyett állandóan két ember sétál mindig a gémnek azon végére, amelynek le kell billennie. Helyenkint zebu ökrökkel, primitív faekével szántanak. Nellore, Guddur, Bitragunta, Ellöre stb. mellett utazunk egész nap és még egy éjszakán. Végre Bhadrak, Balasore, Kargpurt elhagyjuk és harmadnap délelőtt Kalkuttába érünk.

Két éjszaka és egy napi út után fáradtak sem vagyunk. Podgyászainkat elhelyezzük, autót veszünk és megnézzük a lüktető életű nagyvárost. Lásdaszerű fekete kocsik, amelyekbe ablaktalan ajtó zárja el kíváncsi szemektől az előkelő, szépséges mohamedán hölgyeket; nyitott hintók, egy-egy telivér szép lóval, zebu-ökrös és bivalyos szekerek tömege állja el útját az autók sorozatának. A gyalogjáró tarkabarka ember oly temérdek, hogy a járdán szinte egy darabnak látszik. Megnézzük a híres múzeumot, amely beláthatatlan ősidőktől kezdve India vallástörténetét mutatja. Korongokra, kőtáblákra vésett versek a Védákból; Brahma, Shiva, Vishnu minden alakban; Buddha születése, életének eseményei márványba, kőbe faragva stb. stb. Sok időt el lehetne itt tölteni, sokat lehetne itt tanulni, de időnk rövid és így sajnos, csak átfutjuk a fülkékben elhelyezett Gupta gyűjteményt, India művészetének sajátos antik alkotásait. Ismét itt találjuk Shivát, Ishvarát, Shiva feleségét, Durgát, Vishnut, ismét külön fülkében a Nap-Istent, a szép Suryát. Brahma az Örökkévalóság maga, amelyből minden ered és amelybe ismét minden visszatér; Shiva a romboló és teremtő Erő, amely létrehozza a megsemmisülést, hogy abból szebben, tökéletesebben keljen életre ismét teremtő erejének minden alkotása; Vishnu minden teremtmények fenntartója; Surya, a Napisten harci szekere előtt hét fehér paripa száguld... Istenek közt járunk e magas boltívek alatt.

A múzeumból a Maidan parkba kocsizunk, amelynek nagy rétjein, legelőin enyhe szellő legyezi arcunkat. Elmegyünk a fehér márványból épült nagyszerű Viktória-emlék mellett, amely zöld mezőben pompásan érvényesül. Távolabb árnyas-bokros parkrészlet közepén angol katonasággal megrakott erődök állanak. Majd a Maharadja palotájának kertje mellett haladunk el és kissé távolabb ismét a városba jutunk. Ezúttal a bennszülöttek negyedébe. A bennszülöttek városrészének tarkasága, hemzsegése, élénk forgalma hasonlít ahhoz, amit Bombayben, Madraszban láttunk, azzal a különbséggel, hogy itt kissé kevesebb a piszok, vagy talán szemünk már megszokta. Kalkutta India legnagyobb városa, a legeurópaibb és így a legkevésbé érdekes. Este tovább utazunk a szent város, Benáresz felé.

Egész éjszaka utazunk. Reggel széles vizeken, véget alig érő hosszú hidakon megy át vonatunk. Ezek már a Gangesz ágai. Dús pálmák, gyümölcsfák, bambusz bokrok között, apró tavak partján, apró, sárból épült viskók bújnak meg, festői képet adnak a vidéknek. Ismét egy széles folyó... még egy állomás... Benáreszban vagyunk. A kulik tömege megrohanja podgyászainkat; a Clark Hotel embere felpakol bennünket egy rozoga csézába, így vonulunk be a vasúti pályaudvar közelében lévő kellemes szállodánkba. Itt ismerősökkel találkozunk, egy angol és egy olasz úrral, teozófus társainkkal, akik szintén Adyarból jöttek. Az európai kényelemmel berendezett hotelben élvezzük a pompás fürdőt, utána jó kedélyben fogyasztjuk el kitűnő reggelinket; már vár bennünket vezetőnk és kocsink, két keréken himbálódzó, tarka rojtos ernyőjű tongánk, amely elé számár nagyságú lovacska van fogva. Kis fogatunkkal döcögünk végtelennek látszó százados aszóka, nim és bó fa álékon; legelők, királyi paloták, bivalycsordák, a Maharadja vendégpalotája, kecskenyájak, szent tehenek mellett, döcögünk... elérjük a várost... a cigányvásár sorozatot. Piszok sárga-barna patinája látszik mindenben; e szomorú képű utcáknál csak a templomok piszkosabbak... A Durga templom előtt reggelenként kecskét áldoznak; a fatöng mellett, amelyen az áldozatra szánt kecskét levágták, látszik a kövezethez száradt friss vér nyoma, amint patakban futott tovább. Szinte érthetetlen, hogy a hinduizmus, e gyönyörű filozófus-vallás népies szertartása mily módon jutott ily tévelygésbe, hogy állatot öl áldozás gyanánt. Oly népnél, amely készebb embert ölni, mint állatot; oly népnél, amelynek gyűlölete kiirthatatlan azzal szemben, aki állatot öl és húst eszik. A mohamedánok iránt érzett gyűlöletük is ebben gyökeredzik. A sok ezredéves hindu vallást lassan belepte a tudatlan babonákkal telt hit, amely eltakarja a Védák tanainak gyönyörű filozófiáját. Igaz, hogy ezen filozófia oly magas és oly mély, hogy azt közközre adni, a tudatlan tömegnek a maga egészében kiszolgáltatni lehetetlen; ez a kiváltságosak tulajdona, a legfelsőbb brahmin kaszté. A népnek, az alsóbb kasztoknak, a szudráknak, páriáknak is kell vallás és ezt a vedantizmus torzképévé alakította a felhalmozódott babona... A vér színét, a pirosat lehetőleg mindenütt alkalmazzák; virágáldozatok tömege ázik olvasztott vajban, szent vízben; a templom márványkövezete szent tehen trágájával van feltakarítva. A hinduizmusnak, e gyönyörű vallásnak minden szpiritualitását lehúzza a legdurvább materializmusba a tudatlan tömeg. Pedig a templom szép; vörös homokkő oszlopai magas domborművekkel dúsan díszítettek. Ornamentikájában Brahma, Vishnu Shiva látható minden alakban; fehér márványlépcsők vezetnek a templom belsejébe, ahol Shiva és Durga oltára előtt tolong a zarándokok tömege. Felmegyünk a külső galériára, ahonnan egész közlőrl látjuk a tornyos tető körül futó finom arabeszkeket és temérdek apró állatfigurát. A Durga templomot Majmok Templomának is hívják, mert a templomot környező szent fákon csoportosan laknak majmok, amelyek egy kis pattogatott kukoricáért egymáson át ugrálnak le és kezünkből, lábaink előtt mohón szedik a finom eledelt. Egy sárga leples pap sárga virágokból font koszorúkat hoz számunkra, azokat kalapunkra, nyakunkba akasztja. A koldulásnak e szép módjára természetesen szívesen adjuk le az ezért szokásos baksist.

A bennszülöttek városnegyedében az arany-fedelű Bishesvar-Shiva templomába megyünk. Arany templomnak hívják, mert a négyszögben épült templom fedele aranyozott rézzel van bevonva. A templom tágas, nyitott csarnokában nagy csoport rövidhajú nő imádkozik, áldozás gyanánt rizst dobálnak a templom közepébe. Ezek ide-zarándokolt özvegyek; rövidre nyírt hajuk az özvegyiség jele. Itt másodszor férjhez menni nem szabad, pedig könnyű volna, mert Benáreszben másfélszer több a férfi, mint a nő. A templom egy elkerített fedett részében tartják az eleven szent tehenet és a templom előtt monstrozus vörösre festett szent tehen szobra áll. Különböző jelképes szobrok sorakoznak, amelyek mind a város őrei. A templom belsejében kis cukorkutyákat árulnak áldozásra Bayranatnak, a város rendőrfőnök Istenének. Bayranat, a város őreinek Istene, minden éjszaka körülnyargalja a várost egy kutyán.

Amint kijövünk a Bishesvár templomból, igen díszes tevékkel találkozunk; nagy színes üveggyöngyök ékeskednek hosszú nyakukon, díszes tarka takarók púpos hátukon; utánuk dobbal, síppal, fuvolákkal, díszes ruhákban, pirosra festett lábakkal egy kis csoport, menyaszszonyt és vőlegényt kísérnek esküvőre. Az új pár már nem kis gyermekekből áll, de felnőtt fiatalokból, akik most tartják második esküvőjüket. Bivalyokkal, számár karavánnal, ténfergő tehennel; közben ökrös szekerekkel, cifra függönyös kétkerekű talyigákkal, amelyekben boglyas, ragyogó szemű fekete gyermekek nevetnek; autókkal vegyül el a tarka tömeg, csodálatos zagyvalékká válnak.

Amint kocsinkba akarunk szállani, selyemszövők állják utunkat, elárasztanak ajánlataikkal, fel kell mennünk raktáraikba, ahol selymek, szárik, scarpok, sálak tömege szekrényekben, asztalokon, a padló szőnyegén hever nagy halmazokban. Az arannyal, ezüsttel átszövött drágaságok Benáresz piszkos nyomorúságával nagy ellentétben állanak.

Reánk alkonyodik, sietve igyekszünk kis fogatunkkal elég távol levő szállodánkba. Fürdés után gyorsan átöltözünk, felüdülve érezzük magunkat a forró nap után könnyű esti ruháinkban és igazat adunk az angolnak, aki nem tudná elfogyasztani ebédjét, ha nem volna szmoking rajta. Az asztalok fehér abroszán sok nehéz ezüst csillog, nagy ezüst vázákban, az asztalok közepén virágok halmaza; a felszolgáló inasok egészen fehérben, derekukon széles fekete övvel, fehér turbánnal fejükön, mezítláb, festőiek, keletiesen néznek ki nyugati környezetben; figyelmesen, kellemesen, nesztelenül szolgálnak fel. Bőséges, kitűnő menü elfogyasztása után a szalonban ismerőseinkkel még egy kis ideig beszélgetünk és aztán aludni siet mindenki, reggel korán kell kelni, korán kell kimenni a szent folyóra, mert ott már napkeltekor kezdődik az élet.

Pontos vezetőnk és ernyős kis talyigánk reggel 7 órakor már vár reánk. A téli köd kezd felszakadni. Üdítően friss reggeli levegőben, széles, pompás, tamarin, nim, ászóka fákkal szegélyezett árnyas, frissen öntözött utakon visz tongánk, ernyős kis talyigánk a szent folyóhoz, a Gangeszhez. Az ősfákkal szegélyezett utak, amelyeken India belsejében mindenütt járunk, nagy és régi kultúráról tanúskodnak. A reggeli tiszta levegőben minden tisztább, e korai órákban mindenütt sepregetnek, takarítanak; kereskedők és iparosok nyitott üzletei, műhelyei most rendesek; a nép maga is tisztálkodik, az út szélén mosdanak, fogukat tisztogatják. Ruhájuk is minden reggel frissen mosott. – Már csapatosan jönnek tarka, de leginkább sárga ruhás zarándokok, a sárga ruha az aszkéták és papok viselete; mind dideregnek könnyű lepleikben, hátukon pokrócokkal. Csak 14 C fok meleg van és ez a bennszülöttnek nagy hideg. Kierünk a Gangesz-hez. Benáresz, ős szanszkrit néven Kashi, a szent város, a Gangesz, a szent folyó partján, amfiteátrálishan fekszik. A magas parton álló paloták és ghatok festőien váltakozó falaitól nyolcszáz, sőt állítólag ezer márványlépcső vezet le a vízhez. Minden oldalról temérdeken jönnek: hinduk, buddhisták, a janaizmus hívei, sikh vallásúak, mohamedánok, ezrivel tarkállnak a partokon, a vízben, a vízbe épített pallókon. Temérdek kőlépcsőn, részben azok leomlott helyén mi is lejutunk a bárkánkhoz, amelynek fedelén ernyők, kényelmes karosszék-ek vannak elhelyezve.

Mellettünk egy csolnakban most kötöz le két férfi egy kilenc-tíz évesnek látszó halott gyermeket. A gyermekeket nem égetik el, nincsenek még bűneik; beviszik a folyó közepére, leengedik a Gangesz mélyére. A gyermekeket, szent embereket és fekete himlősöket éri e nagy szerencse. A fekete himlő égető, tüzes betegség; a máglyán két tűz találkozása szerencsétlenséget, tűzvészt vagy pestist hozna a városra.

A Gangesz partja ghatoknak nevezett templomok, királyi paloták sorozata. A negyvenhét festőien szép ghat között van a szent Manikarnika, ahol Shiva egy fülbevalót dobott a Gangeszbe, lábnyoma a templomhoz tartozó tó melletti kődarabon még most is látható. Nagyon szép, karsú minaretjeivel az Akbar király által épített Auragzeb mosé; temérdek lépcső között a Panchganga ghat és a többiek. Esőzés évszakában a vízállás oly magas, hogy a merdek parton álló paloták és ghatok évről-évre omlanak, soknak már csak tornyos teteje látszik ki a

vízből. De miután India minden királya Benáreszben kíván meghalni, a szent Gangeszben pihenni, évről-évre építenek újabb és újabb palotákat, újabb és újabb ghatokat. Kilométerekre nyúló temérdek lépcsőivel, leomló vagy egekbe nyúló tornyaival, minaretjeivel, királyi palotáival amfiteátrális antik képszerű az egész part. A ghatokból tarka ruhás embertömegek ömlenek a folyóba, a ghatokon templomokon át jönnek a hívők a szent vízbe. A széles márványlépcsőkön szent tehének heverésznek, sütkéreznek a reggeli napsugárban; zarándok csapatok hemzsegnak; szabályosan kanyargó hosszú sorban most jön le a magas partról száz fiatal nő, hajukra húzott fehér leplekben, fejükön gömbölyű bronz korsót tartanak, amelybe szent vizet merítenek a Gangeszből. És mindez élő valóság, egy csudálatosán szép Puvis de Chaven kép, egy darab itt felejtett ókor. Így nézhetek ki a vesztaszűzek. A különböző vallású zarándokok, a bráhmánok, buddhisták, hinduk, sikhek, a janaizmus hívei, a mohamedánok mind a szent folyóra jönnek inni, fürödni, meditálni, imádkozni. A különböző kasztok még a vízben is megismerhetők; a brahminoknak kötél van bal vállukon, a papok, aszkéták arca szürke, fehér hamucsíkokkal, piros vonalakkal van telerajzolva. Nagy ernyők alatt meditálnak, mások a tűző napban, keresztbetett lábaikon ülve; vagy állva, némelyik féllábon; egyik-másik befogja orrát, száját, hogy elállítsa lélegzetét. Teljesen felöltözött nők, formáikhoz tapadt szárijukban mozdulatlan, imára összetett kézzel vízben álló bronz szobroknak látszanak.

A Gangesz partján, királyi paloták és ghatok lábainál, meditáló helyek közepén van a halotthamvasztó hely. E primitív krematóriumban néhány hasáb fából máglyát raknak és ráfektetik a halottat. A család férfitagjai kihozzák a holttestet, ráhelyezik a máglyára, amelyet közülök a legidősebb meggyújt és szítja a tüzet, ameddig el nem hamvad a test. Az égetés alatt a hulla, bár lekötözik, nem marad mozdulatlan, összehúzódik és kissé emelkedik. Mindezt a legidősebb férfi családtag gondozza és miután halottja elhamvadt, a megmaradt hamvakat a Gangeszbe szórja. Szentvíztartó gömbölyű bronz edényébe merít a Gangeszből, arról a helyről, ahova a hamvakat szórta és hazamenet, útközben a vizet maga mögé öntögeti; babonás hite szerint ez meggátolja a halott lelkét abban, hogy őt otthonába kövesse. Sorban fekszenek a hullák és hozzák a halottakat szünetlenül; gyászoló közönség nincs; sírás nincs; szertartás nincs; aki a Gangeszben pihen, az üdvözülni... új halottat hoznak... a vízbe engedik... fekete himlős volt; és egy lépéssel odébb, közvetlen a krematórium mellett, már isszák a szent vizet, mossák arcukat, testüket, nem riasztja őket a halál. Benáreszben meghalni, a Gangeszbe jutni boldogság. Benáresz a halál városa. Az undorító betegségek, a rövidhajú özvegyek hervadt teste, a hamuval tarkára festett arcú papok nem visszataszítók, nem komikusak, a mindenütt jelenlévő halál komor arca, a vallási fanatizmus a természet e nagy templomában oly erős, hogy érezzük mélységes komolyságát.

A királyi paloták lábánál sorakozó piszkos viskók nyomorult népét látva, megértjük, hogy Benáreszben öröm a halál.

Kilenc óra tájban a szent víz mentén már szűnik a hihetetlen forgalom. Ahol a bárkánk kiköt, hamuval tarkára mázolt, sárga virágból font koszorúkkal megrakott sárga alak vár reánk, mozdulatlan áll bárkánk orra előtt. – Koldus ez, aki szent emberek mezét ölti magára és ilyen alakban kéreget. Abból, hogy a baksist elfogadja, rögtön lehet tudni, hogy koldussal állunk szemben és nem szent emberrel, mert ez utóbbi pénzt soha el nem fogad és ételmezt is csak annyit, amennyi pillanatnyilag csillapítja éhségét.

Az egész szomorú Benáreszben az egyetlen vigasztaló és szép reményt nyújtó dr. Annie Besant kollégiuma, iskolatelepe. Nyomorult viskók közt, szép, széles, jó úton sokáig baktat kis lovunk, amíg elérjük az iskolatelepet. Nagy kiterjedésű, gondozott kertben, az út egyik oldalán van az első, a legrégebb iskolatelep, emeletes, egészséges, nagy épületek, amelyeket annak idején dr. Annie Besant alapított, épített, amelyet azonban később kisajátítottak hindu egyetemnek. A welszi herceg itt nyerte első doktorátusát. dr. Annie Besant a kisajátítás után sem csüggedt. Az egyetemmel szemben az út másik oldalán, szintén szép, nagy kertben, ismét épített jó, egészséges iskolatelepet, ahol jelenleg kétszáz leány és kétszáz fiú gyermek van

elhelyezve. E gyermekek teozófus szellemben nevelkednek és a kitűnő vezetés első tekintetre meglátszik rajtuk. Tiszták, értelmeseek, jómodorúak, szemükből szelídség, intelligencia, jó kedély, bátorság sugárzik. Négy-öt éves koruktól huszonkét-huszonhárom éves korukig tanulnak itt. Képesítést nyerhetnek, tehetségük szerint, bármily irányban. Itt végezhetnek vegyész, orvosi, mérnöki tanulmányokat, éppen úgy leányok, mint fiúk és e felsőbb iskolai tanulmányaikból joguk van a szemben levő kisajátított egyetemen vizsgázni, ott nyerik oklevelüket.

Itt is hittel telített a levegő, a legmagasabb, legtisztultabb hittel: emberszeretettel. Az emberiség fejlődésében való hittel, annak előbbrevitelével a közös cél felé: az általános emberi fejlődés felé. Élő munka ez, amelynek célja a Világosság, amelynek útja az ember egységes szellemi fejlődésének eléréséhez vezet. E kertben uralkodó tisztult szellemi élet Benáresz nyomorúságának nyomasztó érzése után üdítő lelki fürdő.

Aki utazás közben belelát a hinduk nyomorúságos helyzetébe, megtanulja dr. Annie Besantot nagyon ismerni. India belsejében való utazásunk alatt, ahol megtudták rólunk, hogy teozófusok vagyunk, megkülönböztetett szeretettel fogadtak és mély tisztelettel és szeretettel említették dr. Annie Besant nevét. Csekély jele ennek például, hogy amint e kirándulás után szállodánkhoz értünk, vezetőnk nagy alázatossággal jött hozzánk és arra kért, legyünk segítségére, hogy tizennégy éves leányát felvénék dr. Annie Besant kollégiumába, mert mint mondja, ez a legjobb intézet, mindenki igyekszik oda bejuttatni gyermekét és így nagyon nehéz helyet kapni, de amint gondolja, mi teozófusok vagyunk és így talán segítségére lehetnénk e nagy kérésében. És nem akart tőlünk napidíjat elfogadni.

Másnap este elbúcsúzunk e csodálatos helytől, Benáresztől, amelynek összbnyomása nem város, nem falu, nem egy különös vidék fotográfiáját adja; ha Benáreszre gondolok, úgy tesz, mintha egy óriás templom volna az egész, és az emberi kéz által épített templomok, toronyok, minárettek, haldokló királyok részére épített paloták, mind csak apró ornamentikák a természet e nagy templomán, amelynek boltíve a kék ég, amelyben a hit jelképe, amely itt mindent betölt: a széles, mély medrű szent folyó: a Gangesz.

*

Éjszaka utazunk, másnap reggel ötkor már Agrába érkezünk. Teli hold világítja meg utunkat. Az utat szegélyező vén fák fekete árnyéka közt szállodánkhoz érünk. – A kitűnő Hotel Laurenzben kipihenjük eléggé álmatlan éjszakánkat, aztán, mint mindenütt, pompás fürdőt, bőséges kis és nagy reggelit kapunk; amint ezzel végeztünk, kocsis és vezető vár már reánk. Díszes kis tongánkban pompás kis arabs ló van fogva, amely úgy repíti tongánkat, hogy majdnem magunk is kirepülünk. Bivalyokkal, zebu-csordákkal, súlyos terhekkal megrakott teve-karavánokkal, szimpatikus fehér szamár-csapatokkal találkozunk. Színes turbános zarándok csoportok, aranyos tarka tüll-takarók alatt, csilingelő csengőkkel ékesített bambusz rudak két végére erősített réz edényekben hozzák a Gangesz szent vizét; száz-számra jönnek, szüntelenül.

Agra sárból épült cigánykunyhókhöz hasonló putrik városa, amelyek rendszertelenül, egymástól elszórtan messze eső csoportokban állanak. E kunyhó-csoportokat, mint azt már más városokban is láttuk, nagy kiterjedésű parkok, pompás árnyas, széles kocsutak kötik össze; közbe terjedelmes bivaly- és zebu-legelők.

Végre elérjük Akbar király várát: a Fort, amely négy quadrát kilométerre terjedő óriási épület. E nagyszabású királyi várban mesebeli pompa uralkodott. Vörös homokkő épületek, bentebb fehér márvány csarnokokkal váltakoznak. Akbar király vára az izlám-mór stílusú építkezés remeke. Az oszlopcsarnokok egymást követő szelíden hajló csipkés íveinek távlati mélysége meglepő; arabeszkjeinek, ornamentikájának változatossága kifogyhatatlan. A márvány falakat lápisz-lazuli, achat, kárneolit, türkiszből művészileg berakott meanderek és magyar motívumokra emlékeztető, szekfű, tulipán, liliom bokréták díszítik. Az oszlopcsarnokok

távlati mélysége, az egymással szemben elhelyezett magas íves kapuk ismétlődő sokszorozódásai hangulatosan, csodálatosan szépek. A Shah Jehán által épített Moti Mezsidge, a Gyöngy-mosé kívül vörös homokkő, belül nemes hajlású, tiszta fehér márvány. Egyik négyszögletes udvara fekete-fehér márványkockákkal van kirakva; az udvar két oldalán elhelyezett nagy márványlapokon, amelyek közül egyik fehér és a másik fekete, az itt tartott nagy játékok alatt, az uralkodó és udvara foglaltak helyet. Itt e nagy fekete-fehér kockás udvaron eleven figurákkal, eleven emberekkel játszották a nagy shah játékokat... A királyok mohamedán feleségeinek lakosztályához, a Kash-Mahalhoz érünk. Olyan ez, mint egy fehér márványból készült nagy ékszertartó; belül gazdag aranyozással, színes ékkő berakással, ezer virág, ezer arabeszk, kifogyhatatlan változatosságú márvány rácsozatokkal. Egyik oldalán gyönyörű kilátással terasz fut körül: egész Agra elterül előttünk; régi, elhagyott hindu templom romjai mellett csendes tó nyúlik lustán a sík mezőn; és amott messzebb a Taj-Mahal finom körvonalát látjuk. A hárem mellett ezer tükörlappal kirakott keleti fürdők, színes világítással, illatos harmatot szóró vízművekkel; óriási medencékkel. A hárem és fürdő előtt finoman faragott rózsaszín márvány tartályú rózsavíz szökőkút játszik. Végigmegyünk a tanácstermeken, nagy nyitott boltíves oszlopcsarnokokon és a fegyverek udvarán. Elmúlt idők pompájáról, hatalmáról, kincseiről regélnek e helyek, amelyek most is teljesen jókarban vannak tartva, csak az élet hiányzik belőlük. Szinte bódulttá tesz a déli nap heve és e sok, mesébe illő pompa, fény. – Magas, komor boltívek alatt fehér turbános, fekete szakállas, barna kelmébe burkolt alak tűnik fel halván és nesztelen léptekkel tűnik el előlünk; a mezitlábás felvigyázó örök egyike. Márványos udvaron át, amelynek közepén halastó van, a bazárhoz jutunk, ahol most is szép keleti árukat kínálnak a kereskedők. Amikor a királyi palotában még pezsgő élet volt, arannyal, ezüsttel, skófiummal átszövött selymeket, ékszereket, cizelált fegyvereket, drága köveket halmoztak itt fel ügyes kereskedők a fényűző várbelieknek, Akbar király udvarának, Shah Jehán-nak és csodaszép három feleségének, a hindunak, a mohamedánnak és a kereszténynek. E három szép királyné arcképét a ghatban megtaláljuk: Jodhabait hindu módon simára fésült ragyogó dús fekete hajával, álmatagon csillogó, a hindu lélek mélységeit hirdető visszahajló szempilláktól árnyalt fekete szemével; parányi fülében szikrázó drágakövek, karján, nyakán drága gyöngyök, amelyek bársonyos sötét bőrétől még több életet nyernek, még több színben játszanak; fiatal alakját arannyal átszőtt pókháló finomságú fátylak, leplek burkolják, tökéletes keleti szépségét egész valójában érvényre juttatják. Shah Jehan mohamedán felesége Arjmand Banu, szépségben méltó társa Jodhabainak. – Gyöngyökkel, drágakövekkel, pávatollakkal ékített fővege alól dús, hullámos haja vállára omlik, fülében finom művű arany függők ragyognak, ruhája hosszú ujjú, keleti gyöngyökkel hímzett bizánci stílusú, nehéz bársonyának kissé merev egyenes vonala emeli királyi szépségét. Shah Jehán harmadik felesége Mumtáz-i-Mahal, a keresztény, szépségében éppen olyan ragyogó, mint másik két társa: szeme kék, haja szőke, ruhája drágakövekkel ékes és mégis egyszerű, egyéniségéből sugárzó királyi méltóságának csak kerete. Mind a három királyné rózsát tart a kezében. Shah Jehan maga férfiszépség, ha nem tudnám, hogy az előttem lévő arckép indiai fejedelem, azt hinném, hogy régi magyar krónika képeslapját lapozgatom. Gyöngyökkel ékes, kissé hátrahajló süvegének drágaköves forgójában fekete kócsag díszlik; arca beretvált, de puha ajka felett magyarosan pödörött bajuszt visel; kezében ékszerektől ékes görbe kard; ruhája mohamedán feleségének Arjmand Banunak stílusában készült, drága gyöngyökkel hímzett, hosszú ujjú bizánci férfiöltöny; nyakán óriás gyöngyszemekből masszívan fonott lánc. Mesebeli pompában megelevenedik előttem e királyi udvar, érzem a hárem előtt csobogó szökőkút rózsavízének illatát; látom árnyas háremükben a gyönyörű királynékat; temérdek drágaságba burkolt udvarhölgyeket; fekete márvány trónusán Akbar királyt és fiát a gyönyörű Shah Jehant; nem messze tőlük, hófehér márvány trónusán az udvari bolondot; pompás kíséretet; díszes lovagokat, alabárdos őriséget, a csatlósokat. – Fekete-fehér kockás teraszon élő figurákkal folyik a nemes harci játék; a terasz alatti száz láb mélységben ketrecekből tigrisek, oroszlánok, párducok ordítása

hallik. Hét-árkados mosé udvarának közepén négyszögletes ciszternában frissen csillog az üdítő víz. A fegyverek udvarában ágyúk százai tátonganak, bronzuk forró az égető napsugártól. Alabárdos őrsek váltják fel egymást. Az Elefánt-kapu – Hathi Pol fehér homokkő ívei felett zenekar játszik; hallom a vina szavát, amely köszönti az érkező lovagokat. A Delhi-kapu óriás épületén jöttek ők, amelyen mi most távozzunk e nagyszerű királyi palota pompáról, hatalomról, elmúlt idők ragyogásáról mesélő falai közül. Az Akbar király várát körülvevő tíz méter mély árkot felvonó híd íveli át, amely most le van eresztve; átmegyünk rajta és még egyszer visszanezünk a 70 láb magas, lőréses kőfalakra, amelyek elzárják előlünk a sokat mesélő gyönyörű királyi várat. Előáll kis tongánk; pávatoll legyezőket kínál egy bronz arcú mohamedán kereskedő. E szép legyezők visszajáró lelkei azoknak a hímes, gyöngyös, pávatollas, minden széppel ékített óriás legyezőknek, amelyekkel a gyönyörű királynőket fekete rabszolganők legyezték.

Agra az izlam építő művészetének gócpontja. Akbar király vára, a Gyöngy mosé, a Kash-Mahal, Daule tumbája, Fatehpur-Sikri nagyszerű építmények, de mindezek koronája a világ egyik legszebb, legtökéletesebb alkotása a Taj Mahal. E tumbát Shah Jehan építette Arjmand Banunak, szépséges mohamedán feleségének; Shah Jehan magát is ide temették. Amint a vörös homokkőből épült, gömbölyű kupolákkal díszített ghaton-kapun átmegyünk, magas fehér márványtalapzaton lehelletszerűen finom, hófehér márványpalota áll előttünk. Fehér márványból készült csipkepalota. Áttört falai a pókháló mintájától kezdve, temérdek változatban szűrnek át a napsugárt. Letompított szegletei puhává simítják, tökéletes arányai könnyűvé teszik. Magas ívezete, négy karcsú minarettje, mint egy fehér álomot, mint egy fehér imádságot ég felé emelik. Az architektonikus kert vizeiben visszatükröződik, a sötét ciprusok közt még fehérebbnek látszik. Megnézzük reggel; fehéren ragyog a ragyogó napfényben; megnézzük arany alkonyatban, rózsaszínné válik és mély árnyékos kékké India holdas éjszakáján.

Megtaláljuk benne a hármas egységet: a szépséget, erőt és tudást. Megtaláljuk benne a harmóniát, az Istent. A szépség maga, mint olyan, mindenben ugyanaz; hangban, színben, formában, ugyanaz a szikla komor fenségében, mint a gyöngyvirágban, egy színes alkonyatban vagy a pacsirta dalában. A szépség mindenben a harmónia, a törvény, az Isten. A Taj Mahal művésze fel tudott emelkedni a törvény magaslatára; intuíciója érezte a szépet, tudása vezette, ereje megalkotta: Birtokában volt a hármas egység, a művészet alapja: a szépség, tudás és erő. A művésznak, hogy alkotasson, fel kell emelkednie a legmagasabb, a szpirituális síkra, hogy lehozzon az isteni tüzből és tudás által ereje legyen az alkotásra. A harmónia törvény és a törvény harmónia. Ha a teozófia elméletének alapján keressük az Istent, megtaláljuk azt mindenkor, mindenütt, mindenben. Ami körülöttünk van, bennünk van, az mind a Teremtőből kiömlő élet, az mind a nagy Alkotó, a nagy Építő, az Isten képe.

Teleszívjuk magunkat a Taj Mahal szépségével és megyünk tovább Agra gyönyörűségeiben kutatni. Megnézzük Litimadu-Daula tumbáját; Sikandrában a komoly, nyugodt egyszerűségében nagyvonalú tumbát, ahol Akbar király szarkofágjának egyetlen dísz a világ legnagyobb gyémántja; így meséli vezetőnk, de a gyémántnak csak helyét mutatja. Árnyas pompás utakon kimegyünk Fatehpur-Sikribe, Akbar király királyi városába. A város épségben áll, de üres, a naptól meleg fehér és vörös kőkockákon puha, nesztelen mezítlábos léptekkel csak hosszú szakállas mohamedán örök járkálnak. Egy párszor nekünk is le kell vetni szandáljainkat, mert a szent helyekre csak meztelen lábbal léphetünk. A vörös homokkő az idő és esőzés befolyása alatt márványszerűvé szilárdul. Vörös homokkőből épített, temérdek fehér márvány kupolákkal díszített királyi paloták sorozatát látjuk. Itt van Miriám királyné háza, aki portugál keresztény nő volt és Akbar király hitvese; itt van másik feleségének, a mohamedán királynénak palotája; itt látjuk az álmok házát, Khwabgaht, amely egyetlen helységből áll, ez volt Akbar király meditáló helye, mindentől és mindenkitől elkülönítve, hogy komoly elmélkedésben ne zavarja senki és semmi nesz. Nem messze van innen a Shaik Salim Chisti tumbája, gyönyörű csipkemintákkal áttört fehér márványfalakkal, amelynek csipkés réseibe friss virágot

fűznek gyermeket váró, gyermekre vágyó asszonyok. Elhozzák ide virág-áldozataikat, mert a gyönyörűségecs márványépületben fekszik Shaik Talim Chiste, a szent ember egyik mártírhálált halt fia is, aki életét ajánlotta fel azért, hogy Akbar királynak gyermeke, fia szülessen; és az áldozat meghozta a kívánt gyermeket: Shah Jehánt. Az így szenté lett mártír szelleme azóta óvja, gondjaiba veszi a hozzá forduló gyermeket váró, gyermekért könyörgő asszonyokat.

E keleti pompával épült város architektonikus márványkockás udvaraival egy egésszé, egy óriás épülettömbbé válik. A mosék, a temérdek kupolás árkádok, ahol az előkelőségek mulatóságainak helye, szórakozásainak tere volt, gyönyörű ívezetben öt emelet magasságban emelkednek. Itt van a játszó-tér, ahol Akbar király bujócskát és szembetötösdit játszott a királynékkal; ahol rabszolgák serege eleven kockajátéknak szolgált. Itt van az udvari asztrológusok épülete csodálatos hieroglifekkel ékesítve, amelyek segítségével ez ősz tudomány megtalálta, kirajzolta, kiolvasta a gyermekek, az emberek jövőjét.

A szabad akarat, az ember egy-egy életében határos körben mozoghat. E kört határolja karmájának ezer egymásba futó fonala, amelyet elmúlt életei alatt gondolatai, érzései, tettei szöttek. E fonalakat kibogozni egy rövid élet nem elég; és ameddig e fonalak körülveszik az embert, addig szabad akarata határolt; jelene, jövője, egy bizonyos fokig fixírozva van az adott ok és okozatok törvénye által. A szabadulásra való törekvésnek sok életen át kell újból és újból felébredni az egyénben; újból és újból azért dolgozni, arra törekedni e rövid földi életekben. Akkor a szálak lassan elfogynak; az okok és okozatok az örökkévalóság mérlegén kiegyenlítésre találnak; akkor végre szabad lesz az ember és folytathatja útját egy szebb, jobb jövő felé. Kelet asztrológusai elmerültek ez ezerszálú nagy tanulmányt igénylő tudományban; következetes számításokkal kiépítették a jellemvonásokat és horoszkópjukban megmutatták az egyén fejlődésének, vagy hanyatlásának lehetőségeit... Sokáig elnézelődhetnénk még itt, de sötétre nem maradhatunk és lemenőben van a nap.

Fatehpur-Sikri, Akbar király most már nagyon halk városa, Akbar király hatalmát, dicsőségét hirdető vára; izlam büszkesége, a Taj Mahal; – Agra – legszebb emlékeink közé tartozik.

*

Február hó 10-én, ismét csak hajnalban, Jaipurba érkezünk. Már megszoktuk az éjszakai bolyongást, fáradtak sem vagyunk az út után. Rajputan fővárosában, India szívében, Jaipurban vagyunk. Jaipurt a hinduk India gyöngyének nevezik. – Itt alig van nyoma az angol uralomnak; a három angol főkormányzóság: Bombay, Madrász, Bengál. Rajpután önkormányzata van. Itt még megtaláljuk a kincsekben gazdag Indiát. A cigány város Agra után Jaipur meglepően virágzó, élénk forgalmú, jómódú, rendes, tiszta és tisztára hindu város. Utcái, terei szépek, szélesek, szabályosak, épületei különösen jellegzetesek; az egész várost magas kőfal veszi körül. Széles utcákon élénk forgalmú üzletek, műhelyek sorakoznak: játékdobozból előszedett emeletes házacsok rózsaszín, kék, zöld, piros falaira ablakok, azok közé nyargaló lovagok, földig érő kárpítozott bársony takaróval, mennyezetes nyereggel, csillagokkal ékesített orrú elefántok, virágfüzerek, elszórt rózsák vannak festve, gyermekesen, mulatságosan. A hindu templomokat és muzulmán mosékat rajzos cirádákkal, arabeszekkel díszített magas kőfalak veszik körül, csak gazdag ornamentikájú kupoláik és minaretjeik látszanak; kőlépcsők vezetnek fel a templomok belsejébe. Tarka, eleven, színes, napsugaras élet pezseg az egész városban. A kereskedelem élénk, az utcán az üzletek, mint méhkasok zsonganak a hemzsegő tömegektől. Csillog a sok aranszínű bronz az itt festett híres jaipuri piros száritól, meleg piros színben tarkállik az utca. Tehenek, bivalyok ténferegnek, szamar és teve-karavánok súlyos terhekkal megrakva, némelyek vérző sebekkel cipelik nagy zsákjaikat, de azért büszkén hordják orrukat. – Fehérruhás férfiak, piros, aranyos sárga, kék turbánjai, a nők tarka-virágos ezer-ráncú szoknyái, kendő gyanánt vállukra húzott narancsszín-piros szárijukkal, kezükön, lábukon csillogó, csilingelő arany ékszerekkel vidámmá, eleven, sétáló virágokkal telt kertté vará-

zsolják az utcát. A háztetőkön mókusok ugrálnak, majmok játszadoznak, pávák ékeskednek, lábaink előtt kék galambok sétálnak.

Délután 5 és 6 óra közt a jaipuri ős-arisztokrácia kocsi korzóját látjuk. Aranyos, ezüstös kumetes szerszámmal magas batárok, hintók, amelyeken hátul tarka turbános, fehér dsupás, mezítlábas inasok méltósággal állanak. A kocsi előtt és után, cifra szerszámos szép lovon fullajtárok lovagolnak, turbánjukból vállukra omló széles selyem-sál repdes fejük körül. A kocsiban többnyire európai öltözékben, sárga selyem turbános jól táplált úr ül. A parkokban a tennisz groundok mellett várnak gyönyörű fogataik; lovagoló póló-társaságok vonulnak át a városon. Baldachinos, díszes drapériás, tarkára festett orrú elefántok; nehéz terhekkkel megrakott ökrös fogatok, púpos tevéken nyargaló kulik; rézzel, pléhvel, rojttal, tarka párnákkal, tarka függönyökkel díszített kétkerekű ponnifogatok, tongák; a Maharadsa aranyhintói kápráztatóvá teszik a tarka-barka várost. Ezeregy éjszaka meséje ez, nappali világításban. A „Szel Palota” sok emelete, ezer ablakkal, csupa kiugró balkonból áll; áttört, csipkézetten épített falán bátran jár át a légvonatot; kellemes hajlék nyári melegben. – A Maharadsa palotája szaracén-mór stílusban tartott márvány oszlopcsarnokaival, csipkés ívezeteivel, gömbölyű kupoláival, ha az ordítóan ízléstelen, falusi vándorpanorámára emlékeztető tükrök, lámpák serege el nem éktelenítené, egészen szép és érdekes lenne. A vándorpanorámára emlékeztető királyi palota központja, ízlésben és stílusban hozzá hasonló épületeknek, tanácstermeknek, fogadó szálák, templomok és kerteknek. Mögötte vannak az udvari istállók eléggé gyatra lóállománynyal; de annál aranyosabbak, ezüstösebbek a magas, ódon formájú, drága arany-hímzésű mennyezetes ezüst, arany hámfás, üvegtelen üveges batárok, hintók. Düledező fedetlen istállóknak állanak a gyönyörű, három és fél-négy méter magas elefántok. A legszebbek hatalmas agyarái ezüst berakással díszítettek, fülükre, orrukra tarka arabeszeket, csillagokat festettek. Itt van az udvari tevék tanyája is, ahol szelíd boldogságban kérődznek, most nem érzik két púpjuk között a súlyos terheket. A palota mögött elterülő nagy tóban alligátorok, krokodilok nyújtóznak, az örök hívására, mint szelíd jószágok, partra úsznak.

Elmegyünk a múzeumba, amely artisztikusan gyönyörű, mór-mohamedán stílusú épület; márvány udvara csipkés íveivel, oszlopaival, csobogó szökőkútjával szép, hűvös, nyugodt, hangulatos. A múzeum érdekes gyűjteményei, nagy szakértelemmel, könnyen áttekinthetően vannak elrendezve. Az emeleten az istenek százakra menő kisebb-nagyobb szobrai; különböző indiai népviseletek, apró figurákkal, különböző jelenetekkel bemutatott népszokások; bronz munkák, email művészei, batikolt, festett kelmék stb. és a mohamedán-mór stílusú gyönyörű múzeumban India, Persia, Arábia összehordott műkincsei között mit találunk... magvar fajanszokat!... Rajpután fővárosában, az ős Indiában magyar iparművészetet!... szívem megdobb India szívében ...

A hat méter magas kőfallal körülvett mesebeli város egyik sajátos érdekessége a Jantra obszervatórium, amelyet a csillagász maharadsa Jey-Singh épített. Az öt különös építmény között legmagasabb a Dakshina Bhitti Jantra, amelynek árnyéka óránként négy métert halad és így a földön elibünk rajzolódó nap, illetve föld mozgása egész könnyen figyelhető. Óriás napkorongokat látunk televésve a föld és csillagrendszerrel; zodiakus jegyek, a bolygók jelei, a nap, hold, Merkúr, Vénusz, Jupiter, Szaturnusz; Körök a körben, négyzetek a négyzetekben, számok, jelek, vonalak.

Az egész városon az eredeti ős-kelet patinája látszik; és e harmónikus színt, hangulatot itt nem zavarja Európa, autók sorozata nem zúg, angol katonák, rendőrök nem emlékeztetnek Európára; tiszta, ős India ez.

Másnap, a hét-kapus város Zoravar nevű kapuján elhagyjuk a várost, Amberbe megyünk. Hindu templomokkal, mosékkal bővelkedő régi város, ahol karcsú minaretek nyúlnak égfelé és szép tó mellett kastélyszerű, régi templom áll... A hegy lábához érünk, Kala Mahadeóba, itt vár reánk a maharadsa egyik elefántja; apró, bölcs, becsületes szeme alig méltat minket tekintetre. Fehérruhás, fehér szakállas hajcsárunk az elefánt nyakán ül; szigonyyszerű vaskapcsával

amint megérinti az elefánt fejének vastag bőrét, az állatkolosszus térdre ereszkedik; létrát helyeznek oldalához, amelyen felkapaszzkodunk a hátára helyezett ülésre; négyen ülünk rajta, két svéd barátunk és egy kedves angol leány; amint az elefánt feláll, négy méter magasba emelkedünk, lassan ringatva visz bennünket fel a hegyre, a hegyoldalon elnyúló amberi királyi palota udvarába. A hegy tetején erődszerű épületben az állam kincstára van elhelyezve, oda idegennek felmenni nem lehet. A hegyoldalakon messzefutó, magas kőkerítés emelkedik, amely körülveszi Amber városát, a királyi palotát és nagy kiterjedésű hegyoldalakat, védekezésül a tigrisek ellen. Amint a magasból, elefántunk hátáról leszállunk, szűk kapun megyünk át a palota belső udvarába. Itt csakhamar elérjük a hatalmas istennő, Durga templomát és az elefántorrú vörös Ganéshát, a hatalom és bölcsesség istennőit. Amber várkastélya Agrának kissé komikus, kissé gyermekes kópiája; karikatúrája; ami ott tökéletes harmóniába olvad, itt disszonanciát vált ki. Ami ott drágaköves művészi berakás, az itt tarka-barka ízléstelen mázólas, ami ott hangulatos, diszkrét, itt ordító tükrök tömkelege.

A hercegnők oszlopcsarnokos díszterméből rácsos ablakok nyílnak a lovagjátékok udvarába; Innen látta meg a királyi hercegnő a lovagokat, akik kezéért esengtek, innen dobta le selyemkendőjét választott lovagjának; a hercegnők mindig igen szépek voltak és mindig gazdagok. A királynők háremének rácsos ablakából látszik lent a völgyben a messze nyúló hegyek lábánál kanyargó fehér út, lótuszvirágos, aligátoros tó tükre; a gyönyörű kilátás még szabadabb a holdvilág-teraszról, amely Amber várában a legszebb gondolat. Holdvilágos éjszakákon e fehér márványterazon, mint élő ébenfa és bronz figurák, India barna táncos leányai táncolnak a király gyönyörűségére. Aranytól, ékkövektől ragyogó barna tanagra figuráik lassan ringanak; keleti bódító virág-ingásához hasonló kígyózó mozdulataik alatt alig remegnek meg keblükön a gyöngyszemek. Fel és lehajló finom csuklóik lassan emelik a gyémántoktól, szafiroktól, rubinoktól csillogó kis kezét. Hosszú pilláktól árnyalt mélységes szemük még mélabúsabb az ezüstszákkal és melankóliával mindent átszövő holdsugarban.

Ez a melankólia minden hindu nő szemében benne van. Ez a ringó járás, királynői tartás minden hindu nő tulajdona. Ez ős Indiában a nő most sem más, mint ősidőkben volt: a férfi öröme szolgált rab. Talán sehol sem értjük meg annyira, mint itt Indiában, hogy a nő lelkének szabad szárnyalása, gondolatainak nemessége, karakterének szépsége, egész lényének szabad emberré való nevelése éppen olyan fontos, mint a férfié. A jó nevelés eredménye mindenben az Örök Igaz megismerése. Ezt megtaláljuk a teozófia útján. A teozófia nevelő, szellemi és lelki képességeket fejlesztő hatása egyenesen meglepő. Ereje van arra, hogy érvényre juttasson az egyéniségből mindent, jót, rosszat egyaránt. Rávilágít a tulajdonságokra, megtanít elvetni a rosszat, fejleszteni a jót.

Szellemileg, gondolkozási képességben minél tökéletesebb az összhang férfi és nő között, annál tökéletesebb munkatársak és munkásai az életnek. A nőnek ki kell fejleszteni minden jó tulajdonságát, érvényesíteni kell minden hatalmát. – Ez ős igazságot a teozófia tanítja. A nő isteni erő, akinek a férfi eszköze. Kitűnő anya nélkül nincs kiváló férfiú. Amilyen a nő, olyan a nemzet. Ezt látjuk Indiában is. A hindu nő elzárkózottságában önállótlán, nem vesz részt az élet munkájában, nem osztozik a férfi nevelésében; a gazdagok között még az anyaság öröme is korlátozott, gyermeküket elveszik, dajkák gondozására bízzák. Négy-öt éves korukban már homlokukon látható a piros pont, amely annak jele, hogy e gyermek már házasságra lépett, hogy törvényes esküvel van lekötve, egy korban hozzá illő gyermekhez. De természetesen továbbra is szülői gondozásban marad, akik abban az eszmében nevelik fel, hogy férjének engedelmes, szelíd, türelmes, jó felesége legyen. – Amint eléri érett korát, tizennégy-tizenötödik évét, a szülői házból, a második esküvő után férje házába megy, ahol tovább folytatja önállótlán, virágházi növényhez hasonló álmag életét. A férfiak többet meríthetnek az élet szabad mozgásából és lelkük az Igaz keresésében, a vallás, filozófia mélységeiben merül el legszívesebben. Az ős vallás örök bölcsességéből merítenek, olvassák az írásokat; a tanultabbak a szanszkrit nyelven írt Védákat; életük nagyrészt meditációval töltik: minden hindu

filozófus. A brahmin, a papi kaszt és a ksattria, a harcosok kasztja sokat tanul és sokat elmélkedik; ha szerényebb sorsú, nappal munkájával foglalkozik, de éjszakájának felét tanulmányokra fordítja és a nap feljötte már meditációjába merülve találja. Vezetőnk például a brahmin kasztból való, olvas és fordít szanszkritből; zsebéből kihúzza a szanszkrit nyelven írt Bhagavad-Gitát és amikor megtudja, hogy én ezt angolból magyarra fordítottam, egyszerre kinyílik előttünk zárkózott hindu lelke, hűséges kíséronkké válik és nem akar elfogadni tőlünk fizetést.

Amber várkastélyából, elefántunk hátán lehibálódzunk a hegyoldalán; megabrakoltatjuk egy font cukorral, amelynek legcsekélyebb morzsáját nagy ügyességgel viszi agyaras szájába. Még egy pillantással búcsút veszünk a festői szépen fekvő Ambertől és hazakocsizunk.

A szálloda oszlopos ambitusa alatt mohamedán ékszerkereskedők, földre terített tarka vásznakon halomba öntött rubinokat, szafirokat, ametisztet, topázokat, nagy türkisz darabokat árulnak. Drágán kínálják és hihetetlen olcsón adják, annyira olcsón, hogy bátorság kell a megvásárlásához. Kedves angol és olasz barátainkkal kellemesen telik el esténk.

Svéd társainkkal másnap ismét kirándulásra megyünk. Megnézzük a Chattrikkat – a királysírokat. E sírok zöld dzsungelban fehér márvány teraszos, lépcsős, mohamedán bizánci stílusban épített kupolás, nyitott oszlopcsarnokok, amelyek a tűző nap sugarában oltalmat nyújtanak a zárandokoknak. Vízartó medencével körülvett magas talapzaton templom áll; fehér márvány oszlopfőinek finom keleti motívumú ornamentikája könnyűvé teszi a nagy kupolás épületet.

A Tigris tetőre, a Tiger Hillre megyünk. A hindu „Nap” templom árnyékában megpihenünk, előttünk terül el a völgyben Jaipur és a hegy másik oldalán a Galta Passt, a festői hegyszakadékat látjuk. Lépcsőkön, kanyargó utakon megyünk le a hegyszorosba. A sziklaszakadékokban gazdag forrás fakad, bővízű tiszta tóba ömlik. Szent víz ez, zárandokok messze földről jönnek ide vízből inni, benne megfürödni. Lent a völgy alján hindu templom és az itt lakott szent emlékére épített palotaszerű menedékház látható. Az itt lakott szent szelíddé tette a dzsungelekben tanyázó vadakat; nem félt a tigrisektől, amelyek fészke a Galta Pass. Szelíd lelkétől megszelídültek a vérengző vadak és barátaivá lettek. Majom-csapatok, pávák nyájai, kék galambok követnek, vezetőnk pergelt kukoricát szerez a majmoknak, ezt nagyon szeretik, barátságosan megfogják kezünket és ügyesen szedegetik ki tenyerünkből a kukoricaszemeket. A pávanyájak, amint ezt észreveszik, messziről szaladnak felénk rikácsolva, örömmel kapkodják fel a kukoricát. Szelíd itt minden; a Védák évezredes tana nyomot hagyott itt az egész természetben; nem fél az embertől, nem bántja az embert a vadállat; a szeretet, az egység tana életet nyert a Galta Passban; a szeretet fegyvere, amelynek erejét megérzi minden, győzedelmeskedett a tigriseken. A szelídség, amelyet az itt lakott szent ember belenevelt ez állatok őseibe, most is megvan utódaikban; szent remeték időről-időre most is laknak e tigrisfészkekben. De az emberek lelkében, még az oly szelídében is, mint a filozófus hindu lélek, idők folyamán vesztett erejéből a béke érzése, a nagy egység érzése, a szeretet. Bár az állatok iránti szeretetük ma is olyan, mint volt ősidőkben és a mohamedán-hindu gyűlölködés egyik alapja az a nagy különbség, hogy a mohamedán megöli és megeszi az állatot, a hindu nem eszik húst, nem öl állatot. E faji gyűlölet kiolthatatlannak látszik; éles tört hord mindegyik öltönyének ráncai között és a szelíd lelkű hindu kész emberi ölni, mert az nem ártallja pusztítani az állatot. Nyugat világa előtt mesevilág ez és bezárt könyv Kelet lelke.

Amint jöttünk, úgy indulunk. Reggel fél ötkor megy a vonatunk. Ma nincs holdvilág, sötét az éjszaka, csak csillagok világítanak utunkra... Jaipurban, a király kertjében alligátorok nyújtóznak, tigris fészkek közeli környéke, itt töltött utolsó éjszakánkon sakálok üvöltöttek ablakunk alatt... és Jaipur mégis bájos, mégis India gyöngye.

A vonaton elég kényelmes ágyainkon tovább alszunk, amikor reggel felébredünk, sivár, kietlen, vigasztalan vidéken haladunk óraszámra. Bozótos, száraz, terméketlen területek, imitt-amott kandeláber kaktuszok, letört koronájú senyvedő beteg fák szaladnak el mellettünk;

majd köves talajra kerülünk és egyszerre sziklacsúcsok ugranak ki sík területből. – Kopár sziklák, nincs rajtuk fű, nincs rajtuk fa; Aravallo hegységében vagyunk. – E hegység tigrisek tanyája, párducok búvóhelye. Útitársunk, egy angol kapitány felesége itt lakik a közelben, férje távolléte alatt kertjében háromszor lőtt prédára leselkedő párducot. De különben, mint mondja, az élet itt kellemes; a sziklás hegyek közt termékeny zöld kertek, gazdag emberek nyaralótelepei, szép villák, modern kultúra és kényelem található. Beszéli a rajputáni nyelvet, Jaboah állomáson csillogó ékszerekkel elhalmozott, cigányos, tarka szoknyás rajputáni nőtől pléhből készült ollót segít nekem megvásárolni. Kopár és kietlen vidéken, sziklák között tovább robogunk egy nagy-nagy állatkertben, ahol nincsenek ketrecek az állatok, púpos tevék, őz-csapatok, antilop-csordák ténferegnek; bokor alján mangus leselkedik kobrára; fehér csikos mókusok futkosnak pálmafatörzseken; királyvarjúk, zöld tollú, piros szemű méhfalók, kékes-barna görgécek, tarka tollú búbos-bankák, vadgalamb-csapatok repdesnek, kolibrik nektárt szednek bokrok piros virágaiból; kissé odébb, szikla felett sas repül; sásas patak mellett hosszú lábú gémek, íbiszek sétálnak, vadkacsák üldögélnek, de mindezek kedvességét meghaladja a temérdek majom. Egész családok ülnek közvetlen a vasút mentén; mamák becézett gyermekükkel ölkben; papák műértő komoly arccal, bíráló szemekkel nézik a vonatot, az ablakon kinéző utasokat; fiatalok hancúroznak, verekednek, csúfondárosan vigyorognak reánk.

A hosszú úton gyorsan múlik a hosszú nap, már is meleg sárga színre festi a szürke sziklákat a lemenő napsugár. A mosészerű kupolás épületek erősen keleti jelleget adnak a pályaudvaroknak. Pállinger állomásának öt gömbölyű kupolával fedett tetején gyönyörűsége élő ornamentika gyanánt öregebb és fiatalabb, kisebb és nagyobb majmok dekoratívan helyezkednek el. Az állomáson nagy mozgó sátor közeledik vonatunkhoz, embertömeg követi a sátorvivőket; megállanak egyik waggon előtt, szorosán eltakarják a nézőtől a kupé ajtaját, pár perc múlva ismét megindul a sátor, amelynek oldalvászna alatt selyem szárík földre érő csücske és apró női lábak láthatók. Egy mohamedán hercegnő utazott velünk, akit nagy szolgaszemélyezte várt e nagy sétáló sátorral, amely eltakarja őt a kíváncsi férfiszemektől.

Egész éjszakai út után csodálatosan szép hajnalra ébredünk. Az ég alján, keskeny lángvonalból a tüzes nap óriás, vörös korongja gyorsan emelkedik, aranyba foglalja az egész tájat, egyre fehérebb egyre vakítóbb fényben úszik minden. Bombayben vagyunk. Feltűnően sok arany turbános, drága ruhás parsi sétál a perronon, festőien érdekes, erősen szemita típusú társaság egy bombayi összejövetelre igyekszik. Tolongáson, zsidogáson, kulik hemzsegésén vergődünk keresztül, míg végre podgyászainkkal autóhoz jutunk. Az óriási Taj Mahal Hotel egész kis internacionális birodalom. – Étkező termeiben kelet és nyugat tarkán változik. Itt európaiak, ott japánok, parszik, amott egy kínai társaság, krizantémekkel cseresznyevirágos gajjal hímezett kimonókban, nagy lepkeszárny maslikkal bájos, kedves gyermekes női alakok és arcoskák, sárgabőrű csontos arcú, harántos szemű fekete szmókingos kínai urak; és ismét estélyi toaletes angolok. Magyar cigánybanda a pódiumon... Az épület belsejében szebbnél szebb üzletek, egy lépést sem kell tenni a városba a gazdag idegennek, válogathat, vásárolhat itt kelet pompás selymei, szőnyegek, bronz és ékszer áruiból éppen úgy, mint London és Páris legújabb divat kreációiból. Teozófus társainkkal találkozunk, akik India különböző részeiben utaztak, vagy egyenesen Adyarból jönnek, hogy velünk együtt elérjék gőzösünket, amely holnap indul Európa partjai felé.

*

Svéd, olasz és angol barátainkkal motorcsolnakon az Elefanta szigetre megyünk. A tengerből emelkedő dzsöngelékekkel, bozóttal fedett sziklás hegyek oldalán kanyargó lépcsős út vezet fel; itt álldogáló, idegenre váró kulik hordszéket kínálnak. – A hordszékben négy ember vállaira emel és meredek lépcsőn balanszírozva visz fel; nem legkellemesebb módja az utazásnak. Az Elefanta templom előtt álló bangalóhoz érünk, ahol friss tejet, vajot, limonádét ka-

punk és belépési engedélyt a templomba. Vezetőnk, aki a bombay kikötőben hivatlanul csatlakozott hozzánk, mindent elintéz, mindenről a legnagyobb készséggel gondoskodik.

Az óriás elefánt-szobornak, amelyről a templomot és szigetet elnevezték, már csak talapzata látható, azonban maga a sziklabarlang-templom még épségben van. Ezerkétszáz éves zömök, tömör oszlopai lótszából emelkednek és tartják a felettük emelkedő sziklatetőt; szoborcsoportjai, reliefjei még épen, pitoreszken rajzolódnak a természetépítette sziklafalakon. Az év bizonyos napján még most is zarándokok találkozó helye a templom és ilyenkor virágfüzerek halmaza, szent víz és a mindent megtisztító olvasztott vaj áldozat ömlik az istenségek szobrainak lábai elé. Igaz áhítattól megszentelt oszlopcsarnokban, Shiva óriási reliefjeiben érezzük a megdönthetetlen őserőt, amely rombol, hogy újat építsen. Shiva lerombolója az anyagnak, az anyagiasságnak, az anyaghoz kötött tulajdonságoknak, az önzésnek, kapzsiságnak, tudatlanságnak. Shiva lerombolja az anyagot, az anyaghoz kötött ezen tulajdonságokat, hogy egyre szebben, egyre tökéletesebben nyilvánulhasson meg a mindenben benne rejlő Örökké-Való. Ha az ember lerombolja anyaghoz kötött tulajdonságait, ha mindig a szívében rejlő Istent keresi, eléri Azt és megtalálja valódi Énjét, az istenit.

A templom főcsoportja a Trimurti: Hármás-Egy: Brahma-Vishnu-Shiva. Brahma a mindent magába rejtő Örökkévalóság; Vishnu a teremtő és fenntartó Erő, amely mindent létrehoz, Shiva a romboló és mindent újjáalkotó Hatalom. A keresztény vallásban is megtaláljuk e hármás egységet, mint Atya-Fiú-Szent-Lelket; a zoroasztereknél mint Ahura, Mazda és Ahuramazdát; Kephher-Binach-Chokmach a héber kabalában, és e Hármás Egységben megnyilvánuló EGY, AZ, vagy ISTEN mindenben benne van. Az egész mindenség az ő manifesztálódása. Mint a Bhagavad-Gita mondja: „Bármily anyaméhben fogantatnak a halandók, oh Kaunteja, a Nagy Örökkévalóság méhéből valók és nemző atyjuk Én vagyok”. Amint a szikla-templom ős reliefjeit nézzük: Brahmat lótsz-trónusán, a sok karú, sok szemű Shiva és Vishnu emelkedő kígyóktól környezett alakjait, ismét fülünkben csengnek a Bhagavad-Gita, az Isteni Ének versei: „Szemek, szájak, karok, emlők tömegével látlak Téged mindenütt Uram, temérdek alakban, kezdet, közép, vég nélkül, eredet nélkül. Látom: Végtelen az Isten, végtelen a Forma”. Az Egy Élet nyilvánul meg a formák végtelenségében. A porszem sem létezhetnék nélküle és a legtökéletesebb teremtmény sem más, mint ugyanazon Élet más alakban való megnyilvánulása. Isten mindenben benne van és így minden osztályosa a nagy Egységnek.

S itt e lerombolhatatlan sziklaboltozatban rejlő ezredéves templom erőt sugárzó íveinek isteni hittel telített atmoszférájában: Adyarra-Krishnajira gondolunk. Előttünk áll átszellemült szelíd alakja, aki a hinduizmus babonáktól elfajult fogalmát felsőbb Énjén átszűrte és a boldogság, tisztaság és szeretet forrásává tette. E végletekig kifinomodott nobilis jelenség legtökéletesebb eszköze a Jagat Guru, a Világ-Tanító megnyilvánulásának. Szavainak páthosz nélküli elragadó közvetlensége és mélysége, az általa hirdetett Örök Igazság, mint erőhullám csap szívünkbe, elménkbe; pillanatra meghalkítja szívünk dobogását, visszafojtott lélegzettel követjük szellemének magával ragadó erejét és e percben úgy érezzük, megtaláltuk azt, amit ő hirdet: a boldogságot, az Örök-Igaz megismerését. Ezren és ezren vagyunk, akik követni kívánjuk, akik ily percekben elérjük a mindennel és mindenkivel való egység leírhatatlan boldogító érzését; ily pillanatokban nem vagyunk külön énséggel bíró egyének, az ő nyomában eljutunk a nagy mindenség egységének tudatához; ily percekben többé nincs előttünk fű, fa, virág, állat, ember, csak a mindenben rejlő Nagy Egység, amely mindennek lényege, Elpusztíthatatlan, Halhatatlan, Örök. Mindenki keresi a boldogság útját, de csak kevesen tudják, hogy az a megismeréshez vezető ösvény; hogy a boldogság: a Világosság, az Igazság megtalálása. Kövessük Krishnajit, tegyük magunkévá nagy kijelentését és éljük azt. A Nagy Tanító azért jön, hogy tökéletességbe vezessen minket, boldogságba. Azokhoz jön, akik ezt eddig még nem értették meg, akik szenvednek, akik boldogtalanok, akik sötétségben vannak. Azokhoz jön, akik kívánják, akik akarják, akik vágyódnak utána.

Sok újat, sok gyönyörűt láttam Indiában, de a leggyönyörűbb élmény, a legnagyobb kincs maga a szépség, maga a tökéletesség, maga az Erő és Bölcsesség: A Mester tanítása ...

A kikötőben, ragyogó déli napban, már indulásra készen áll gőzöcskünk. Könnyű kékes füst száll öblös kéményeiből; magasról engedi le a daru a teherárut a hajó mélyibe; a fedélköz megtelik tarka tömegekkel; siető, búcsúzó utasok özönlenek a kabinokba, fedélzetre, termekbe. Búg a sziréna puha, mély hangja, felszedik a hidat, mozdul a hajó. Barátaink, akik itt maradnak, akik kikisértek, búcsút intenek; nézzük őket szeretettel, nézzük India partját, ragyogó napsugárban egyre felhősebbnek, egyre szürkébbnek látjuk könnyeink fátyolán... Már messze siklott hajónk... halkán... mozdulatlan mozgással... szinte lopva távoznak.

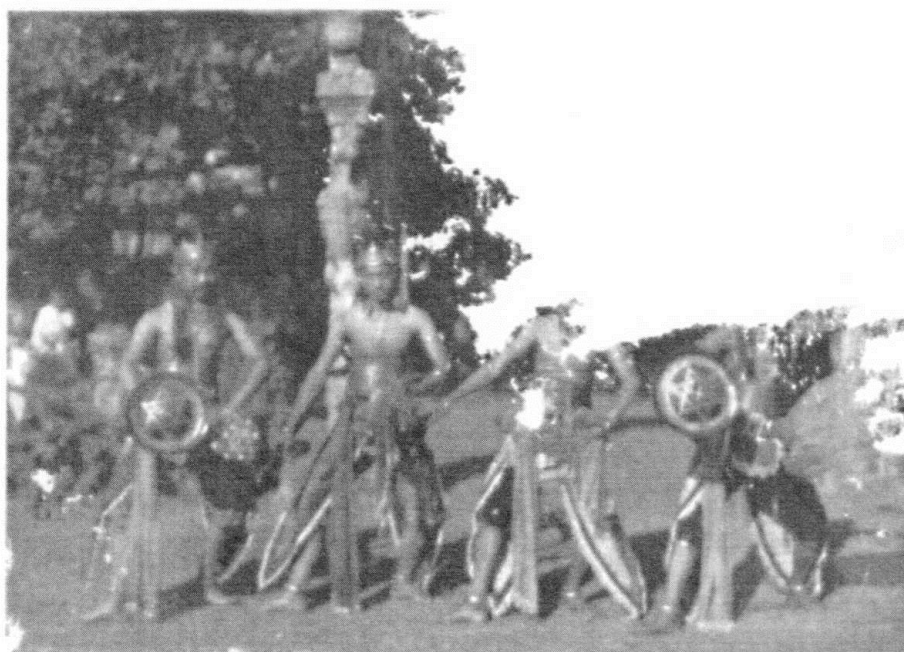

A Headquarter.

Pálmaerdő-részlet.

Vayang táncosok.

A Bhima-Ratham. A Hér Főoda.

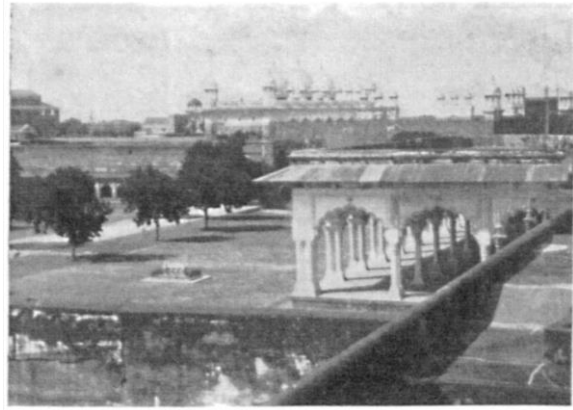
Benareszi Gangesz-part.

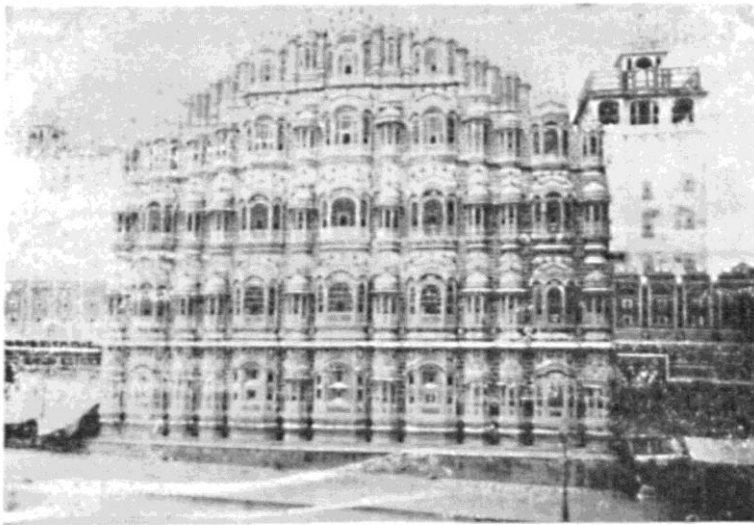
Jivanamsa szerzetes és tanítványai
(köztük a szerző)

Benareszi halotthamvasztó.

Agrában Akbar király vára.

A szelpalota

Jaipuri gyermekasszonyok.